

**Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ,
Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ,
Η ΔΟΜΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙ
ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ
ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ
ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ**

**Χρυσάνθος Χρυσάνθης
Μτχ Δημόσια Διοίκηση (MPA 600)**

**Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία
2012 – 2014**

Καθηγητής Ανδρέας Μολέσκης

Περιεχόμενα

	<u>Σελίδα</u>
Το κράτος ως πολιτική, νομική και κοινωνική οντότητα	3
<u>Κράτος – Ιστορική και εννοιολογική διαδρομή από την Αρχαιότητα έως σήμερα</u>	4-16
Πρόλογος	4
Εξέλιξη της έννοιας του κράτους	4-11
Εξέλιξη των μορφών του κράτους	11-15
Επίλογος – Συμπέρασμα	15-16
<u>Διάκριση και Αρμοδιότητες των τριών Εξουσιών</u>	17-25
A. Έννοια και Ιστορική διαδρομή της θεωρίας περί διάκρισης εξουσιών	17-20
B. Η διάκριση των εξουσιών στο Κυπριακό Σύνταγμα	20-21
Γ. Αρμοδιότητες των τριών λειτουργιών της εξουσίας	22-25
<u>Νομοθετική Εξουσία</u>	26-36
1. Γενικά	26
2. Βουλευτές	26-28
3. Οργάνωση της Βουλής	28-29
4. Κοινοβουλευτικές Επιτροπές	30-33
5. Νομοθετικό έργο της Βουλής	33-34
6. Κοινοβουλευτικός έλεγχος	34-35
7. Κοινοβουλευτική διαδικασία	35-35
<u>Εκτελεστική Εξουσία</u>	36-54
Εισαγωγή	36
Εκτελεστική Εξουσία στην Ευρωπαϊκή Ένωση	36-37
Ρόλος της Εκτελεστικής Εξουσίας	37-39
Η οργάνωση της Κυπριακής Δημόσιας Διοίκησης	39-54
<u>Δικαστική Εξουσία</u>	55-61
A. Απονομή δικαιοσύνης και κράτος Δικαίου	55
B. Άσκηση Δικαστικής Εξουσίας	55-56
Γ. Κατώτερα Δικαστήρια	56-57
Δ. Η κατά το Σύνταγμα οργάνωση / δικαιοδοσία του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου και του Ανωτάτου Δικαστηρίου	57-58
E. Εγκαθίδρυση του Ανωτάτου Δικαστηρίου	58
Στ. Δικαιοδοσίες του Ανωτάτου Δικαστηρίου	59-60
Z. Σύσταση του Ανωτάτου Δικαστηρίου κατά την άσκηση των δικαιοδοσιών του	61
<u>Προβλήματα – Εισηγήσεις</u>	62-70
<u>Παράρτημα I</u>	
Η Νομοπαρασκευαστική διαδικασία στην Κύπρο	71-75
<u>Παράρτημα II</u>	
Βασικές Αρχές Διοικητικού Δικαίου	76-79
Βιβλιογραφία	80-81

**ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΝΤΟΤΗΤΑ**

ΚΡΑΤΟΣ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Προϊόν μακράς ιστορικής κυοφορίας, το κράτος διαμορφώθηκε ως συνισταμένη πολλών παραγόντων μέχρι να λάβει τα χαρακτηριστικά που έχει σήμερα και να καταστεί μια οντότητα που είναι παρούσα παντού. Πρόκειται για ένα μόρφωμα που πλαισιώνει διαρκώς το μεγαλύτερο μέρος των ανθρώπινων δραστηριοτήτων σε όλο τον πλανήτη, καθώς ολόκληρη η γη, με εξαίρεση κάποιες εκτάσεις της, είναι καταταμημένη σε περιοχές που ονομάζονται κράτη, καθένα από τα οποία φέρει ένα ιδιαίτερο όνομα.

Σήμερα με τον όρο «κράτος» εννοούμε μια οργανωμένη κοινωνία ανθρώπων, εγκατεστημένων σε συγκεκριμένη χώρα, η οποία ασκεί στα μέλη της αυτοδύναμη εξουσία και έχει τη μορφή του νομικού προσώπου. Μέχρι τη διατύπωση όμως του παραπάνω ορισμού φαίνεται πως η έννοια του κράτους ακολούθησε μια εξελικτική πορεία από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, καθώς οι άνθρωποι των διαφόρων κοινωνιών κάθε εποχής προσέδιδαν σε αυτή διαφορετικό περιεχόμενο.

Η έννοια του κράτους απασχόλησε σπουδαίους στοχαστές, συγγραφείς και πολλούς άλλους ανθρώπους του πνεύματος, οι οποίοι χρησιμοποίησαν διάφορους όρους και ορισμούς στην προσπάθειά τους να την ερμηνεύσουν. Αποτέλεσε αντικείμενο του πολιτικού στοχασμού από την Ελληνική Αρχαιότητα έως την Αναγέννηση, όπως επίσης και αντικείμενο της πολιτειολογίας. Έτσι εκτός από τον παραπάνω ορισμό, που έχει σαν βάση τη θεωρία της νομικής προσωπικότητας του κράτους, έχουν διατυπωθεί και πολλοί άλλοι που αντιστοιχούν στις διάφορες θεωρίες περί του κράτους.

Το κράτος, εκτός από την εξελικτική πορεία που ακολούθησε από εννοιολογική πλευρά, ανάλογη ήταν και η πορεία που ακολούθησε από μορφική πλευρά. Εξελισσόμενο μέσα στην ιστορία έλαβε διάφορες μορφές, ανάλογα με τις ανάγκες κάθε εποχής, κάποιες από τις οποίες απαντώνται στο βίο των λαών στη σύγχρονη εποχή, ενώ κάποιες άλλες όχι. Μελετώντας τις μορφές αυτές παρατηρούμε πως η μία αποτελεί εξέλιξη της άλλης. Μορφές, λοιπόν, του κράτους είναι το ενιαίο κράτος, το ομοσπονδιακό κράτος/ομοσπονδία κρατών, η συνομοσπονδία κρατών και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1. Ορολογικές παρατηρήσεις

Για το χαρακτηρισμό του κράτους ήδη από την αρχαιότητα χρησιμοποιήθηκαν διάφοροι όροι. Στην Ελλάδα έχει χρησιμοποιηθεί ο όρος «Πολιτεία» από τον Αριστοτέλη, ενώ οι αρχαίοι μας πρόγονοι χρησιμοποιούσαν τον όρο «πόλις» για το κράτος, καθώς ο όρος «κράτος» γι' αυτούς είχε διαφορετική σημασία. Χρησιμοποιήθηκε ακόμα ο όρος «επικράτεια», ο οποίος αποδίδει τη χωρική διάσταση του κράτους.

Το κράτος, η πόλις και η πολιτεία είχαν κατά την αρχαιότητα διαφορετική σημασία από αυτή που τους αποδίδεται σήμερα. Έτσι, το κράτος, που σήμαινε την ισχύ αλλά και την πολιτική αρχή, την πολιτική εξουσία, στο νεοελληνικό λεξιλόγιο αποδίδει τον αρχαίο ελληνικό όρο «πόλις». Ο όρος «πολιτεία», που σήμερα χρησιμοποιείται και ως συνώνυμος του όρου «κράτος», κατά την αρχαιότητα είχε την έννοια του πολιτεύματος κι όχι μόνο, καθώς σήμαινε ακόμα, τόσο ένα σύστημα κανόνων για την οργάνωση της

πολιτικής ζωής, όσο κι έναν τρόπο του «πολιτικώς είναι και πράττειν» στο πλαίσιο της πόλεως.

Στα συντάγματα της νεώτερης Ελλάδας, οι όροι κράτος, πολιτεία κι επικράτεια συναντώνται είτε ως μεμονωμένοι είτε ως συνυπάρχοντες. Ως πρώτο κείμενο αναφοράς μπορεί να θεωρηθεί το σχέδιο Συντάγματος του Ρήγα, που αν και ήταν απλά η πρόταση ενός έξοχου απόγονου των Ελλήνων, εκπλήσσει όταν χρησιμοποιεί τους όρους «Ελληνική Δημοκρατία» για να υποδείξει το ελληνικό κράτος. Στα πρώτα επαναστατικά Συντάγματα της Επιδαύρου, του Άστρους, της Τροιζήνος- διαπιστώνεται άγνοια του όρου κράτος, καθώς χρησιμοποιούνται οι όροι «ελληνική επικράτεια», «επικράτεια της Ελλάδος», «έθνος», «πατρίς», «ελληνική πολιτεία», ενώ στο «Ηγεμονικό» Σύνταγμα του 1832 χρησιμοποιούνται και οι τρεις όροι (επικράτεια, πολιτεία, κράτος). Ο όρος κράτος υιοθετείται από το Σύνταγμα του 1844, που αναφέρεται στους νόμους του κράτους, ενώ στο σχετικό τίτλο γίνεται λόγος «περί συντάξεως της πολιτείας». Οι όροι κράτος, πολιτεία, επικράτεια υιοθετούνται και από τα Συντάγματα του 1864, του 1911 και του 1952. Το Σύνταγμα του 1927 εισάγει την ορολογία «ελληνικό κράτος», την οποία όμως δεν υιοθετεί το Σύνταγμα του 1975, στο οποίο κράτος και πολιτεία αποτελούν όρους συνώνυμους, ενώ παράλληλα χρησιμοποιείται κι ο όρος επικράτεια.

Σχετικά με την ετυμολογία ο όρος «κράτος» και οι αντίστοιχοι προς αυτό ξένοι όροι διαφέρουν. Το κράτος προέρχεται από το ρήμα κρατώ που σημαίνει έχω ισχύ, υπερισχύω. Αντίθετα οι όροι «Etat, State, Stato, Staat, Estado» αποτελούν γλωσσική μετεξέλιξη του λατινικού «status» που αποδίδει κατά κυριολεξία την κατάσταση του ίστασθαι, κατά το Μεσαίωνα, το νομικό καθεστώς των φυσικών προσώπων και, από το 16^ο αιώνα, την αναγωγή των τάξεων μιας ανθρώπινης κοινωνίας στο επίπεδο της πολιτικής της ενότητας. Πρόκειται για όρο που κατέλαβε τη θέση που ανήκε στην civitas, στο status civitatis, στο status rei publicae και στο status Romanus, όρους που χρησιμοποιούσαν οι Ρωμαίοι συγγραφείς και πολιτικοί προς υπόδειξη του ρωμαϊκού κράτους, τους τρεις δε πρώτους και μεταγενέστεροι συγγραφείς προς υπόδειξη του κράτους εν γένει.

Ήδη όμως από το 16^ο αιώνα, ο όρος, πολύ πριν γενικευθεί η χρήση του στην Ευρώπη του 18^{ου} αιώνα, συναντάται σε εκπροσώπους της λογοτεχνίας, όπως ο Shakespeare, στου οποίου το έργο «Η τραγωδία του Άμλετ, Πρίγκιπα της Δανίας», γνωστή είναι η φράση: «Something is rotten in the state of Denmark». Το πρώτο, όμως, επίσημο κείμενο, στο οποίο αποδίδεται το σύγχρονο περιεχόμενο της έννοιας κράτος, είναι η Συνθήκη της Βεστφαλίας (1648), όπου τα κράτη, κατά την έννοια της εθνικής κυριαρχίας, νοούνται ως «superiorem non recognoscentes».

2. Η ιστορία ως πηγή της έννοιας του κράτους

Ήδη από την αρχαιότητα υπήρχαν «κράτη», υπό την έννοια του γεωγραφικού χώρου που καταλαμβάνεται από σύνολο ανθρώπων υπαγόμενων σε κοινή εξουσία.

Πολλοί ήταν οι χώροι συμβίωσης ανθρώπων με κοινά ήθη και έθιμα, κοινά γλωσσικά, φυλετικά, θρησκευτικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά, αλλά και χώροι συνύπαρξης πολυπληθών και ποικιλόμορφων κοινωνιών, όπως τα βασίλεια των Χαλδαιών, των Ασσυρίων και των Αιγυπτίων, οι πόλεις- κράτη της Αρχαίας Ελλάδας, η αρχαία Ρώμη που διέθεταν εδαφική έκταση (χώρα), πληθυσμό (λαό) και κεντρική εξουσία. Το ερώτημα που τίθεται στο σημείο αυτό είναι αν τα συστατικά στοιχεία αυτών των κοινωνιών είχαν το περιεχόμενο αυτών που σήμερα χαρακτηρίζουν το κράτος.

Η απάντηση που δίνεται στο ερώτημα αυτό δεν αναγνωρίζει στις κοινωνίες αυτές την ιδιότητα του κράτους, καθώς η έννοια του σύγχρονου κράτους διαφέρει από την έννοια των οργανωμένων κοινωνιών της αρχαιότητας. Έννοιες όπως σύνορα, θεσμοποίηση της εξουσίας, εθνικό συναίσθημα εμφανίστηκαν ως χαρακτηριστικά των βασιλείων της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης, που προέκυψαν από το τέλος του 13^{ου} έως τα μέσα του 14^{ου} αιώνα, οπότε αρχίζει να μορφοποιείται το σύγχρονο κράτος, το μόνο που δικαιούται το όνομα.

Πολλοί ήταν, όμως, οι συγγραφείς που στάθηκαν επιφυλακτικοί απέναντι στον εντελώς νεοφανή χαρακτήρα του κράτους, καθώς υποστήριξαν ότι ανάμεσα σε αυτό και την αρχαία πόλιν υπάρχει μόνο διαφορά βαθμού ή τάξεως μεγέθους και όχι εννοιολογική διαφορά. Άλλοι βλέπουν την αρχαία πόλιν ως μακρινό προάγγελο του σύγχρονου κράτους. Παράλληλα, υπήρχαν απόψεις που υποστήριζαν πως οι φυλετικές κοινωνίες αντιπροσωπεύουν «κάτι λιγότερο», οι αρχαίες αυτοκρατορίες «κάτι περισσότερο» από κράτη, ενώ οι πόλεις της αρχαίας Ελλάδας και η αρχαία Ρώμη αποτελούν κράτη σε εμβρυακή μορφή.

Η άποψη για την πρώτη κατηγορία κοινωνιών είναι σίγουρα ορθή. Όμως, σε αρχαία βασίλεια, όπως της Αιγύπτου, αρχαίες αυτοκρατορίες, όπως της Κίνας, που και έδαφος και πληθυσμός και κεντρική εξουσία διέθεταν, δεν είναι δυνατόν να μην αποδοθεί ο χαρακτηρισμός «κράτη», σίγουρα όχι όμοιων με τα σημερινά. Αναμφισβήτητα, λοιπόν, η έννοια του κράτους έχει το χαρακτήρα ενός δυναμικά ιστορικού φαινομένου.

3. Η έννοια του κράτους εξελισσόμενη στο πλαίσιο του πολιτικού στοχασμού από την Ελληνική Αρχαιότητα έως την Αναγέννηση

Το κρατικό φαινόμενο έχει τις ρίζες του στο μακρινό παρελθόν αφού πολύ πριν από τη διαμόρφωση του κράτους υπό τη σύγχρονη έννοια, ήδη από την ελληνική και τη ρωμαϊκή αρχαιότητα, αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης σπουδαίων πολιτικών στοχαστών, οι οποίοι αναφέρθηκαν σε αυτό αλλά και σε σχετικές με αυτό έννοιες.

Ήταν μεγάλος ο διαλογισμός σχετικά με τα επιμέρους στοιχεία και τις εκφάνσεις του, ως οργανωμένου πλαισίου διαβίωσης των ανθρώπινων κοινωνιών σε ένα συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο.

Ας ξεκινήσουμε λοιπόν από τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη, δύο από τους πιο μεγάλους διανοητές της ελληνικής αρχαιότητας, οι οποίοι, αν και με διαφορετική ο καθένας προσέγγιση αναζητούν το καλύτερο πολίτευμα για την πόλη-κράτος, γιατί έτσι χαρακτηρίζαν τότε αυτό που εμείς σήμερα αποκαλούμε «κράτος». Συγκεκριμένα ο Αριστοτέλης ορίζει την πόλη-κράτος, εκ του σκοπού της, ως εξής: «Επειδή βλέπουμε ότι κάθε πόλις αποτελεί κοινωνία ανθρώπων και κάθε τέτοια κοινωνία έχει συσταθεί προς επιδίωξη ενός αγαθού (γιατί όλοι καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για την επίτευξη αυτού που θεωρούν αγαθό), είναι φανερό ότι όλες αυτές οι κοινωνίες αποβλέπουν σε ορισμένο αγαθό, και μάλιστα στο κυριότερο, που είναι ο σκοπός τον οποίο έχει η κυριότερη από τις κοινωνίες ανθρώπων και οι οποία περιλαμβάνει όλες τις άλλες. Αυτή είναι η αποκαλούμενη πόλις και πολιτική κοινωνία». Σε άλλο σημείο του έργου του δίνει τον εξής ορισμό: «Η (...) κοινωνία που σχηματίζεται από περισσότερες κωμοπόλεις είναι τέλεια πόλις, η οποία, πρέπει να λεχθεί, είναι αυτάρκης σε όλα, σχηματίστηκε για την επιβίωση και υπάρχει για το «ευ ζην» των πολιτών».

Ο Κικέρων, άλλος μεγάλος διανοητής, επηρεασμένος από την αρχαιοελληνική σκέψη, διατυπώνει τον εξής ορισμό της rei publicae και συγχρόνως του λαού ως συστατικού της στοιχείου: «Δημόσια υπόθεση [Πολιτεία] είναι λοιπόν η υπόθεση του λαού: ο δε λαός, όχι

πλήθος ανθρώπων τυχαία συναθροισμένων, αλλά πολυπληθής ομάδα την οποία συνέχει συναίνεση δικαίου και κοινότητα συμφερόντων».

Στα τέλη του Μεσαίωνα, τον όρο «κράτος» αλλά και σχετικές προς αυτό έννοιες χρησιμοποιούν πολλοί πολιτικοί στοχαστές. Αρχικά ο Niccolò Machiavelli δε διατύπωσε μεν άποψη ως προς το τι είναι κράτος, αλλά υπήγαγε σε αυτό ως έννοιες είδους τις «δημοκρατίες» και τις «ηγεμονίες», ενώ ταυτόχρονα χρησιμοποίησε τους όρους «κρατικό συμφέρον (regione di stato)», στην προσπάθειά του να αναπτύξει το πρόβλημα της αποτελεσματικής διακυβέρνησης. Επιπλέον ο Jean Bodin με τον όρο «republicae» εισήγαγε την έννοια της κυριαρχίας ως στοιχείο του κράτους, είτε μοναρχικού είτε λαϊκού είτε αριστοκρατικού. Παράλληλα ο Hugo Grotius, επηρεασμένος από τον Αριστοτέλη αλλά και τον Κικέρωνα, ορίζει την πολιτεία ως εξής: «Πολιτεία είναι τέλεια ένωση ελεύθερων ανθρώπων που έχει συσταθεί κατά χρήση των κανόνων του δικαίου και προς επίτευξη του κοινού συμφέροντος».

Όλες αυτές οι θεωρίες και οι ορισμοί που διατύπωσαν όλοι οι προαναφερθέντες πολιτικοί στοχαστές στην προσπάθειά τους να ερμηνεύσουν το κρατικό φαινόμενο, αναφερόμενοι στο κράτος ή σε συναφείς με αυτό έννοιες και χωρίς πάντοτε να διακρίνουν σαφώς κράτος και πολίτευμα, αν και δε συγκροτούν θεωρία περί κράτους και δεν αποδίδουν ένα ολοκληρωμένο περιεχόμενο στην έννοιά του, προπαρασκευάζουν το έδαφος στο οποίο εδράζεται η αντίληψη για το κράτος ως πλαίσιο της πολιτικής εξουσίας.

4. Εξέλιξη της έννοιας του κράτους στο πλαίσιο της πολιτειολογίας

Η έννοια του κράτους εκτός από αντικείμενο του πολιτικού στοχασμού αποτέλεσε και αντικείμενο της πολιτειολογίας, καθώς και σε αυτόν τον τομέα οι θεωρίες που αναπτύχθηκαν ήταν εξίσου πολλές και ενδιαφέρουσες.

Στην αρχαία Ελλάδα αναπτύχθηκαν οι λεγόμενες «οργανικές θεωρίες». Σύμφωνα με τις θεωρίες αυτές, το κράτος δημιουργείται από την έμφυτη ανάγκη που έχει ο άνθρωπος ως κοινωνικό ον να δημιουργεί οργανωμένες κοινωνίες και να ζει μέσα σε αυτές, από την ίδια, δηλαδή, την κοινωνική φύση του ανθρώπου. Υπό αυτή την έννοια το κράτος αποτελεί φυσικό οργανισμό. Ως «φυσικό φαινόμενο» αντιλαμβάνεται ο Αριστοτέλης την κυριαρχική σχέση, που αναπτύσσεται μέσα στο κράτος και παρατηρείται σε όλα τα «σύνθετα πράγματα». Από την άλλη πλευρά, ο Πλάτων αντιλαμβάνεται το κράτος ως «άνθρωπον εν μεγάλω», ενώ υπάρχουν κι άλλες συναφείς θεωρίες, σύμφωνα με τις οποίες το κράτος αποτελεί πνευματικό ή ηθικό οργανισμό.

Εκτός, όμως, από τις οργανικές θεωρίες υπήρχαν και οι «θεοκρατικές θεωρίες», που υποστηρίχθηκαν και στην αρχαιότητα αλλά και στο Μεσαίωνα από καθολικούς θεολόγους (Bossuet, Stahl) και σύμφωνα με τις οποίες θεωρίες, το κράτος είναι δημιούργημα θείας θέλησης.

Κορύφωση δε του πολιτειολογικού στοχασμού αποτελεί η λεγόμενη γενική θεωρία του κράτους (ή γενική πολιτειολογία), που δημιουργήθηκε από τη γερμανική νομική επιστήμη του 19^{ου} αιώνα, με κυριότερους εκπροσώπους της, τους Paul Laband, Gerhard Meyer και Georg Jellinec, ο οποίος αντιμετώπισε το κράτος ως νομικό φαινόμενο, χωρίς όμως να αγνοεί το γεγονός πως η διαμόρφωση του κρατικού φαινομένου είναι αποτέλεσμα μιας μακράς ιστορικής διεργασίας. Έτσι όρισε το κράτος ως εξής: «Κράτος είναι λαός μόνιμα εγκατεστημένος σε ορισμένη χώρα και οργανωμένος σε νομικό πρόσωπο που ασκεί πρωτογενή εξουσία». Πρόκειται για έναν ορισμό που υιοθετούν πολλοί εκπρόσωποι της ελληνικής συνταγματικής θεωρίας, όπως:

«πολιτεία είναι (...) μόνιμος λαός εν ορισμένη χώρα οργανωμένος εις νομικόν πρόσωπον εξασκούν πολιτικήν εξουσίαν εξ ιδίου δικαίου», «κράτος είναι διαρκής σε νομικό πρόσωπο οργάνωση λαού μόνιμα εγκατεστημένου σε ορισμένη χώρα, που ασκεί αυτοδύναμη εξουσία» και άλλοι.

Ακόμη, σύμφωνοι με τη θεωρία ότι το κράτος έχει νομική προσωπικότητα ήταν και οι Γάλλοι δημοσιολόγοι της ίδιας περιόδου, Audemar Esmein και Raymond Carre de Malberg. Σύμφωνα με τον πρώτο το κράτος είναι η νομική προσωπικότητα του έθνους, ενώ σύμφωνα με το δεύτερο στο έθνος προσδίδει ταυτότητα η οργάνωσή του υπό σύστημα κανόνων δικαίου, οπότε και συνιστάται σε κράτος.

Η θεωρία, όμως της νομικής προσωπικότητας του κράτους από την αρχή δέχτηκε πολλές κριτικές, καθώς πολλές θεωρίες περί κράτους την απέρριψαν ως μη ορθή. Οι σπουδαιότερες μεταξύ των θεωριών αυτών είναι η «θετική θεωρία» του Leon Duguit και η «καθαρή θεωρία του δικαίου» του Hans Kelsen.

Ο Duguit καταπολέμησε την άποψη ότι το κράτος είναι νομικό πρόσωπο που διαθέτει πρωτογενή εξουσία. Κατά τη γνώμη του, το κράτος είναι ένα απλό πραγματικό γεγονός που συνίσταται στη διάκριση μεταξύ κυβερνώντων και κυβερνωμένων, η οποία ως στοιχείο του κράτους σημαίνει απλώς την επιβολή της βούλησης ορισμένων πάνω στους υπόλοιπους ως πραγματικό γεγονός και όχι το ότι η βούληση των μεν αξιολογείται ως ανώτερη από τη βούληση των δε. Η επιβολή της θέλησης των κυβερνωμένων επί των κυβερνώντων στηρίζεται στο γενικό κανόνα του δικαίου (regle de droit) και όχι στην άποψη ότι η εξουσία αποτελεί δικαίωμα που ανήκει στο Κράτος. Έτσι ερμήνευσε την έννοια του κράτους ως εξής: «επιβολή της θέλησης των κυβερνώντων στους κυβερνωμένους, υπό τον διπλό περιορισμό της οργάνωσης και του ελέγχου των δημόσιων υπηρεσιών οριοθετημένου εδαφικού χώρου».

Ο Kelsen, από την άλλη πλευρά, ήταν αντίθετος και προς την κλασική αλλά και προς τη θετική θεωρία, καθώς δε θεμελίωσε την έννοια του κράτους στο έμψυχο στοιχείο, όπως εκείνες. Αντίθετα ταύτισε το κράτος με το δίκαιο υποστηρίζοντας ότι: «Κράτος είναι το σύνολο των νομικών κανόνων που ισχύουν εκάστοτε σε ορισμένο λαό». Το κράτος, εφόσον αποτελεί προσωποποίηση των νομικών κανόνων, ανήκει στον κόσμο των ιδεών. Είναι σύνολο κανόνων που δε ρυθμίζουν το «είναι» (sein), αλλά το «δέον γενέσθαι» (sollen).

Και η θεωρία του Duguit όμως και η θεωρία του Kelsen, παρά την καινοτομία τους, δεν επέτυχαν να επικρατήσουν. Η αποτυχία της πρώτης οφείλεται στο γεγονός ότι δεν ικανοποιεί κατά το θετικό τμήμα της. Η έννοια του κανόνα δικαίου στην οποία ο Duguit προσπάθησε να θεμελιώσει τη θεωρία του είναι ασαφής και αναπόδεικτη. Η δεύτερη απέτυχε, γιατί δεν είναι δυνατόν η θεωρία περί του κράτους να ανήκει μόνο στον κόσμο των ιδεών και να μην αναγνωρίζει τα πραγματικά στοιχεία.

5. Σύγχρονες θεωρίες για την έννοια του κράτους

Η εξέλιξη της έννοιας του κράτους πραγματοποιήθηκε τις τελευταίες δεκαετίες στο πλαίσιο της πολιτικής επιστήμης, σε συνδυασμό με το φαινόμενο της εξουσίας γενικότερα και την έννοια της πολιτικής.

Στη δεκαετία του 1970 κυριάρχησαν οι εκδοχές της μαρξιστικής-λενινιστικής θεωρίας για την έννοια του κράτους. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία το κράτος είναι η πολιτική οργάνωση της οικονομικά κυρίαρχης τάξης, που έχει ως σκοπό τη διαχείριση του υφιστάμενου οικονομικού καθεστώτος και την εξουδετέρωση της αντίστασης των άλλων τάξεων. Το κράτος είναι «μηχανή», που έχει ως προορισμό τη διατήρηση μιας τάξης πάνω στην άλλη. Μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της νεομαρξιστικής σκέψης

διάφορες άλλες απόψεις για την έννοια του κράτους. Ο A. Gramsci diέκρινε την «κοινωνία των πολιτών», ως το σύνολο της κοινωνίας, που ασκεί μία ιδεολογική και πολιτική «ηγεμονία», και την «πολιτική κοινωνία», ως το «κράτος» με τη στενή έννοια του όρου. Κατά τον Gramsci: «Αυτά τα δύο επίπεδα αντιστοιχούν, αφενός, στη λειτουργία της «ηγεμονίας» που ασκεί στο κοινωνικό σύνολο η κυρίαρχη ομάδα και, αφετέρου, στην «άμεση κυριαρχία», που ασκείται διαμέσου του κράτους και της κυβέρνησης. Γι' αυτόν κράτος σημαίνει: «κοινωνία πολιτών και πολιτική κοινωνία».

Ακολούθησε στη Γαλλία η στρουκτουραλιστική ανάλυση του L. Althusser, ο οποίος αντιδιέσπειλε τον κρατικό μηχανισμό καταστολής προς τους ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους (σχολείο, εκκλησία κλπ.). Ο Althusser αντιλαμβάνεται το κράτος, όχι μόνο ως αυτό το μηχανισμό καταστολής, αλλά και με την έννοια των μηχανισμών που παράγουν και αναπαράγουν ιδεολογία ακόμη κι αν είναι «ιδιωτικοί».

Τέλος, ο N. Πουλαντζάς στην πρώτη φάση του έργου του, που τοποθετείται στα πολιτικά συμφραζόμενα της εποχής του (1968-1978), επέβαλλε την έννοια της σχετικής αυτονομίας του κράτους απέναντι στις κυρίαρχες κοινωνικές τάξεις και μερίδες, ενώ στην όψιμη φάση του έργου του καταλήγει στην έννοια του κράτους ως σχέσης. Έτσι ορίζει το κράτος ως «υλική συμπύκνωση ενός συσχετισμού δυνάμεων ανάμεσα σε τάξεις ή μερίδες τάξεως, έτσι όπως εφαρμόζεται πάντοτε με ειδικό τρόπο, μέσα στο κράτος».

6. Η Συνθήκη του Μοντεβιδέο και τα συστατικά στοιχεία του κράτους

Το ζήτημα του ορισμού του κράτους από το διεθνές δίκαιο συνδέεται άμεσα με την όλη βάση που εκθέσαμε στα παραπάνω, δεδομένου ότι το κράτος είναι το καταρχήν αναγνωρίσιμο νομικό πρόσωπο στη διεθνή σκηνή και ο βασικός δικαιούχος έννομων σχέσεων.

Η συνθήκη του Μοντεβιδέο για τα δικαιώματα και καθήκοντα των Κρατών, υιοθετήθηκε από την 7^η Διεθνή Συνδιάσκεψη των Αμερικανικών κρατών το 1933. Το άρθρο 3 αυτής της Συνθήκης στοιχειοθετεί πλέον εθιμικό δίκαιο όσον αφορά τα κριτήρια εντοπισμού του κράτους από το διεθνές δίκαιο και αναφέρει τα εξής: «Το Κράτος για να θεωρηθεί πρόσωπο διεθνούς δικαίου πρέπει να καλύπτει τα ακόλουθα κριτήρια: (α) ένα μόνιμο πληθυσμό, (β) ένα ορισμένο έδαφος, (γ) μία κυβέρνηση, και (δ) τη δυνατότητα να διατηρεί σχέσεις με τα άλλα κράτη».

Αυτό το τελευταίο κριτήριο παραπέμπει στην αναγνώριση της έννοιας της ανεξαρτησίας, που πρακτικά ουσιώθηκε στη διεθνή σκηνή με την διαδικασία της αποαποικιοποίησης που έλαβε χώρα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα τρία πρώτα κριτήρια που έγιναν αποδεκτά και από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις και γι' αυτό ανταποκρίνονται στη λεγόμενη «θεωρία των τριών στοιχείων».

Συστατικά στοιχεία του κράτους

α) Ο πληθυσμός

Είτε η έννοια του πληθυσμού παραπέμπει στο σύνολο των ομοεθνών, είτε σε αυτό των υπηκόων που κατοικούν το έδαφος ενός κράτους, ένας τέτοιος ορισμός αντιλαμβάνεται τον πληθυσμό σαν ένα απλό άθροισμα ανθρώπων, δηλαδή σαν μια ενότητα διαιρητή σε πολλά υπαρκτά αντικείμενα. Παρόλα αυτά, όπως αναφέρει και ο γάλλος διεθνολόγος C. Chaumont, «το άτομο μόνο του δεν υπάρχει. Οι άνθρωποι είναι ενσωματωμένοι σε κοινότητες: στην προφανή διαπίστωση ότι δεν υπάρχουν κοινότητες δίχως ανθρώπους, αντηχεί η διαπίστωση (ίσως λιγότερο εμφανής αλλά το ίδιο σίγουρη) ότι δεν υπάρχουν άτομα χωρίς συλλογικότητες». Το πέρασμα από την κατηγορία του πληθυσμού σε αυτή του λαού, από το

οποίο πήγασε εξάλλου κάθε διεκδίκηση εθνικής απελευθέρωσης στον αιώνα μας, δεν μπορεί να γίνει αντιληπτό από τον ορισμό που μόλις εκθέσαμε. Πιο απλά, το υπαρκτό στις μέρες μας ερώτημα γιατί και πώς πληθυσμός γίνεται λαός και ζητά την ανεξαρτησία του για να γίνει κράτος, αποσιωπάται από την εθιμική οριοθέτηση του πληθυσμού στο διεθνές δίκαιο.

β) Η γεωγραφική επικράτεια

Την ίδια συλλογιστική μπορούμε να αναπτύξουμε για το δεύτερο συστατικό στοιχείο του κράτους, τη γεωγραφική επικράτεια. Η γεωγραφική επικράτεια είναι ο χώρος στον οποίο επεκτείνονται οι αρμοδιότητες του κράτους.

γ) Η κυβέρνηση

Η κυβέρνηση είναι το τρίτο συστατικό στοιχείο του κράτους και, σαν έννοια άρρηκτα συνδεδεμένη με αυτή της κυριαρχίας, παραπέμπει στο αναπαλλοτρίωτο δικαίωμα κάθε κράτους να διαλέγει το πολιτικό του σύστημα χωρίς καμία μορφή επέμβασης. Η «κυβέρνηση» που απαιτείται από το διεθνές δίκαιο είναι το σύνολο των οργάνων που έχει ανάγκη το κράτος προκειμένου να αντιπροσωπεύεται και να εκφράζει τη βούλησή του. Επιπλέον αυτή η κυβέρνηση επιβάλλεται να είναι αποτελεσματική, με την έννοια που προϋποθέτει την ουσιαστική ικανότητα του κράτους να ασκήσει τις λειτουργίες του μέσα και έξω από την γεωγραφική του επικράτεια.

7. Πολίτευμα και συστήματα διακυβέρνησης

Με τον όρο πολίτευμα ή πολιτικό σύστημα εννοείται το σύνολο των θεσμών, σύμφωνα με τους οποίους κυβερνάται ένα κράτος ή μια πολιτεία. Σε ό,τι αφορά το συνταγματικό δίκαιο είναι η ιδιάζουσα τάξη, σύμφωνα με την οποία η εκάστοτε πολιτεία ρυθμίζει την οργάνωση της εξουσίας και τη θέση των πολιτών μέσα σε αυτή την τάξη. Ένας κάπως διαφορετικός -αλλά ισχύων- ορισμός για το πολίτευμα είναι το σύνολο των κανόνων που καθορίζουν ποια είναι τα άμεσα όργανα της πολιτείας, τον τρόπο εκλογής τους, τις μεταξύ τους σχέσεις και τον κύκλο αρμοδιότητάς τους, όπως επίσης και τη σχέση των ατόμων προς την πολιτική εξουσία.

Κυβερνητικό Σύστημα (Σύστημα Διακυβέρνησης):

Είδαμε ότι το πολιτικό σύστημα αναφέρεται στην μορφή της κρατικής εξουσίας. Το κυβερνητικό σύστημα στον τρόπο άσκησης της κρατικής εξουσίας. Είναι ένα σύνολο πολιτικών θεσμών μέσω των οποίων διοικείται ένα κράτος.

Για παράδειγμα:

Πολιτικό Σύστημα: Δημοκρατία

Συστήματα Διακυβέρνησης: Προεδρική, Ημιπροεδρική, Προεδρευομένη (Κοινοβουλευτική), Ομοσπονδιακή Δημοκρατία κτλ.

Πολιτικό Σύστημα: Μοναρχία

Συστήματα Διακυβέρνησης: Απόλυτη, συνταγματική, Ημισυνταγματική, Κοινοπολιτειακή Μοναρχία κτλ.

Κυβερνητικά συστήματα

α) **Κοινοβουλευτικό** είναι το σύστημα ισορροπίας μεταξύ βουλής και κυβέρνησης με συμβολικό αρχηγό κράτους (πρόεδρος ή βασιλιάς) και διαφορετικό αρχηγό κυβέρνησης (πρωθυπουργός).

β) **Ημιπροεδρικό** είναι ένας τύπος προεδρικής δημοκρατίας. Στα ημιπροεδρικά συστήματα υπάρχει και πρόεδρος και πρωθυπουργός. Το κοινοβούλιο κατέχει τη νομοθετική εξουσία, ενώ ο πρόεδρος και ο πρωθυπουργός μοιράζονται την εκτελεστική εξουσία.

γ) **Προεδρικό** (προεδρική δημοκρατία) ένας τύπος Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας στην οποία ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι όχι μόνο Αρχηγός του Κράτους, αλλά και Αρχηγός της Κυβέρνησης. Υπάρχει Κοινοβούλιο που νομοθετεί αλλά δεν μπορεί να ανατρέψει συνήθως τον Πρόεδρο πριν λήξει η θητεία του.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Παράλληλα με την εξέλιξη της έννοιας του κράτους παρατηρείται και μία μορφική εξέλιξη του κράτους. Με κριτήριο τον τρόπο οργάνωσης της κρατικής κυριαρχίας, η θεωρία διακρίνει τα κράτη σε δύο μεγάλες κατηγορίες: το ενιαίο κράτος και το σύνθετο κράτος, ενώ ως ιδιαίτερα μορφώματα εμφανίζονται η συνομοσπονδία κρατών και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

1. Ενιαίο κράτος

Ενιαίο είναι το κράτος στο οποίο η ίδια κρατική εξουσία ασκείται ενιαία σε όλη την επικράτεια. Εμφανίζεται ως μια συμπαγής οντότητα, μη διαιρούμενη σε ομόσπονδα κρατίδια. Στο ενιαίο κράτος δεν υπάρχουν οι περισσότερες εξουσίες και τα περισσότερα Συντάγματα που υπάρχουν στα ομόσπονδα κρατίδια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα συγκεντρωτικής άσκησης της εξουσίας αποτελεί το εθνικό κράτος, που προέκυψε, εφόσον η νέα δομή της εξουσίας, μετά την κατάλυση της φεουδαρχίας, επέβαλε συγκεντρωμένη άσκηση της. Παράδειγμα ενιαίου εθνικού κράτος από την ιστορία αποτελεί η Γαλλία, η οποία ήδη από τα 1971, είχε περιλάβει στα Συντάγματά της διάταξη σύμφωνα με την οποία: «Το Βασίλειο είναι ένα και αδιαίρετο», τονίζοντας το ενιαίο της μορφής του κράτους και αποθαρρύνοντας κάθε προσπάθεια «ομοσπονδοποίησής» του.

Σε συνταγματικοπολιτικές και ιστορικές ιδιαιτερότητες οφείλεται το γεγονός πως ορισμένα σύγχρονα κράτη, ανάμεσά τους και η Ελλάδα, διατηρούν τη μορφή του ενιαίου κράτους. Η απόλυτη όμως συγκέντρωση της εξουσίας δυσχεραίνει τη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού, κάτι που καθιστά αναγκαίο, ως λύση, το μετριασμό της, υπό τη μορφή της αποκέντρωσης και της αυτοδιοίκησης στο σύγχρονο κράτος.

2. Σύνθετο κράτος

Η δυσκολία που δημιουργούσε το ενιαίο κράτος στη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού, σε συνδυασμό με τις συνταγματικοπολιτικές εξελίξεις αλλά και άλλους παράγοντες, στάθηκε αιτία, ώστε πολλά κράτη να λάβουν τη σύνθετη μορφή. Το σύνθετο κράτος εμφανίζεται υπό τη μορφή του ομοσπονδιακού κράτους ή ομοσπονδίας κρατών.

A. Ομοσπονδιακό κράτος

Το ομοσπονδιακό κράτος (Etat federal-Bundesstaat) αποτελείται από περισσότερα ομόσπονδα κράτη. Η μορφή αυτή κράτους προήλθε ιστορικά από τη συνένωση περισσότερων κρατών, τα οποία όμως διατήρησαν μέχρι ενός βαθμού την αυτονομία τους. Το ομοσπονδιακό κράτος δημιουργείται με δυο τρόπους: είτε ενιαία κράτη με τη θέλησή τους συμφωνούν να συγκροτήσουν ομοσπονδιακό κράτος, είτε λόγω της διάσπασης ενιαίου κράτους. Με τον πρώτο τρόπο σχηματίζονται κατά κανόνα τα ομοσπονδιακά κράτη, ενώ με το δεύτερο το ομοσπονδιακό κράτος δημιουργείται προκειμένου να μην αποσχισθούν τοπικά συγκεντρωμένες εθνότητες ή κοινότητες, οι οποίες διαθέτουν φυλετικά, γλωσσικά ή άλλα χαρακτηριστικά που έρχονται σε αντίθεση με αντίστοιχα χαρακτηριστικά άλλων εθνотήτων ή κοινοτήτων, μια αντίθεση που καθιστά αδύνατη τη μεταξύ τους συνύπαρξη σε ενιαίο κράτος.

Το ομοσπονδιακό κράτος είναι μορφή με ιδιαίτερο (ομοσπονδιακό) Σύνταγμα και ιδιαίτερα (ομοσπονδιακά) όργανα (νομοθετικά, διοικητικά, δικαστικά). Τη χώρα και το λαό του ομοσπονδιακού κράτους αποτελούν οι χώρες και οι λαοί των ομόσπονδων κρατών αντίστοιχα. Στην κρατική οργάνωση του ομοσπονδιακού κράτους υπάρχει το σύστημα των δύο Βουλών. Η μία αποτελείται από εκπροσώπους του λαού και η άλλη από εκπροσώπους των ομόσπονδων κρατών.

Τα ομόσπονδα κράτη που αποτελούν το ομοσπονδιακό κράτος διαθέτουν χώρα, λαό και εξουσία. Έχουν, όμως, παραχωρήσει τις αρμοδιότητες που αναφέρονται στην εξωτερική πολιτική και τη διεθνή εκπροσώπηση, την άμυνα και την οικονομία. Όσον αφορά τα υπόλοιπα έχουν δικό τους Σύνταγμα και διαθέτουν νομοθετική, εκτελεστική και δικαστικά εξουσία.

Μεγάλο πλεονέκτημα του ομοσπονδιακού κράτους είναι ότι επιτρέπει στα ομόσπονδα κράτη να διατηρούν έως ένα βαθμό την αυτονομία τους. Η οργάνωσή του επιτρέπει σε μερικές ομάδες του πληθυσμού να διαφυλάσσουν τις ιδιαιτερότητές τους. Επίσης επιτρέπει την εξασφάλιση «αυτοκυβέρνησης» και τη δημιουργία ενιαίας κρατικής οντότητας. Βασικό μειονέκτημά του όμως είναι ότι ενισχύονται οι κεντρόφυγες τάσεις και γι' αυτό η οργανωτική αυτή μορφή αποφεύγεται από κράτη με προβλήματα μειονοτήτων.

Όμως, η ομοσπονδιακή μορφή κράτους δεν αρκεί για να κρατήσει ενωμένα τα ομόσπονδα κράτη, όπως συνέβη στην ΕΣΣΔ, την πρώην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας και την πρώην Τσεχοσλοβακία. Βέβαια υπάρχουν και περιπτώσεις, όπως το Καμερούν που από ομοσπονδιακό κράτος έγινε ενιαίο.

Το πρώτο χρονικά ομοσπονδιακό κράτος στον κόσμο είναι οι ΗΠΑ από το 1787, ενώ στην Ευρώπη το αρχαιότερο ομοσπονδιακό κράτος είναι η Ελβετία από το 1848. Στην εποχή μας υπάρχουν 23 ομοσπονδιακά κράτη από τα οποία 6 βρίσκονται στην Ευρώπη (Ελβετία, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, Αυστρία, Βέλγιο, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και η Ρωσία), 7 στην Αμερική (ΗΠΑ, Καναδάς, Μεξικό, Βραζιλία, Αργεντινή, Βενεζουέλα, Άγιος Χριστόφορος-Νέβις), 4 στην Αφρική (Νιγηρία, Αιθιοπία, Κομόρες, Σουδάν), 4 στην Ασία (Ινδία, Μαλαισία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Πακιστάν), 2 στην Ωκεανία (Αυστραλία, Ηνωμένα Κράτη της Μικρονησίας).

B. Ομοσπονδία κρατών

Η εξέλιξη της ιστορίας έδειξε πως οι διεθνείς συνεργασίες μπορεί να οδηγήσουν στο σχηματισμό διεθνών οργανισμών. Η εξέλιξη διεθνούς οργανισμού μπορεί να οδηγήσει σε μετατροπή σε κρατική οντότητα. Η εξέλιξη συνεργασιών διεθνούς δικαίου μεταβάλλεται σε κρατική μορφή. Τα μορφώματα, δηλαδή, του διεθνούς δικαίου μεταλλάσσονται σε κρατικά μορφώματα. Πρόκειται για «μετάβαση σε άλλο γένος». Όπως στην αρχαιότητα η συνταγματικοπολιτική εξέλιξη οδήγησε στη δημιουργία ομοσπονδιακού κράτους, έτσι και σήμερα περιφερειακές διακρατικές ενώσεις οδηγούνται στη δημιουργία κρατικού μορφώματος ομοσπονδιακού τύπου.

Τα κρατικά αυτά μορφώματα ανήκουν στο ευρύτερο τύπο του ομοσπονδιακού κρατικού μορφώματος. Πολύ πιθανή είναι η δημιουργία ομοσπονδίας, η οποία να παρουσιάζει διαφορές από το κλασικό ομοσπονδιακό κράτος. Μπορεί να παρουσιάζει μεγαλύτερη χαλαρότητα στους δεσμούς και να διατηρεί περισσότερη αυτονομία στα κράτη-μέλη. Άλλωστε δε θα ήταν σωστή η προσδοκία στην κατ' ανάγκη δημιουργία ενός κρατικού μορφώματος «κατ' εικόνα» και «καθ' ομοίωση» των σύγχρονων ομοσπονδιακών τύπων.

Στην παρούσα ιστορική φάση εμφανίζονται ομοσπονδιακά κρατικά μορφώματα, τα οποία διαφέρουν από τα σύγχρονα μορφώματα ομοσπονδιακής μορφής και μόνο η ιστορική εξέλιξη θα δείξει αν αυτή η διαφορετικότητά τους θα σταθεί αρκετή για να διατηρηθούν ή αν τελικά θα εξομοιωθούν προς τα ομοσπονδιακά κράτη.

Η «ομοσπονδία κρατών» αποτελεί κρατικό ομοσπονδιακό μόρφωμα που έχει προέλθει από μετάλλαξη. Αρχικά ο όρος χρησιμοποιείτο ως συνώνυμος ως συνώνυμος του όρου «συνομοσπονδία κρατών». Σήμερα όμως γίνεται διάκριση ανάμεσά τους, ακριβώς επειδή ο όρος «ομοσπονδία κρατών» αποδίδει νέο τύπο κρατικού ομοσπονδιακού μορφώματος, ενώ ο όρος «συνομοσπονδία κρατών» αποδίδει το κλασικό νομικό μόρφωμα διεθνούς δικαίου. Η έννοια «ομοσπονδία κρατών» ανήκει πάντοτε στην ευρύτερη έννοια του ομοσπονδιακού κρατικού μορφώματος, διαφέρει όμως από το ομοσπονδιακό κράτος με τη στενή έννοια του όρου.

Στη σύγχρονη εποχή οι ομοσπονδίες κρατών σπάνια κάνουν την εμφάνισή τους. Όταν εμφανιστούν διατηρούνται για περιορισμένο χρονικό διάστημα, καθώς έχουν μεταβατικό χαρακτήρα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα ομοσπονδιών κρατών στη σύγχρονη εποχή αποτελούν η Συνομοσπονδία των Ηνωμένων Πολιτειών από το 1777 έως την εφαρμογή του Συντάγματος του 1787, που δημιούργησε το Ομοσπονδιακό Κράτος των Ηνωμένων Πολιτειών, η Γερμανική Συνομοσπονδία (1815-1866), η Συνομοσπονδία της Βόρειας Γερμανίας (1867-1871) και η Αυστροουγγρική Ομοσπονδία που ιδρύθηκε το 1867 και διατηρήθηκε έως το 1916.

3. Συνομοσπονδία Κρατών

Συνομοσπονδία κρατών είναι η με βάση συνθήκη διεθνούς δικαίου διαρκής συνεργασία κυρίαρχων κρατών για την επίτευξη ενός ή περισσοτέρων σκοπών. Χαρακτηριστικό της συνομοσπονδίας κρατών είναι η απουσία υπερκείμενης έννομης τάξης. Τα κράτη που τη συγκροτούν διατηρούν ακέραια την εθνική τους κυριαρχία αναλαμβάνουν, όμως, την υποχρέωση, βάσει συνθήκης, να συνεργάζονται σε συγκεκριμένους τομείς για την επίτευξη ενός ή περισσοτέρων σκοπών οικονομικού, αμυντικού ή άλλου περιεχομένου.

Ο συντονισμός των κρατών-μελών είναι έργο ενός ή περισσοτέρων οργάνων τα οποία συγκροτούνται από εκπροσώπους των κρατών-μελών. Οι αποφάσεις των οργάνων αυτών λαμβάνονται ομόφωνα ή με μεγάλη πλειοψηφία, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις υπάρχει δικαίωμα αρνησικυρίας κάθε κράτους-μέλους. Η συνομοσπονδία κρατών δε διαθέτει Σύνταγμα αλλά διεθνές κείμενο, που την εντάσσει στη διεθνή έννομη τάξη. Ιδιαίτερα ενδιαφέρει το διεθνές δίκαιο. Παράλληλα ενδιαφέρει και το εσωτερικό δημόσιο δίκαιο, καθώς υπήρξε πρόγονος πολλών ομοσπονδιακών κρατών.

Οι συνομοσπονδίες κρατών δεν αποτελούν νέο, αλλά πολύ παλαιό φαινόμενο, πράγμα που φανερώνει πόσο αναγκαία, σε όλες τις εποχές, καθίσταται η συνεργασία των λαών για την επίτευξη κοινών σκοπών. Απαντώνται ήδη στην αρχαιότητα, με παραδείγματα, στην απλούστερη μορφή της, τις συμμαχίες και, στη σύνθετη μορφή της, τις συμπολιτείες, όπως η αρχαϊκή συμπολιτεία στην Ελλάδα το «κοινόν Κυπρίων» στην Κύπρο και η συνομοσπονδία των λατινικών πόλεων στην Ιταλία.

Κοινό χαρακτηριστικό και των συμμαχιών αλλά και των συμπολιτειών της αρχαίας Ελλάδας ήταν το εθνικό και το θρησκευτικό στοιχείο. Οι πόλεις που κατάγονταν από κοινό έθνος επέλεγαν κοινό τόπο για την καθίδρυση του βωμού λατρείας της θεότητας στην οποία πίστευαν και όπου γινόταν η συνάντηση των αντιπροσώπων τους.

Γνωστές, ακόμα, κατά την αρχαιότητα ήταν οι λεγόμενες «αμφικτιονίες», οι οποίες φέρουν ομοιότητες με τον τύπο της συνομοσπονδίας κρατών. Αμφικτιονίες ονομάζονταν οι ενώσεις των αρχαίων ελληνικών πόλεων-κρατών. Οι αμφικτιονίες αρχικά είχαν θρησκευτικούς σκοπούς, οι οποίοι, όμως, στην πορεία της εξέλιξής τους διευρύνθηκαν. Όργανο της αμφικτιονίας ήταν το «αμφικτιονικό συνέδριο», στο οποίο συμμετείχαν εκπρόσωποι των πόλεων-κρατών.

Στα νεώτερα χρόνια χαρακτηριστικά παραδείγματα συνομοσπονδίας κρατών αποτελούν η Συνομοσπονδία των Ηνωμένων Πολιτειών της Βορείου Αμερικής (1781-1789) που μετεξελίχθηκε στο ομοσπονδιακό κράτος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, η Ελβετική Συνομοσπονδία, που μετεξελίχθηκε σε ομοσπονδιακό κράτος το 1848, η Γερμανική Συνομοσπονδία (1815- 1866), η Συνομοσπονδία της Βόρειας Γερμανίας (1867-1871) και η Αυστροουγγρική Συνομοσπονδία (1867-1816).

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, άρχισαν να δημιουργούνται περισσότεροι υπερεθνικοί οργανισμοί, με σκοπό την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ γειτονικών κυρίως κρατών και την ενίσχυση των μεταξύ τους σχέσεων. Έτσι σχηματίστηκαν διακρατικές οντότητες, συνδεδεμένες με στενούς οικονομικούς και άλλους δεσμούς, όπως η Αφρικανική Ένωση.

Επιπλέον πρόσφατο παράδειγμα συνομοσπονδίας κρατών, που όμως δε διήρκεσε πολύ, ήταν η Συνομοσπονδία της Σενεγάλης και της Γκάμπιας (1981-1989) και, πιο παλιά η Γαλλο-αφρικανο-μαυριτανική Συνομοσπονδία, την οποία προέβλεπε το Σύνταγμα της Ε΄ Γαλλικής Δημοκρατίας (1958) και η οποία διαλύθηκε δύο χρόνια αργότερα.

4. Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί ιδιαίτερη μορφή ομοσπονδίωσης κρατών, η οποία βρίσκεται στη φάση της μετάλλαξης σε ομοσπονδιακό κρατικό μόρφωμα. Δεν αποτελεί ομοσπονδιακό κράτος με την κλασική έννοια του όρου, αλλά αποτελεί ένα ιδιότυπο μόρφωμα που φέρει χαρακτηριστικά τόσο της συνομοσπονδίας (κανόνας ομοφωνίας για τη λήψη των αποφάσεων) όσο και του ομοσπονδιακού κράτους (το δίκαιο που παράγει αποτελεί εφαρμοστέο δίκαιο των κρατών-μελών με ισχύ υπέρμετρη των αντίστοιχων εθνικών νομοθεσιών).

Η ιδέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπήρχε και πιο παλιά, απλά μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο μπόρεσε να ξεφύγει από το θεωρητικό επίπεδο και να γίνει πράξη. Αφετηρία για την υλοποίηση της αποτελούν οι τρεις ιδρυτικές συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων: α) η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), που υπογράφηκε στο Παρίσι στις 18 Απριλίου 1951 και τελικά τέθηκε σε ισχύ στις 23 Ιουλίου 1952. Τα συμβαλλόμενα μέλη ήταν έξι: Γαλλία, Δυτική Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες, β) η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΟΚ) και γ) η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ) που υπογράφηκαν στη Ρώμη στις 25 Μαρτίου και τέθηκαν σε ισχύ στη 1 Ιανουαρίου 1958.

Μετά την υπογραφή των παραπάνω ιδρυτικών συνθηκών από τα έξι ιδρυτικά κράτη σύντομα έφθασε η επιτυχία που οδήγησε στη διεύρυνση των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων με την προσχώρηση σε αυτές τριών ακόμη ευρωπαϊκών χωρών: της Μεγάλης Βρετανίας, της Δανίας και της Ιρλανδίας. Η συνθήκη προσχώρησης υπογράφηκε στις 22 Ιανουαρίου 1971 και τέθηκε σε ισχύ στη 1 Ιανουαρίου 1972. Στη συνέχεια εντάχθηκε η Ελλάδα στη 1^η Ιανουαρίου 1981 και η Ισπανία με την Πορτογαλία από την 1^η Ιανουαρίου 1986. Από την 1^η Ιανουαρίου 1995 προσχώρησαν η Αυστρία, η Σουηδία και η Φιλανδία και πραγματοποιείται η Ευρώπη των δεκαπέντε (15) και από το 2004 η Ευρώπη των είκοσι πέντε (25), μέχρι σήμερα με την Ευρωπαϊκή Ένωση των είκοσι οκτώ (28).

Μετά την ένταξη των νέων κρατών-μελών και τη διεύρυνση έτσι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έγιναν προσπάθειες για να ενισχυθεί ο βαθμός ενοποίησής τους. Πρώτη κίνηση ήταν η υπογραφή το 1965 της Συνθήκης Συγχώνευσης των κοινοτικών οργάνων, η οποία ίσχυσε στη 1^η Ιουλίου 1967. Ακολούθησε η υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής πράξης που ισχύει από τη 1^η Ιουλίου 1986. Τέλος, μεγάλο βήμα ήταν η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992. Με τη συνθήκη αυτή η ΕΟΚ μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚ) και ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), ενώ παράλληλα εισήγαγε ενιαίο νόμισμα, το Ευρώ, προκειμένου να επιτευχθεί Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Ακόμη στόχοι της συνθήκης αυτής είναι η εφαρμογή κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας μεταξύ των κρατών - μελών, καθώς και η ανάπτυξη συνεργασίας σε τομείς όπως η δικαιοσύνη και οι εσωτερικές υποθέσεις.

Με την ψήφιση του ευρωπαϊκού Συντάγματος η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μεταβάλλεται, ίσως με «ατέλειες» με τη σημερινή λογική, σε κρατική οντότητα. Φυσικά ότι ένα μόρφωμα δεν έχει πλήρως εξελιχθεί δε σημαίνει ότι δεν έχει μεταβληθεί η ποιότητά του και ότι δεν έχει μετατραπεί από διεθνολογικό οργανισμό σε κρατικό μόρφωμα. Από τη δημιουργία του μορφώματος μέχρι και τη μεταμόρφωσή του, το ζήτημα αφορά ποσοτικές αλλαγές, οι οποίες, όμως, αφορούν την ολοκλήρωση και όχι την αλλαγή της ποιότητας, που έχει ήδη επέλθει. Με την ψήφιση του ευρωπαϊκού Συντάγματος η μεγάλη αλλαγή θα έχει επέλθει, δηλαδή η Ευρωπαϊκή Ένωση θα έχει μεταβληθεί σε κράτος, ίσως «ατελές», αλλά σίγουρα κράτος. Η μεταβολή αυτή δεν αναιρεί την ύπαρξη ιδιαιτεροτήτων, οι οποίες, όμως, δεν αναιρούν την κρατική φύση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Συμπερασματικά, το «κράτος» δεν είναι μια έννοια που έκανε την εμφάνισή της στη σύγχρονη εποχή, ενώ παλαιότερα δεν υπήρχε. Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη μας πως ο εντοπισμός του προσδιορίζεται με τη συνδρομή των τριών στοιχείων (λαός, χώρα, εξουσία), συμπεραίνουμε πως είναι πολύ παλαιό. Κι αυτό γιατί στην αρχαιότητα υπήρχαν βασιλεία και αυτοκρατορίες που διέθεταν αυτά τα στοιχεία, οπότε δεν είναι δυνατόν να μη χαρακτηριστούν «κράτη», όχι όμοια με τα σημερινά, όμως κράτη. Αντιλαμβανόμαστε έτσι πως το κράτος είναι ένα καθαρά ιστορικό φαινόμενο.

Η έννοια του κράτους, λοιπόν, έχοντας τις ρίζες της στο μακρινό παρελθόν, ακολούθησε μια μακρά εξελικτική πορεία μέχρι να λάβει το περιεχόμενο που έχει σήμερα. Από την αρχαιότητα μέχρι τη σύγχρονη εποχή, με την ερμηνεία της έννοιας του όρου καταπιάστηκαν, όπως είδαμε παραπάνω, σπουδαίοι άνθρωποι του πνεύματος, πολιτικοί στοχαστές, εκπρόσωποι της πολιτειολογίας, συγγραφείς, φιλόσοφοι. Όλοι αυτοί, βλέποντας το κρατικό φαινόμενο ο καθένας από τη δική του οπτική γωνία, χρησιμοποίησαν διάφορους όρους για να το χαρακτηρίσουν και διατύπωσαν διάφορους ορισμούς και θεωρίες γι' αυτό ή παρεμφερείς με αυτό έννοιες προκειμένου να αποδώσουν ένα περιεχόμενο στην έννοιά του.

Όλες αυτές οι θεωρίες και οι ορισμοί, που συχνά έρχονταν και σε αντίθεση μεταξύ τους, αν και δεν κατάφεραν να δώσουν από κοινού ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο στην έννοια του κράτους, ωστόσο, δημιούργησαν το έδαφος πάνω στο οποίο δομήθηκε το σύγχρονο κράτος. Μέσα από τη μελέτη και την έρευνα τόσων αιώνων προέκυπτε όλο και κάτι καινούριο για την έννοια του κράτους, μέχρι που συγκεντρώθηκαν όλα τα απαραίτητα στοιχεία, ώστε να οριστεί σήμερα το κράτος ως η οργανωμένη κοινωνία ανθρώπων, εγκατεστημένων σε συγκεκριμένη χώρα, η οποία ασκεί στα μέλη της αυτοδύναμη εξουσία και έχει τη μορφή του νομικού προσώπου.

Το κράτος, εξελισσόμενο μέσα στην ιστορία, έλαβε περισσότερες από μια μορφές. Η μορφική αυτή ποικιλία που παρουσίασε ήταν αποτέλεσμα, όπως είδαμε, συνταγματικοπολιτικών εξελίξεων αλλά και άλλων παραγόντων. Όπως εξελικτική πορεία ακολούθησε η έννοια του κράτους, εξελικτική πορεία παρατηρείται πως ακολούθησαν και οι μορφές του. Πέντε είναι οι μορφές που σημειώνονται (ενιαίο κράτος, ομοσπονδιακό κράτος, ομοσπονδία κρατών, συνομοσπονδία κρατών, ευρωπαϊκή ένωση) και η μια παρουσιάζεται ως εξέλιξη της άλλης με εξαίρεση την Ευρωπαϊκή Ένωση που αποτελεί ιδιαίτερη μορφή ομοσπονδίου, που θα μεταβληθεί σταδιακά σε κρατική οντότητα μετά και την ψήφιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος.

Εν κατακλείδι, το συμπέρασμα από όλα αυτά είναι σίγουρα πως τόσο το κρατικό φαινόμενο, όσο και οι μορφές του είναι το αποτέλεσμα μιας μακράς ιστορικής διεργασίας και εξελικτικής διαδικασίας. Μολονότι έχει διατυπωθεί ένας πλήρης ορισμός για το κράτος, θεωρίες γι' αυτό εξακολουθούν να διατυπώνονται και σήμερα. Σίγουρα κάθε θεωρία για το κράτος έχει τις καταβολές και τους στόχους της, ιδεολογικούς και πολιτικούς. Αυτό που πρέπει, όμως, να προσεχθεί είναι κάθε θεωρία να διαθέτει εσωτερική συνοχή, ευρηματικότητα, να ερμηνεύει χωρίς κενά και εσωτερικές αντιφάσεις, να έχει μεθοδολογική επάρκεια και σοβαρότητα και, κυρίως, να διατυπώνεται με λόγο ορθολογικά συγκροτημένο και όχι ιδεοληπτικό.

ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ
ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ,
ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ, ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ, ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ

A. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ
ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΠΕΡΙ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ ΕΞΟΥΣΙΩΝ

Μετά την φωτεινή παρένθεση της πάνδημης Αθηναϊκής Δημοκρατίας του 5^{ου} π.χ. αιώνα, το ιδανικό της δημοκρατίας, για ατέλειωτους σκοτεινούς αιώνες μυθοποιήθηκε και το δημοκρατικό ιδεώδες, περνώντας από ατέλειωτες περιπέτειες παραχαράξεων και παρανοήσεων, παρέμενε απροσπέλαστο όραμα των λαών.

Μόνο μετά από τη Magna Carta των Άγγλων βαρόνων, τον ευρωπαϊκό διαφωτισμό, τη Γαλλική Επανάσταση και εκατόμβες θυσιών, η λαϊκή κυριαρχία και το δημοκρατικό σύστημα διακυβέρνησης των λαών με τη θεσμική διάκριση των τριών λειτουργιών της εξουσίας, πρόβαλε στην πολιτική πρακτική ως αυτονόητη κατάκτηση της πολιτισμένης ανθρωπότητας και ως πολύτιμος σύμμαχος της κοινωνίας ενάντια στην αυθαιρεσία της εξουσίας.

1. Οι τρεις «εξουσίες»

Σύμφωνα με τη θεωρία που έχει επικρατήσει στην επιστήμη, η κρατική εξουσία εκδηλώνεται:

- (α) με τη θέσπιση κανόνων δικαίου,
- (β) με την εκτέλεση (εφαρμογή) των κανόνων δικαίου, και
- (γ) με την επίλυση των διαφορών που είναι δυνατό να προκύψουν από την εφαρμογή των κανόνων δικαίου.

Οι τρεις αυτές λειτουργίες της άσκησης της κρατικής εξουσίας αποτελούν αντίστοιχα τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική λειτουργία της. Οι λειτουργίες αυτές, αν και συνυπήρχαν σε κάθε κράτος, ήταν περισσότερο ή λιγότερο διακριτές, ανάλογα με τη μορφή που είχε το πολίτευμα σε μια συγκεκριμένη χώρα.

Εξετάζοντας την δομή ακόμα και πρωτόγονων κοινωνιών ανθρώπων οι οποίες ήταν έστω και υποτυπωδώς οργανωμένες, διαπιστώνουμε την ύπαρξη των τριών λειτουργιών της εξουσίας. Έτσι, διαπιστώνουμε ότι κάποιο ή κάποια μέλη της ομάδας έθεταν κανόνες συμπεριφοράς, με συνειδητή πρόθεση να διέπουν οι κανόνες αυτοί την δραστηριότητα και τις σχέσεις των μελών της ομάδας. Επίσης, κάποιο ή κάποια μέλη της ομάδας ήταν επιφορτισμένα με την παρακολούθηση της εφαρμογής των κανόνων από τα υπόλοιπα μέλη. Τέλος, σε περίπτωση παραβίασης των κανόνων, κάποιο ή κάποια από τα μέλη της ομάδας αξιολογούσαν την παραβίαση και είχαν την ευθύνη και την εξουσία να επιβάλλουν τιμωρίες, ανάλογες συνήθως προς τη σοβαρότητα της παραβίασης.

Είναι λοιπόν προφανές ότι η κάθε εξουσία που ασκείται σε ομάδα ανθρώπων, είτε με τη μορφή κρατικής διαχείρισης είτε ακόμα και υπό την πιο χαλαρή μορφή διαχείρισης της διοίκησης ομάδας ανθρώπων, εκφράζεται, ηθελημένα ή και αθέλητα, από την ύπαρξη των τριών λειτουργιών της εξουσίας, οι οποίες μπορεί να ασκούνται από το ίδιο ή από διαφορετικά όργανα.

Είναι σήμερα προφανές ότι η αναγκαιότητα της θεσμικής καθιέρωσης της αρχής της διάκρισης των εξουσιών εδράζεται στην ανάγκη του δημοκρατικού πολιτεύματος για διασφάλιση και περιφρούρηση της ισοτιμίας και ισονομίας των πολιτών, μέσα από την αυτονομία και αυτοτέλεια της άσκησης της αρμοδιότητας κάθε μιας από τις λειτουργίες της πολιτειακής εξουσίας.

2. Ουσιαστική «διάκριση» των λειτουργιών της εξουσίας

Η διάκριση των λειτουργιών νοείται είτε μόνο ως ουσιαστική είτε και ως τυπική ή οργανική. Ουσιαστική διάκριση λειτουργιών υπάρχει σε κάθε κράτος, ανεξάρτητα από τη μορφή του πολιτεύματος, γιατί η κρατική εξουσία εκδηλώνεται αναγκαστικά με τις τρεις αυτές μορφές.

Τυπική ή οργανική διάκριση υπάρχει όταν κάθε μια από τις τρεις λειτουργίες ασκείται από χωριστό κρατικό όργανο. Στην επιστήμη, η αναφορά σε διάκριση εξουσιών ή λειτουργιών του κράτους παραπέμπει στην τυπική ή οργανική διάκριση, η οποία έχει πολλές και σημαντικές νομικές συνέπειες για τη λειτουργία του πολιτεύματος.

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα στο πανεπιστήμιο Χάρβαρντ φαίνεται ότι θεμελιωτής της θεωρίας της διάκρισης των λειτουργιών της κρατικής εξουσίας είναι ο Έλληνας ιστορικός Πολύβιος. Στο έργο του *Ιστορικά*¹, ο Πολύβιος σημειώνει τρεις μορφές συνταγματικής δομής, τη **μοναρχία**, την **ολιγαρχία** και τη **δημοκρατία**. Μέσα από την ιστορική και πολιτική πραγματικότητα, ο Πολύβιος διαπιστώνει πως η μοναρχία καταλήγει σε τυραννία. Τότε η τυραννία ανατρέπεται από την ολιγαρχία (ή αριστοκρατία), η οποία με τη σειρά της ανατρέπεται από τη δημοκρατία. Η δημοκρατία εξελισσόταν σε οχλοκρατία, οπότε επενέβαινε κάποιος ισχυρός άνδρας για να εγκαθιδρύσει μοναρχία. Ο φαύλος κύκλος της εναλλαγής πολιτεύματος χαρακτηρίζεται από τον Πολύβιο ως «ανακύκλωση».

Η λύση στην πολιτική αστάθεια στην οποία αναπόφευκτα οδηγούσε η ανακύκλωση του πολιτειακού συστήματος ήταν, κατά τον Πολύβιο, το μικτό σύνταγμα. Ως παράδειγμα τέτοιας μικτής συνταγματικής τάξης αναφέρει ο Πολύβιος τη δημοκρατική Ρώμη, στην οποία συναντώνται και οι τρεις μορφές εξουσίας: Μοναρχία, με τη μορφή του εκλελεγμένου άρχοντα (Consul), ολιγαρχία ή αριστοκρατία με τη μορφή της Συγκλήτου (Senate) και δημοκρατία με τη μορφή των λαϊκών συνελεύσεων (Comitia Centuriata). Έτσι έχουμε τις τρεις λειτουργίες της κρατικής εξουσίας να ασκούνται από τρία διαφορετικά σώματα, καθένα από τα οποία ελέγχει τα άλλα δύο.

Ο Πολύβιος δεν είναι ο μόνος που υπογράμμισε την αξία της μικτής συνταγματικής τάξης. Ο Πλάτωνας, ο Αριστοτέλης και ο Κικέρων είχαν τονίσει την ανωτερότητα της μικτής διακυβέρνησης και της διάκρισης των λειτουργιών της εξουσίας.

Ο Αριστοτέλης είχε διατυπώσει τη θεωρία της μικτής συνταγματικής τάξης, τόσο από την ουσιαστική όσο και από την τυπική της άποψη, κατατάσσοντας τα έργα της πόλης στο **βουλευόμενο**, στο **περί τας αρχάς** και στο **δικάζον**². Αναφέρεται ότι και ο μαθητής του, Δικαίαρχος, είχε γράψει μελέτη πάνω στη διάκριση των λειτουργιών της πολιτείας, με τίτλο «τριπολιτικόν».

1. Πολύβιου, *Ιστορικά*, βιβλίο VI (6.4.6-11).

2. Αριστοτέλους, *Πολιτικά*, βιβλίο Δ.

3. Τυπική «διάκριση» των λειτουργιών της εξουσίας

Την τυπική διάκριση των λειτουργιών της πολιτείας και, κατά συνέπεια, της εξουσίας, είχε υποστηρίξει με αναλυτικό επιστημονικό τρόπο ο Γάλλος φιλόσοφος Μοντεσκιέ, τον 18^ο αιώνα, στο βιβλίο του, *περί του πνεύματος των νόμων*. Αξίζει να επισημανθεί ότι στην έρευνα του Χάρβαρντ αναφέρεται ότι ο Μοντεσκιέ έχει δανειστεί τόσο έντονα από τις ιδέες του Πολύβιου περί της «μικτής συνταγματικής τάξης», που θα ήταν ορθό να θεωρείται ο Πολύβιος ως ο «πατέρας» της θεωρίας της διάκρισης των εξουσιών (*while Montesquieu may have presented the framers of the Constitution with the most modern incarnation of that principle – he borrows too heavily from Polybius and the ancient theory of the mixed constitution (mikt/) to be credited accurately as its originator*).

Κατά τον Μοντεσκιέ, η συγκέντρωση όλων των λειτουργιών (εξουσιών) σε ένα πρόσωπο οδηγεί στην αυθαιρεσία. Κατά συνέπεια, για να εξασφαλιστεί η πολιτική ελευθερία του ατόμου πρέπει οι τρεις κρατικές λειτουργίες να ασκούνται από διαφορετικά πρόσωπα, ώστε η μια εξουσία να αναχαιτίζει την άλλη³.

Τη θεωρία του Μοντεσκιέ είχε υιοθετήσει η Γαλλική Επανάσταση, η οποία διεκήρυξε την αξία της τυπικής διάκρισης των εξουσιών για τη σύσταση και λειτουργία ενός δημοκρατικού κράτους. Το άρθρο 16 της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη του 1789 προνοούσε ότι:

«Η κοινωνία στην οποία δεν έχει εξασφαλιστεί η εγγύηση των (ανθρωπίνων) δικαιωμάτων, ούτε έχει καθοριστεί ο χωρισμός των εξουσιών, δεν έχει καθόλου συγκρότηση».

Η τυπική διάκριση των λειτουργιών της εξουσίας ενσωματώθηκε στη συνέχεια στο Γαλλικό Σύνταγμα του 1791.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η γαλλική Συντακτική Συνέλευση είχε στην ουσία παραποιήσει τη θεωρία του Μοντεσκιέ, καθιερώνοντας αυστηρή, άκαμπτη διάκριση των λειτουργιών της εξουσίας και απόλυτη ανεξαρτητοποίηση της κάθε μιας από τις άλλες. Κατά τη γαλλική Συντακτική Συνέλευση, κάθε εξουσία (pouvoir) αποτελούσε όχι μόνο ανεξάρτητο, αλλά και κυρίαρχο φορέα του τμήματος της κρατικής εξουσίας που αντιπροσώπευε.

Η ανελαστική αυτή θεώρηση καθιέρωσε ένα πρακτικά ανεφάρμοστο νομικό και πραγματικό καθεστώς, υιοθετώντας όχι τη θεωρία της ισοστάθμισης των ανεξάρτητων λειτουργιών της εξουσίας, αλλά της αποξένωσης και απομόνωσης της μιας από την άλλη.

Η διάκριση των κρατικών εξουσιών ή λειτουργιών δεν μπορεί να είναι απόλυτη. Στην πράξη οι λειτουργίες της εξουσίας διασταυρώνονται. Μέσα από τα γενικά εννοιολογικά πλαίσια του όρου έχουν ανακύψει διάφορα προβλήματα ανάλυσης και δεοντολογίας. Αυτό που έχει όμως ιδιαίτερη σημασία είναι ότι ο «συνταγματισμός» (*constitutionalism*: συνταγματική διακυβέρνηση) ή ο «φιλελευθερισμός» (*liberalism*) χρειάζονται τη διασπορά των κρατικών λειτουργιών, σε αντίθεση με τον «αυταρχισμό» (*authoritarianism*) κατά τον οποίο όλες οι εξουσίες συγκεντρώνονται σε ένα άτομο ή σε μια ομάδα ατόμων ή σε ένα συλλογικό σώμα.

3. Montesquieu, De l'esprit des lois, βιβλίο XI κεφ. 6

Από τα επαναστατικά πολιτεύματα της Αμερικής (Convention) και της Γαλλίας (Assemblée Constituante) του 18^{ου} αιώνα η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών της εξουσίας μεταδόθηκε, χωρίς τη δογματική ακαμψία του απόλυτου διαχωρισμού, στα διάφορα Συντάγματα της Ευρώπης και έχει καταστεί σήμερα σημείο αναφοράς για κάθε δημοκρατική πολιτεία.

Διαλείψεις στην εφαρμογή της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών της εξουσίας παρατηρούνται κυρίως κατά τη διάρκεια επαναστατικών ή μετά-επαναστατικών περιόδων. Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, από την εποχή του Συντάγματος του 1844 παρατηρείται πλήρης σύγχυση της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας, ενώ κατά τη διάρκεια της Εθνοσυνέλευσης του 1863 σημειώνεται μερική σύγχυση εξουσιών, με την απορρόφηση της εκτελεστικής εξουσίας από τη νομοθετική.

Η θεσμική σύγχυση των λειτουργιών της εξουσίας οδηγεί σίγουρα σε ταχύτερη κρατική ενέργεια και διευκόλυνση των πολιτειακών επιδιώξεων, με τη συνένωση και συγκέντρωση ολόκληρης της κρατικής βούλησης και εξουσίας σε ένα όργανο ή σε μια ομάδα οργάνων.

Το ύψιστο όμως αγαθό που μια συγκροτημένη πολιτεία καλείται να υπηρετήσει και προάγει μέσω των συντεταγμένων οργάνων της δεν είναι η ταχύτητα στην άσκηση της κρατικής λειτουργίας, αλλά η διασφάλιση και περιφρούρηση της δημοκρατίας και της ελευθερίας. Γι αυτό η εφαρμογή της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών της εξουσίας αποτελεί θεμελιακή Συνταγματική αναγκαιότητα, για προάσπιση της ελευθερίας και της ισότητας των πολιτών και αποφυγή της κατάχρησης εξουσίας, που είναι σχεδόν σύμφυτη με τη συγκέντρωση όλης της κρατικής δύναμης στα χέρια ενός οργάνου ή μιας ομάδας οργάνων.

Δεν είναι τυχαίο εξάλλου το γεγονός ότι η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών της εξουσίας είχε περιληφθεί στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη της Γαλλικής Επανάστασης, αφού σήμερα η αρχή αυτή θεωρείται ως κατάκτηση του ατόμου στη σφαίρα της προάσπισης και απόλαυσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών του.

B. Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ ΣΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Με το Σύνταγμα του 1960 καθιερώνεται στην Κυπριακή Δημοκρατία η διάκριση των λειτουργιών της κρατικής εξουσίας, με ιδιαίζουσα ρύθμιση της άσκησης των εξουσιών σε θέματα όπου προβάλλεται η δικοινοτική βάση του Συντάγματος.

Μπορεί να λεχθεί πως το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας καθιερώνει μάλλον αυστηρή διάκριση των λειτουργιών της κρατικής εξουσίας, με σαφή διαχωρισμό της πολιτειακής λειτουργίας και αρμοδιότητας κάθε μιας από αυτές, χωρίς όμως τη δογματική ακαμψία του πλήρους διαχωρισμού τους.

Με το άρθρο 61 του Συντάγματος η άσκηση της νομοθετικής λειτουργίας ανατίθεται αποκλειστικά στη Βουλή των Αντιπροσώπων:

Η νομοθετική εξουσία της Δημοκρατίας ασκείται από τη Βουλή των Αντιπροσώπων για κάθε θέμα, με εξαίρεση τα θέματα εκείνα τα οποία ρητά υπάγονται κατά το Σύνταγμα στις Κοινοτικές Συνελεύσεις.

Με το άρθρο 54 του Συντάγματος η άσκηση της εκτελεστικής λειτουργίας ανατίθεται στο Υπουργικό Συμβούλιο:

Εξαιρουμένης της εκτελεστικής εξουσίας, που ρητά διαφυλάσσεται από τα άρθρα 47, 48 και 49 υπέρ του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας, ενεργούντων από

κοινού ή ο καθένας χωριστά, το Υπουργικό Συμβούλιο ασκεί εκτελεστική εξουσία επί παντός θέματος, πλην εκείνων τα οποία έχουν υπαχθεί δυνάμει ρητής διατάξεως του Συντάγματος στην αρμοδιότητα Κοινοτικής Συνέλευσης.

Με το άρθρο 46 του Συντάγματος ανατίθεται στον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας η διασφάλιση της εκτελεστικής λειτουργίας της κρατικής εξουσίας, ενώ με τα άρθρα 47, 48 και 49 επιφυλάσσονται κάποια ζητήματα άσκησης εκτελεστικής λειτουργίας στον ίδιο τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας.

Τέλος, με το άρθρο 152 του Συντάγματος η άσκηση της δικαστικής λειτουργίας ανατίθεται ρητά στο Ανώτατο Δικαστήριο και σε πρωτοβάθμια δικαστήρια, ενώ είναι και στην περίπτωση αυτή εμφανής η ιδιορρυθμία του κυπριακού Συντάγματος που έχει τη βάση της στο δικοινοτικό χαρακτήρα του.

1. Η δικαστική εξουσία, με εξαίρεση αυτήν που ασκείται, κατά το ένατο μέρος από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και, κατά τη δεύτερη παράγραφο του παρόντος άρθρου, από τα δικαστήρια που προβλέπονται από κοινοτικό νόμο, ασκείται από Ανώτατο Δικαστήριο και από κατώτερα δικαστήρια, τα οποία θα ιδρυθούν δια νόμου, τηρουμένων των διατάξεων του Συντάγματος.

2. Η δικαστική εξουσία επί αστικών διαφορών που αφορούν στον προσωπικό θεσμό και θρησκευτικά ζητήματα, τα οποία υπάγονται, κατά το άρθρο 87, στις Κοινοτικές Συνελεύσεις, ασκείται από τα δικαστήρια, για τα οποία θα προβλέψει κοινοτικός νόμος κατά τις διατάξεις του Συντάγματος.

Είναι λοιπόν προφανές ότι το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας ρυθμίζει με ρητό και αδιαμφισβήτητο τρόπο την υιοθέτηση και εφαρμογή της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών της εξουσίας.

Διασφάλιση της διατήρησης κάθε μιας από τις τρεις λειτουργίες της κρατικής εξουσίας μέσα στα όρια των συνταγματικών της αρμοδιοτήτων παρέχει το άρθρο 179.2 του Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο κανένας νόμος ή απόφαση της Βουλής, ή πράξη ή απόφαση αρχής ή οργάνου ή προσώπου στη Δημοκρατία, που ασκεί εκτελεστική εξουσία ή διοικητικό λειτούργημα, είναι παραδεκτό να ληφθεί κατ' αντίθεση ή σε ασυμφωνία προς το Σύνταγμα.

Το άρθρο 140 του Συντάγματος καθιερώνει εξάλλου τη δυνατότητα «προληπτικού» ελέγχου της συνταγματικότητας νόμου που έχει ψηφιστεί από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, στα πλαίσια της διασφάλισης της διατήρησης της νομοθετικής λειτουργίας της εξουσίας μέσα στα συνταγματικά καθορισμένα όρια της.

Με το άρθρο 140 του Συντάγματος παρέχεται στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας η εξουσία να παραπέμπει στο Ανώτατο (Συνταγματικό) Δικαστήριο νόμο ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων, για έλεγχο της συνταγματικότητας τους, πριν την δημοσίευσή τους στη Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας. Σε τέτοια περίπτωση το Δικαστήριο εξετάζει κατά πόσο ο νόμος ή η απόφαση που παραπέμπεται βρίσκεται σε αρμονία ή συγκρούεται με τις πρόνοιες του Συντάγματος και, κατ' επέκταση, με την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών της εξουσίας⁴.

4. Σχετικές είναι οι αποφάσεις, C.T.O. v. HadjiDemetriou (1987) 3 C.L.R. 780, PIK v. Καραγιώργη και άλλων (1991) 3 A.A.Δ. 159.

Γ. ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Παρατίθενται επιγραμματικά οι κύριες παράμετροι των αρμοδιοτήτων των τριών εξουσιών (λειτουργιών) με βάση το Κυπριακό Σύνταγμα και για τις οποίες γίνεται αναλυτικότερη παρουσίαση κατωτέρω.

1. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

(άρθρα 61 – 85 του Συντάγματος)

- Βουλή των Αντιπροσώπων – (70% (56) Ελληνοκύπριοι και 30% (24) Τουρκοκύπριοι του συνόλου των 80 Βουλευτών).
- Πενταετής θητεία (άρθρο 65).
- Διάλυση *μόνο με απόφαση της ίδιας της Βουλής* (άρθρο 67).
- Η ιδιότητα του Βουλευτή είναι ασυμβίβαστη με το αξίωμα του Υπουργού ή του μέλους της Κοινοτικής Συνέλευσης ή του Δημάρχου ή του μέλους του Δημοτικού Συμβουλίου, ενώ είναι επίσης ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του μέλους των ενόπλων δυνάμεων ή των σωμάτων ασφαλείας της Δημοκρατίας ή του κατέχοντος οποιοδήποτε δημόσιο ή δημοτικό αξίωμα ή θέση (άρθρο 70).
- Δημόσιες οι συνεδριάσεις της Βουλής και τα πρακτικά τους δημοσιεύονται (άρθρο 75).
- Νόμοι και αποφάσεις ψηφίζονται με απλή πλειοψηφία των παρόντων και ψηφιζόντων Βουλευτών (άρθρο 78).
- Απόψεις της κυβέρνησης (Εκτελεστική Εξουσία) διαβιβάζονται στη Βουλή διά των Υπουργών (άρθρο 79).
- Νομοσχέδια υποβάλλονται προς τη Βουλή από τους Υπουργούς, ενώ Προτάσεις Νόμων από τους Βουλευτές. Δεν επιτρέπεται να υποβληθεί Πρόταση Νόμου από Βουλευτή, η οποία να συνεπάγεται αύξηση των εξόδων που προβλέπονται από τον προϋπολογισμό (άρθρο 80).
- Η βουλή ψηφίζει νόμους οι οποίοι τίθενται σε ισχύ από τη δημοσίευσή τους στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, αφού υπογραφούν από τον Πρόεδρο (και τον Αντιπρόεδρο) της Δημοκρατίας. Ψηφίζει επίσης τους προϋπολογισμούς του κράτους (άρθρο 82).
- Η ανεξαρτησία του Βουλευτή διασφαλίζεται με τις ακόλουθες διατάξεις του άρθρου 83:
 1. Δεν υπόκειται σε ποινική δίωξη και δεν υπέχει αστική ευθύνη για οποιαδήποτε γνώμη έχει εκφράσει ή οποιαδήποτε ψήφο έχει δώσει μέσα στη Βουλή.
 2. Δεν μπορεί να διωχθεί, συλληφθεί ή φυλακιστεί χωρίς άδεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου, για όσο χρόνο εξακολουθεί να είναι Βουλευτής, εκτός αν πρόκειται για αδίκημα που επισύρει ποινή ισόβιας φυλάκισης ή φυλάκισης πέντε χρόνων και άνω και ο Βουλευτής έχει καταληφθεί επ' αυτοφόρω. Σε τέτοια περίπτωση το Ανώτατο Δικαστήριο πληροφορείται από τη αρμόδια

αρχή και αποφασίζει για την παροχή ή μη άδειας για συνέχιση της δίωξης ή της κράτησης.

2. ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

(άρθρα 36 – 60 του Συντάγματος)

- Ο Πρόεδρος (και ο Αντιπρόεδρος) της Δημοκρατίας δεν έχουν άμεση εκτελεστική εξουσία, πέραν των εξουσιών που καθορίζονται ρητά στα άρθρα 47, 48 και 49 του Συντάγματος, αλλά διασφαλίζουν την εξουσία αυτή δια του Υπουργικού Συμβουλίου (άρθρο 46 και 54).
- Πενταετής θητεία (άρθρο 43).
- Οι αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία και δημοσιεύονται στην Επίσημη Εφημερίδα της δημοκρατίας, εκτός αν ασκηθεί από τον Πρόεδρο (ή τον Αντιπρόεδρο) της Δημοκρατίας το δικαίωμα οριστικής αρνησικυρίας ή της αναπομπής (άρθρο 57).
- Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος, κεχωρισμένα ή από κοινού, έχουν δικαίωμα αναπομπής του συνόλου ή μέρους οποιουδήποτε νόμου ή απόφασης της Βουλής, μέσα σε δεκαπέντε μέρες από τη λήψη τους στο γραφείο του, για επανεξέταση από τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Η βουλή αποφασίζει μέσα σε προθεσμία 15 ημερών ή, σε περίπτωση αναπομπής του προϋπολογισμού (που πρέπει να αφορά το σύνολό του), μέσα σε προθεσμία 30 ημερών. Αν η βουλή εμμένει στην απόφασή της, ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος υπέχουν υποχρέωση για δημοσίευσή του (άρθρα 51 και 52).
- Η εκτελεστική εξουσία ασκείται από το Υπουργικό Συμβούλιο και περιλαμβάνει (άρθρο 54):
 1. Τη γενική διεύθυνση και τον έλεγχο της διακυβέρνησης της Δημοκρατίας και τη διεύθυνση της γενικής πολιτικής.
 2. Τις εξωτερικές υποθέσεις.
 3. Την άμυνα και την ασφάλεια της Δημοκρατίας.
 4. Το συντονισμό και την εποπτεία όλων των δημόσιων υπηρεσιών.
 5. Την εποπτεία και τη διάθεση της περιουσίας που ανήκει στη Δημοκρατία.
 6. Την επεξεργασία και κατάθεση νομοσχεδίων ενώπιον της Βουλής των Αντιπροσώπων.
 7. Την έκδοση κανονιστικών και εκτελεστικών διαταγμάτων, δυνάμει νομοθετικής εξουσιοδότησης.
 8. Την επεξεργασία του προϋπολογισμού της Δημοκρατίας, πριν την κατάθεσή του ενώπιον της Βουλής.

Κάθε Υπουργός προΐσταται του Υπουργείου του και έχει εξουσία (άρθρο 58) για:

1. Εφαρμογή των νόμων που σχετίζονται με τις αρμοδιότητες του Υπουργείου του και τη διοίκηση των υποθέσεων και ζητημάτων που εμπíπτουν στις αρμοδιότητες αυτές.
2. Τη σύνταξη διαταγμάτων ή κανονισμών ή προτάσεων για υποβολή στο Υπουργικό Συμβούλιο.
3. Την έκδοση οδηγιών για εφαρμογή οποιουδήποτε νόμου ο οποίος αφορά στο Υπουργείο του.
4. Την ετοιμασία του μέρους του προϋπολογισμού που αφορά στο Υπουργείο του.

3. ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

(άρθρα 133 – 164 του Συντάγματος και Νόμοι 14/60 και 33/64)

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 33/64 και λόγω της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί ως αποτέλεσμα της τουρκοκυπριακής ανταρσίας, οι εξουσίες και αρμοδιότητες του Ανωτάτου συνταγματικού δικαστηρίου που προνοούνται στα άρθρα 133 – 151 του Συντάγματος έχουν περιέλθει στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Το Ανώτατο Δικαστήριο, ασκώντας τις εξουσίες του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου, έχει αποκλειστική αρμοδιότητα να επιλαμβάνεται των ακόλουθων θεμάτων:

- Επιλαμβάνεται αναφορών του Προέδρου (και/ή του Αντιπροέδρου) της Δημοκρατίας, αναφορικά με τη συνταγματικότητα νόμου ή απόφασης της Βουλής (άρθρο 140).
- Αποφασίζει πάνω σε κάθε εκλογική ένσταση (άρθρο 145).
- Αποφασίζει πάνω σε κάθε προσφυγή εναντίον απόφασης, πράξης ή παράλειψης οποιουδήποτε οργάνου, αρχής ή προσώπου που ασκεί εκτελεστική ή διοικητική λειτουργία, εξετάζοντας κατά πόσο αυτή είναι αντίθετη προς το Σύνταγμα ή το νόμο ή έγινε καθ' υπέρβαση εξουσίας (άρθρο 146).
- Αποφαίνεται μετά από αίτηση του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας αναφορικά με την ύπαρξη μόνιμης ή προσωρινής ανικανότητας ή μη προσωρινής απουσίας του Προέδρου (ή του Αντιπροέδρου) της Δημοκρατίας, η οποία κωλύει την ενεργή εκπλήρωση των καθηκόντων του (άρθρο 147).
- Επιλύει οποιαδήποτε αντίφαση ανάμεσα στα δυο κείμενα (Ελληνικό και Τουρκικό) του Συντάγματος (άρθρο 149α).
- Ερμηνεύει το Σύνταγμα, σε περίπτωση ασάφειας (άρθρο 149β).

Κάθε απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου κατά την ενάσκηση των εξουσιών και αρμοδιοτήτων του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου, πάνω σε οποιοδήποτε θέμα, δεσμεύει οποιοδήποτε δικαστήριο, όργανο, αρχή ή πρόσωπο στη Δημοκρατία.

Εξαιρουμένων των ζητημάτων για την εκδίκαση των οποίων το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο έχει αποκλειστική δικαιοδοσία, η δικαστική εξουσία ασκείται από το Ανώτατο Δικαστήριο και τα δικαστήρια που έχουν καθιδρυθεί με το νόμο 14/60.

Το Ανώτατο Δικαστήριο είναι το ανώτατο δευτεροβάθμιο δικαστήριο της Δημοκρατίας και έχει δικαιοδοσία να αποφασίζει αναφορικά με κάθε έφεση εναντίον απόφασης οποιουδήποτε άλλου δικαστηρίου, πλην του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Τα μέλη του Ανωτάτου Δικαστηρίου αποτελούν το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, το οποίο έχει αρμοδιότητα να διορίζει, προάγει, μεταθέτει, τερματίζει τις υπηρεσίες ή απολύει τους δικαστές πάνω στους οποίους έχει και πειθαρχική εξουσία.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

1. ΓΕΝΙΚΑ

«Η νομοθετική εξουσία της Δημοκρατίας ασκείται υπό της Βουλής των Αντιπροσώπων εν παντί θέματι, εξαιρέσει των Θεμάτων εκείνων άτινα ρητώς υπάγονται κατά το Σύνταγμα. Εις τας Κοινοτικές Συνελεύσεις¹» (άρθρο 61 του Συντάγματος)

«Αι νομοθετικά εκτελεστικά και δικαστικά αρχάι της Δημοκρατίας υποχρεούνται να διασφαλίζωσι την αποτελεσματικήν εφαρμογήν των διατάξεων του παρόντος μέρους, εκάστη εντός των ορίων της αρμοδιότητος αυτής.» (άρθρο 35 του Συντάγματος)

Στη βάση της καθιερωμένης στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας αρχής της σαφούς διάκρισης των τριών πολιτειακών εξουσιών, σύμφωνα με την οποία η συνταγματική δομή καθιερώνει την άσκηση της νομοθετικής εξουσίας από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, προκύπτει ότι η Βουλή ως συντεταγμένη εξουσία δεν μπορεί να έχει άλλες εξουσίες εκτός από εκείνες που της χορηγεί το Σύνταγμα και οι επί τη βάσει αυτού θεσπιζόμενοι νόμοι.

Η οργάνωση, η λειτουργία και οι αρμοδιότητες της Βουλής διέπονται από τα άρθρα 61 έως 85 (Μέρος IV) του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας και όπως το ίδιο το Σύνταγμα προβλέπει στο Άρθρο 73.1 «η Βουλή των Αντιπροσώπων ρυθμίζει δια του κανονισμού αυτής παν θέμα της τηρούμενης υπ' αυτής διαδικασίας και λειτουργίας των υπηρεσιών αυτής». Στα πλαίσια της εξουσίας της αυτής η Βουλή θέσπισε τον Κανονισμό της το 1980, ο οποίος αναθεωρήθηκε το 1985 και το 1995. Με τον Κανονισμό της βουλής εξειδικεύονται και συμπληρώνονται οι καθιερωμένοι από το Σύνταγμα και την κοινοβουλευτική πρακτική κανόνες οργάνωσης και λειτουργίας της.

2. ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ

2.1 Αριθμός Βουλευτών

Το άρθρο 62 του Συντάγματος καθορίζει τον αριθμό των Βουλευτών σε πενήντα από τους οποίους το 70% εκλέγονται από την ελληνική κοινότητα και το 30% από την τουρκική κοινότητα παρέχοντας ταυτόχρονα στη Βουλή την εξουσία με Απόφασή της, λαμβανομένης με πλειοψηφία αποτελούμενης από τα 2/3 των υπό της ελληνικής κοινότητας εκλεγέντων βουλευτών και από τα 2/3 των υπό της τουρκικής κοινότητας εκλεγέντων βουλευτών, να μεταβάλλει τον αριθμό αυτό. Ασκώντας την εξουσία της αυτή η Βουλή με Απόφασή της που έλαβε τον Ιούνιο του 1985, κατ' επίκληση του δικαίου της ανάγκης, αύξησε τον αριθμό των βουλευτών σε ογδόντα διατηρώντας την αναλογία του 70% και του 30% των δύο κοινοτήτων. Στο σκεπτικό της εν λόγω απόφασης της Βουλής (Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας -Παράρτημα Τέταρτο- Αρ. 2060 της 5^{ης} Ιουλίου 1985), αναφέρεται ότι η αύξηση του αριθμού των πενήντα

1. Με νομοθεσία που θεσπίστηκε το 1965 οι νομοθετικές αρμοδιότητες της Ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης μεταβιβάστηκαν στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

βουλευτών κρίθηκε αναγκαία επειδή αποδείχθηκε εκ των πραγμάτων ανεπαρκής για την ομαλή λειτουργία του Σώματος και ειδικά των επιτροπών της Βουλής. Είναι

προφανές ότι η δυνατότητα μεταβολής του αριθμού των βουλευτών με Απόφαση της Βουλής και όχι με τροποποίηση του Συντάγματος δηλώνει την πρόθεση του συνταγματικού νομοθέτη για αλλαγής του αριθμού αυτού ανάλογα με τα ισχύοντα δεδομένα και ανάγκες χωρίς ιδιαίτερες νομικές διαδικασίες και/ή επιπλοκές.

Οι έδρες των τουρκοκύπριων βουλευτών, όπως είναι γνωστό, παραμένουν κενές από τον Δεκέμβριο του 1963 μετά την αποχώρηση των δεκαπέντε τότε Τουρκοκύπριων βουλευτών συνεπεία των διακοινοτικών ταραχών που επισυνέβησαν.

2.2 Αντιπρόσωποι των Θρησκευτικών Ομάδων

Με βάση σχετική νομοθεσία που διέπει την εκπροσώπηση των Θρησκευτικών Ομάδων στη Βουλή, στη Βουλή εκπροσωπούνται με ανά ένα αντιπρόσωπο οι θρησκευτικές ομάδες των Αρμενίων, των Λατίνων και των Μαρωνιτών, οι οποίοι εκλέγονται από τους εκλογείς της οικείας ομάδας κάθε πενταετία όπως και τα μέλη της Βουλής. Οι εν λόγω αντιπρόσωποι παρευρίσκονται στις συνεδρίες της Βουλής, μετέχουν ως μέλη στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Παιδείας, εκφράζουν τις απόψεις τους για θέματα που αφορούν την ομάδα τους χωρίς δικαίωμα ψήφου και απολαύουν τα δικαιώματα που ρητά ορίζει η υπό αναφορά σχετική νομοθεσία.

2.3 Εκλογή Βουλευτών

Οι βουλευτές εκλέγονται με καθολική άμεση, μυστική και υποχρεωτική ψηφοφορία. Με βάση το ισχύον εκλογικό σύστημα της απλής αναλογικής, το οποίο αντικατέστησε το μέχρι το 1979 εφαρμοζόμενο πλειοψηφικό σύστημα, παρέχεται η δυνατότητα εκπροσώπησης στη Βουλή και των μικρών κομμάτων.

2.4 Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι

Δικαίωμα του εκλέγειν σε βουλευτικές εκλογές έχει κάθε πρόσωπο το οποίο είναι πολίτης της Δημοκρατίας, έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του² και έχει τα προσόντα διαμονής που καθορίζονται στον εκλογικό νόμο.

Δικαίωμα υποβολής υποψηφιότητας έχει κάθε πρόσωπο εάν κατά το χρόνο της εκλογής:

- Είναι πολίτης της Δημοκρατίας,
- Συμπλήρωσε το 25^ο έτος της ηλικίας του,
- Δεν έχει καταδικαστεί για αδίκημα ατιμωτικό ή ηθικής αισχρότητας, δεν έχει στερηθεί της εκλογιμότητας κατόπιν αποφάσεως αρμόδιου δικαστηρίου λόγω οποιουδήποτε εκλογικού αδικήματος, και
- Δεν πάσχει από διανοητική ασθένεια που τον καθιστά ανίκανο να ασκήσει τα καθήκοντά του ως βουλευτή.

2.5 Κένωση βουλευτικής έδρας

Έδρα βουλευτή κενούται:

2. Το 18^ο έτος, που καθορίστηκε με το Νόμο 106(I) του 1996 (Δεύτερη τροποποίηση του Συντάγματος), αντικατέστησε την προβλεπόμενη στο άρθρο 63 του Συντάγματος ηλικία του 21^{ου} έτους για δικαίωμα του εκλέγειν σε βουλευτικές εκλογές.

- Με τον θάνατο του,
- Μετά την έγγραφη παραίτηση του,

- Με την ανάληψη από αυτόν αξιώματος ή θέσεως ασυμβίβαστων προς την ιδιότητα του βουλευτή,
- Με την καταδίκη του σε αδίκημα ατιμωτικό ή ηθικής αισχροτήτας ή τη στέρηση της εκλογιμότητας κατόπιν αποφάσεως αρμοδίου δικαστηρίου, και
- Αν πάσχει διανοητικά.

Κενωθείσα βουλευτική έδρα πληρούται με τον τρόπο που ο νόμος ορίζει (Άρθρο 66.2 του Συντάγματος)³. Ο Νόμος 115(Ι) του 1996 καθόρισε πως την κενωθείσα έδρα καταλαμβάνει ο επιλαχών βουλευτής του κόμματος στο οποίο ανήκει η έδρα νοουμένου ότι αυτός εξακολουθεί να ανήκει στο εν λόγω κόμμα.

2.6 Ασυμβίβαστο προς την ιδιότητα του βουλευτή

Ασυμβίβαστο προς τη βουλευτική ιδιότητα είναι το αξίωμα του υπουργού, του δημάρχου, του δημοτικού συμβούλου, του μέλους των ενόπλων δυνάμεων ή των σωμάτων ασφαλείας καθώς και οποιοδήποτε άλλο δημόσιο ή δημοτικό αξίωμα ή θέση.

2.7 Προνόμια βουλευτών

Απόλυτα συναρτημένα με το λειτούργημα του βουλευτή και τη διαφύλαξη της ανεξαρτησίας του, αποτελούν τα κατοχυρωμένα από το Σύνταγμα προνόμια που αυτοί απολαύουν και τα οποία συνίστανται:

- Στο ανεύθυνο (δεν υπόκεινται σε ποινική δίωξη και δεν ευθύνονται αστικώς για οποιαδήποτε γνώμη που εκφράζουν ή ψήφο που δίδουν στη Βουλή των Αντιπροσώπων),
- Στην ασυλία (δεν μπορεί χωρίς άδεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου να διωχθούν, συλληφθούν ή φυλακιστούν για όσο χρόνο είναι βουλευτές. Τέτοια άδεια δεν απαιτείται για αδίκημα που επισύρει θανατική ποινή ή φυλάκιση πέραν των πέντε ετών εφόσον ο αδικοπραγής καταλήφθη επ' αυτοφόρω.
- Στην καταβολή προς αυτούς αποζημίωσης από το δημόσιο ταμείο η οποία καθορίζεται με νόμο. (Αύξηση της αποζημίωσης δεν μπορεί να ισχύσει στη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου κατά την οποία αποφασίστηκε).

3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

3.1 Βουλευτική Περίοδος – Βουλευτική Σύνοδος

Η Βουλή των Αντιπροσώπων εκλέγεται για πενταετή βουλευτική περίοδο και συνέρχεται κάθε χρόνο σε τακτικές συνόδους που διαρκούν από τρεις έως έξι μήνες παρόλο που στην πράξη αυτές διαρκούν συνήθως πέραν των εννέα μηνών. Μπορεί επίσης η Βουλή να συγκληθεί και σε έκτακτη σύνοδο ύστερα από σχετική αίτηση δέκα βουλευτών στην οποία αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους ζητείται η έκτακτη σύγκληση της Βουλής.

3. Με βάση το Νόμο 115(Ι) του 1996 (Τρίτη Τροποποίηση του Συντάγματος) τροποποιήθηκε το άρθρο 66.2 του Συντάγματος που καθόριζε πως κενωθείσα βουλευτική έδρα πληρούται με αναπληρωματική εκλογή.

3.2 Πρώτη συνεδρία της Βουλής

Η Βουλή συνέρχεται στην πρώτη συνεδρία της πρώτης τακτικής της συνόδου την δεκάτη πέμπτη ημέρα από τις γενικές εκλογές. Κατά την εν λόγω συνεδρία της Βουλής:

- Προεδρεύει ο γηραιότερος βουλευτής μέχρι την εκλογή του Προέδρου της Βουλής,
- Δίδεται από τους βουλευτές η προνοούμενη από το Άρθρο 69 του Συντάγματος ακόλουθη διαβεβαίωση:
«Διαβεβαίω επισήμως πίστιν και σεβασμόν εις το Σύνταγμα και τους συνάδοντας αυτώ νόμους και εις την διατήρησιν της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητος της Δημοκρατίας της Κύπρου»,
- Μετά τη διαβεβαίωση εκλέγεται ο Πρόεδρος της Βουλής, ο οποίος αμέσως μετά την εκλογή του καταλαμβάνει την έδρα του Προέδρου.
- Διορίζονται από τον Πρόεδρο οι Γραμματείς και οι Κοσμήτορες της Βουλής οι οποίοι κατόπιν προσκλήσεως του Προέδρου καταλαμβάνουν τις θέσεις τους.

3.3 Αρμοδιότητες Προέδρου Βουλής

Ο Πρόεδρος της Βουλής ασκεί τις αρμοδιότητες που του αναγνωρίζουν το Σύνταγμα, οι Νόμοι και οι Κανονισμοί της Βουλής. Ειδικότερα:

- Επικουρούμενος από τους γραμματείς και τους κοσμήτορες της Βουλής διευθύνει, συντονίζει και φροντίζει για την ομαλή διεξαγωγή των εργασιών της ολομέλειας,
- Προΐσταται των υπηρεσιών της Βουλής,
- Αντιπροσωπεύει τη Βουλή στις επίσημες εκδηλώσεις εντός και εκτός Βουλής,
- Απευθύνεται εκ μέρους της Βουλής προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και του λοιπούς αξιωματούχους της Πολιτείας.
- Αντικαθιστά τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας σε περίπτωση προσωρινής απουσίας ή προσωρινού κωλύματός του.

3.4 Αρμοδιότητες Γραμματέων και Κοσμητόρων

Οι Γραμματείς βοηθούν τον Πρόεδρο στη διεύθυνση των συνεδριάσεων της Βουλής, αναγιγνώσκουν στη Βουλή κάθε έγγραφο του οποίου η ανάγνωση κρίνεται αναγκαία από τον Πρόεδρο, σημειώνουν κατά σειρά τα ονόματα των βουλευτών που ζητούν το λόγο, βοηθούν τον Πρόεδρο στη ψηφοφορία και καταγράφουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται.

Οι Κοσμήτορες βοηθούν τον Πρόεδρο στην τήρηση της τάξης στη Βουλή και φροντίζουν για την εκτέλεση κάθε εντολής του Προέδρου ιδιαίτερα σε ότι αφορά την τήρηση της τάξης κατά τις συνεδρίες.

3.5 Επιτροπή Επιλογής

Κατά την επομένη της εκλογής του Προέδρου συνεδρίαση της Βουλής καταρτίζεται η Επιτροπή Επιλογής η σύσταση και η σύνθεση της οποίας προβλέπεται από το Σύνταγμα (Άρθρο 73).

Η Επιτροπή Επιλογής απαρτίζεται:

- Από τον Πρόεδρο της Βουλής, και
- Από οκτώ άλλους βουλευτές που εκλέγονται από τη Βουλή.

Η Επιτροπή αυτή καταρτίζει τις Κοινοβουλευτικές Επιτροπές στις οποίες «εκπροσωπούνται δεόντως» οι πολιτικές κομματικές ομάδες. Επιπρόσθετα επιλαμβάνεται ανασύνθεσης των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών ύστερα από σχετικές προτάσεις για ανακατατάξεις των μελών τους.

4. ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

4.1 Σύσταση και λειτουργία

Η σύσταση και η λειτουργία των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών διέπονται από τον Κανονισμό της Βουλής των Αντιπροσώπων και τις σχετικές διατάξεις του Συντάγματος που είναι ενσωματωμένες σ' αυτόν. Καταρτίζονται από την Επιτροπή Επιλογής και διακρίνονται σε μόνιμες, προσωρινές, ad hoc (για ορισμένο σκοπό) και σε ειδικές.

4.2 Σύσταση Υπεπιτροπών των Επιτροπών

(Κανονισμός 46B)

- Καταρτίζονται και διαλύονται με απόφαση επιτροπής για εξέταση συγκεκριμένων θεμάτων.
- Πρόεδρος ορίζεται από τον πρόεδρο της επιτροπής που την καταρτίζει.
- Σύνοψη και διαδικασία συζήτησης όπως στις επιτροπές.

4.3 Προεδρία επιτροπής

(Κανονισμοί 37 και 41)

Προεδρεύει της επιτροπής κατά σειρά προτεραιότητας:

- Ο πρόεδρος της.
- Ο αναπληρωτής πρόεδρος της.
- Βουλευτής – μέλος της κοινοβουλευτικής ομάδας στην οποία ανήκει ο πρόεδρος της.
- Ο μεγαλύτερος σε ηλικία παρών βουλευτής.

Προεδρεύει κοινής συνεδρίας δύο ή περισσότερων επιτροπών:

- Ο Πρόεδρος της Βουλής
- Σε περίπτωση που δεν παρευρίσκεται ο Πρόεδρος της Βουλής, ο πρόεδρος της πρώτης επιτροπής που αναφέρεται στην παραπομπή του θέματος.

4.4 Σύγκληση συνεδρίας επιτροπής

(Κανονισμοί 39 και 41)

Συνεδρία επιτροπής συγκαλείται:

- Με απόφαση του προέδρου ή του αναπληρωτή προέδρου της.
- Ύστερα από αίτημα μέλους της εκ μέρους της κοινοβουλευτικής του ομάδας.
- Ύστερα από αίτημα δύο μελών της, που γνωστοποιείται έγκαιρα σε όλα τα μέλη της.
- Από τον Πρόεδρο της βουλής, σε περίπτωση κοινής συνεδρίασης δύο ή περισσότερων επιτροπών.

4.5 Τόπος συνεδριάσεων επιτροπής

(Κανονισμός 39A)

- Στο κτίριο της Βουλής.
- Οποδήποτε αλλού με απόφαση της επιτροπής και σχετική γνωστοποίηση στον Πρόεδρο της Βουλής.

- Σε χώρο επισκέψεως (ανεπίσημα).

4.6 Τύπος συνεδριάσεων

(Κανονισμός 46Α)

- Δημόσιες κατά κανόνα.

Κλειστές:

- Με απόφαση της επιτροπής.
- Στο στάδιο τοποθέτησης και λήψης αποφάσεων

4.7 Απαρτία επιτροπής

(Κανονισμός 40)

- Παρουσία του μισού τουλάχιστον του αριθμού των μελών της.

4.8 Θέματα που εξετάζει η Επιτροπή

(Κανονισμός 41Α)

- Όσα παραπέμπονται σ' αυτήν από την ολομέλεια.
- Αυτεπάγγελτα, θέματα της αρμοδιότητάς της που αποφασίζει ομόφωνα να εξετάσει.

4.9 Πρακτικά συνεδριάσεων

(Σύνταγμα – Άρθρο 7.11 και Κανονισμός 47)

Τήρηση:

- Συνοπτικώς.
- Κατά λέξη, με απόφαση της επιτροπής.

Μορφή:

- Εμπιστευτικά.

Διανομή:

- Στα μέλη της επιτροπής.
- Σε μη μέλος της Βουλής, μόνο κατόπιν οδηγιών του Προέδρου της Βουλής.

4.10 Απόφαση επιτροπής

(Κανονισμοί 39Α, 45, 46 και 46Α)

Λαμβάνεται:

- Μόνο σε κανονική συνεδρία στο κτίριο της Βουλής.
- Μετά την εξάντληση της συζήτησης του θέματος.
- Πάντα σε κλειστή συνεδρία.
- Με πλειοψηφία. Σε περίπτωση ισοψηφίας ο πρόεδρος έχει δεύτερη ή νικώσα ψήφο.

4.11 Έκθεση επιτροπής

(Σύνταγμα – Άρθρο 73.5 και Κανονισμός 47Α)

Προσχέδιο:

- Ετοιμάζεται από τη γραμματεία μετά τη λήψη απόφασης για συζητούμενο θέμα.
- Διανέμεται στα μέλη της επιτροπής.
- Καθορίζεται χρονοδιάγραμμα για έγκρισή του από την επιτροπή. Μετά την πάροδο του χρονοδιαγράμματος θεωρείται ότι υιοθετείται.
- Εγκρίνεται από την επιτροπή.
- Συμπεριλαμβάνονται οι θέσεις των διαφωνούντων.

Τελική έκθεση:

- Διανέμεται στα μέλη της Βουλής σαράντα οκτώ (48) ώρες πριν από τη συζήτηση στην ολομέλεια.
- Παρουσιάζεται στην ολομέλεια από τον πρόεδρο της επιτροπής.
- Επιδέχεται διόρθωσης για καθαρά τυπικά λάθη.

4.12 Υπομνήματα προς την Επιτροπή

(Κανονισμός 48)

- Διανέμονται στα μέλη από τη γραμματεία.
- Τυγχάνουν χειρισμού, με απόφαση της επιτροπής, για ζητήματα που ανακύπτουν.
- Ενημερώνονται οι ενδιαφερόμενοι για το αποτέλεσμα της διερεύνησης.

Ανώνυμες παραστάσεις ή παραστάσεις που κοινοποιούνται σε επιτροπή:

- Κατά κανόνα δεν εξετάζονται, εκτός αν η επιτροπή κρίνει ότι εγείρεται ζήτημα για εξέταση.

4.13 Εμπιστευτικά έγγραφα

(Κανονισμός 46Α)

- Απαγορεύεται η κοινοποίησή τους σε μη μέλος της Βουλής, εκτός αν το επιτρέψει ο πρόεδρος της επιτροπής.
- Διαρροή διερευνάται κατόπιν οδηγιών του Προέδρου της Βουλής, ο οποίος υποβάλλει σχετική έκθεση στην ολομέλεια της Βουλής.

4.14 Διαδικασία διεξαγωγής συζήτησης

(Κανονισμοί 42, 43, 44 και 45)

Η συνεδρία γνωστοποιείται:

- Στα μέλη της επιτροπής.
- Στους βουλευτές – εισηγητές του εξεταζόμενου θέματος.
- Στο αρμόδιο υπουργείο.
- Στους ενδιαφερόμενους/επηρεαζόμενους φορείς.
- Στα πρόσωπα που αιτούνται γραπτώς να παραστούν.

Υποχρεώσεις και δικαιώματα προέδρου επιτροπής:

- Διευθύνει τη διεξαγωγή των εργασιών της επιτροπής.

- Παραχωρεί το λόγο στα μέλη.
- Επιτρέπει τη διακοπή μέλους που αγορεύει.
- Αφαιρεί το λόγο από μέλος που αγορεύει, αν εκτρέπεται ή αν βρίσκεται εκτός θέματος ή εκτός τάξης.
- Μεριμνά για την προστασία των προσκεκλημένων από ανοίκειες εκφράσεις ή κατηγορίες ή προσωπικές επιθέσεις.
- Καλεί τους παρευρισκόμενους να εκφράσουν συνοπτικά και περιεκτικά τις απόψεις τους και να καταθέσουν τα σχετικά στοιχεία/πληροφορίες, με την επισήμανση ότι αυτά θα είναι προς δημόσια χρήση.
- Διατάσσει την απόσυρση εγγράφου που περιέχει απρεπή γλώσσα ή που προσβάλλει τη Βουλή ή άλλους θεσμούς. Η σχετική απόφασή του κοινοποιείται στον Πρόεδρο της Βουλής.
- Θέτει σε ψηφοφορία το θέμα για τελική τοποθέτηση.

Υποχρεώσεις και δικαιώματα μελών επιτροπής:

- Αγορεύουν, αφού τους παραχωρηθεί άδεια από τον πρόεδρο.
- Περιορίζονται στο εξεταζόμενο θέμα.
- Δηλώνουν τυχόν άμεσο προσωπικό συμφέρον σε σχέση με το εξεταζόμενο θέμα.
- Αποφεύγουν, στο στάδιο των ακροάσεων, να εκφράζουν τις θέσεις/συμπεράσματα τους σε σχέση με το εξεταζόμενο θέμα.

Υποχρεώσεις και δικαιώματα προσκεκλημένων.

- Αποφασίζουν το επίπεδο εκπροσώπησής τους στη συνεδρία.
- Παρίστανται και καταθέτουν τα σχετικά με το υπό συζήτηση θέμα στοιχεία και πληροφορίες (Νόμοι 21 του 1985 και 12(Ι) του 1993).
- Εκφράζουν συνοπτικά και περιεκτικά τις απόψεις/γνώμες τους.
- Έχουν δικαίωμα να ζητήσουν να θεωρηθούν εμπιστευτικά τα στοιχεία που κατέθεσαν.

5. **ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ**

Η Βουλή είναι κατεξοχήν νομοθετικό όργανο. Η νομοθετική της λειτουργία συνίσταται στη θέσπιση, τροποποίηση ή κατάργηση κανόνων δικαίου. Η προτεινόμενη νομοθεσία υποβάλλεται στη Βουλή υπό μορφή σχεδίων νόμου (νομοσχέδια και προτάσεις νόμου). Το δικαίωμα της υποβολής νομοσχεδίων ανήκει, στους υπουργούς και των προτάσεων νόμου στους βουλευτές, με τον περιορισμό ότι αυτές δε μπορεί να συνεπάγονται αύξηση των δαπανών που προβλέπονται από τον προϋπολογισμό. Κάθε σχέδιο νόμου που κατατίθεται στη Βουλή συνοδεύεται από αιτιολογική έκθεση, επεξηγηματική δηλαδή έκθεση σχετικά με τους λόγους που επιβάλλουν τη θέσπιση ή την τροποποίηση της σχετικής νομοθεσίας.

Τα σχέδια νόμου που κατατίθενται στη Βουλή παραπέμπονται αρχικά για εξέταση και νομοτεχνική επεξεργασία στην αρμόδια Κοινοβουλευτική Επιτροπή. Η αρμόδια Κοινοβουλευτική Επιτροπή όταν ολοκληρώσει τη συζήτηση της προτεινόμενης νομοθεσίας υποβάλλει έκθεση στην ολομέλεια του Σώματος με τις παρατηρήσεις και τα πορίσματα της από την εξέταση του θέματος και με τις συστάσεις της για ψήφιση ή για απόρριψη. Η συζήτηση και ψήφιση των νομοσχεδίων και των προτάσεων νόμου γίνονται σε τρία στάδια: κατ' αρχήν, κατ' άρθρο και στο σύνολο. Οι νόμοι και οι αποφάσεις της Βουλής ψηφίζονται με απλή πλειοψηφία των παρόντων βουλευτών.

Η ίδια διαδικασία ακολουθείται και για την έγκριση από τη Βουλή της δευτερογενούς νομοθεσίας (κανονισμών που εκδίδονται δυνάμει των οικείων νόμων και δημόσιων

εγγράφων που κατατίθενται στο Σώμα), καθώς και για την κύρωση διεθνών συνθηκών και συμβάσεων.

Οι νόμοι και οι αποφάσεις της βουλής αποστέλλονται στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος, μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από την κοινοποίησή τους στο γραφείο του, υποχρεούται να τα εκδώσει με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας. Μέσα στην προθεσμία αυτή ο Πρόεδρος δικαιούται να αναπέμψει το νόμο ή την απόφαση της Βουλής ή τμήμα τους για επανεξέταση, εκθέτοντας ταυτόχρονα και τους λόγους της αναπομπής. Σ' αυτή την περίπτωση η βουλή αποφασίζει για το αναπεμθέν θέμα σε δεκαπέντε μέρες. Αν η Βουλή εμμένει στην απόφασή της, ο Πρόεδρος εκδίδει το νόμο ή την απόφαση μέσα στα πλαίσια της καθορισμένης από το νόμο προθεσμίας.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, πριν από την έκδοση οποιουδήποτε νόμου ή απόφασης της Βουλής, έχει το δικαίωμα να αναφερθεί στο Ανώτατο Δικαστήριο και να ζητήσει γνωμάτευση κατά πόσο ο νόμος ή η απόφαση της Βουλής ή ορισμένη διάταξή τους βρίσκονται σε αντίθεση ή είναι σύμφωνοι με το Σύνταγμα. Το Ανώτατο ερευνά το θέμα και, αφού ακούσει τις απόψεις του Προέδρου της Δημοκρατίας και της Βουλής, εκδίδει τη γνωμάτευσή του και την κοινοποιεί τόσο στον Πρόεδρο όσο και στη Βουλή. Αν το Ανώτατο κρίνει ότι ο νόμος ή η απόφαση της Βουλής ή διάταξή τους βρίσκονται σε αντίθεση ή ασυμφωνία με το Σύνταγμα, ο νόμος ή η απόφαση δεν μπορούν να εκδοθούν και να τεθούν σε εφαρμογή.

6. **ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ**

Η Βουλή, στα πλαίσια των εξουσιών και αρμοδιοτήτων της, εκτός από τη νομοθετική λειτουργία της που αποτελεί την κύρια αρμοδιότητά της, ασκεί και ελεγκτική αρμοδιότητα που είναι γνωστή ως κοινοβουλευτικός έλεγχος. Ο έλεγχος αυτός ασκείται με διάφορους τρόπους και ειδικότερα:

6.1 Μέσω του θεσμού των ερωτήσεων

Με την υποβολή ερωτήσεων προς την Κυβέρνηση ή τον αρμόδιο Υπουργό σκοπείται να πληροφορηθεί η Βουλή για περιστατικά ή γεγονότα, αν αυτά είναι αληθή ή για τα μελετούμενα μέτρα της κυβέρνησης ή για την έρευνα των αιτίων ή σκοπών μιας κυβερνητικής πράξης ή παράλειψης.

6.2 Μέσω της εγγραφής θεμάτων

Σε περίπτωση που η ερώτηση που υποβάλλεται δεν απαντηθεί έγκαιρα ή δεν ικανοποιεί το βουλευτή που την υπόβαλε, αυτός έχει το δικαίωμα να εγγράψει σχετικό θέμα για συζήτηση στην ολομέλεια της Βουλής. Τέτοιο θέμα μπορεί να παραπεμφθεί για εξέταση πρώτα στην αρμόδια Κοινοβουλευτική Επιτροπή.

6.3 Μέσω της τροποποίησης/απορρίψης νομοσχεδίων

Το δικαίωμα της Βουλής να τροποποιεί ή να απορρίπτει εξ ολοκλήρου νομοσχέδια που προτείνονται από την εκτελεστική εξουσία αποτελεί επίσης άσκηση με έμμεσο τρόπο του κοινοβουλευτικού ελέγχου.

6.4 Μέσω της μελέτης του κρατικού προϋπολογισμού

Ουσιαστική μορφή άσκησης κοινοβουλευτικού ελέγχου αποτελεί και η μελέτη του κρατικού προϋπολογισμού καθώς και συμπληρωματικού προϋπολογισμού, στα πλαίσια της οποίας η Βουλή έχει δικαίωμα να απορρίψει και/ή να μειώσει προτεινόμενα κονδύλια για τακτικές δαπάνες ή για εκτέλεση αναπτυξιακών έργων.

Στα ίδια ωστόσο πλαίσια η Βουλή δεν έχει δικαίωμα, σύμφωνα με το Σύνταγμα, να αυξήσει οποιαδήποτε προτεινόμενη δαπάνη ή να διαφοροποιήσει το σκοπό της αλλά ούτε και να προτείνει, μέσω πρότασης νόμου, οποιαδήποτε δαπάνη που επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό.

6.5 Μέσω της μελέτης διαφόρων εκθέσεων

Κοινοβουλευτικό έλεγχο ασκεί η Βουλή και μέσω της μελέτης και στη συνέχεια υποβολής των πορισμάτων της πάνω στις διάφορες εκθέσεις που κατατίθενται στη Βουλή και εξετάζονται από τις αρμόδιες Κοινοβουλευτικές Επιτροπές. (Εκθέσεις του Γενικού Ελεγκτή της Δημοκρατίας, του Επιτρόπου Διοικήσεως, του Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας κ.λ.π.).

Από τα πιο πάνω συνάγεται πως ενασκώντας η Βουλή την ελεγκτική της αρμοδιότητα δεν περιορίζεται μόνο στο να νομοθετεί, να θεσπίζει δηλαδή κανόνες δικαίου, αλλά παρακολουθεί ταυτόχρονα και την εφαρμογή τους ζητώντας αν αυτό κριθεί αναγκαίο πολιτικές ευθύνες. Πλείστα όσα ζητήματα που καθάπτονται του ελεγκτικού αυτού ρόλου της Βουλής ρυθμίζονται τόσο με τον Κανονισμό της Βουλής όσο και με σχετική νομοθεσία που θεσπίστηκε το 1985⁴ στόχος της οποίας είναι η εξασφάλιση των αναγκαίων στοιχείων και πληροφοριών που υποβοηθούν τη Βουλή στην εκτέλεση του έργου και της αποστολής της.

7. ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Η διαδικασία που ακολουθείται στην ολομέλεια της Βουλής καθώς και στις Κοινοβουλευτικές Επιτροπές ρυθμίζεται τόσο από τις σχετικές διατάξεις του Συντάγματος όσο και από τον Κανονισμό της Βουλής. Ειδικότερα θέματα που ρυθμίζονται αφορούν τη σύγκληση συνεδριάσεων και ημερήσια διάταξη, θέματα απαρτίας και λήψης απόφασης, διαδικασία συζήτησης θεμάτων και ψήφισης σχεδίων νόμου και Κανονισμών, τόπο συνεδριάσεων των Επιτροπών, λειτουργία υποεπιτροπών, ετοιμασία εκθέσεων, δημοσιότητα των συνεδριάσεων, δικαίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας για αναπομπή ή αναφορά νόμων ή αποφάσεων της Βουλής κ.ά. Στα πλαίσια της κοινοβουλευτικής διαδικασίας σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία με την παρουσία τους στις συνεδριάσεις της ολομέλειας της Βουλής και των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών προβαίνουν σε έγκυρη και έγκαιρη ενημέρωση των πολιτών για το κοινοβουλευτικό έργο που οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι τους επιτελούν συμβάλλοντας έτσι στη διαμόρφωση μιας σωστά ενημερωμένης κοινής γνώμης και στην ανάπτυξη μιας πιο υγιούς Δημοκρατίας.

4. Ο περί Καταθέσεως Στοιχείων και Πληροφοριών στη Βουλή των Αντιπροσώπων και τις Κοινοβουλευτικές Επιτροπές

ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εκτελεστική εξουσία έχει καθήκον να εφαρμόζει και να διασφαλίζει τους νόμους που ψηφίστηκαν από τη νομοθετική εξουσία, να φροντίζει για την άμυνα και την ασφάλεια της χώρας και τις σχέσεις της με τους άλλους λαούς και γενικά να παίρνει τα αναγκαία μέτρα για την οικονομική, κοινωνική ευημερία και την πολιτιστική πρόοδο του λαού.

Στην Κυπριακή Δημοκρατία, την εκτελεστική εξουσία ασκεί ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Κύριο όργανο για την άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας είναι το Υπουργικό Συμβούλιο που διορίζεται από τον ίδιο τον Πρόεδρο.

Για την άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει τους Υπουργούς που συγκροτούν το Υπουργικό Συμβούλιο. Στην Κύπρο υπάρχουν σήμερα έντεκα Υπουργεία:

- Υπουργείο Άμυνας,
- Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος,
- Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως,
- Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού,
- Υπουργείο Εξωτερικών,
- Υπουργείο Εργασίας, Προνοίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων,
- Υπουργείο Εσωτερικών,
- Υπουργείο Οικονομικών,
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού,
- Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων,
- Υπουργείο Υγείας.

Επίσης ως μέρη της εκτελεστικής εξουσίας θεωρούνται και οι διοριζόμενοι από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας: Υφυπουργός παρά τω Προέδρω, Διευθυντής του Γραφείου του Προέδρου της Δημοκρατίας, ο Κυβερνητικός Εκπρόσωπος, και ο Γραμματέας του Υπουργικού Συμβουλίου.

Το Υπουργικό Συμβούλιο διευθύνει γενικά και ελέγχει τη διακυβέρνηση της Δημοκρατίας, συντονίζει και εποπτεύει τις δημόσιες υπηρεσίες, εποπτεύει και διαθέτει την περιουσία της Δημοκρατίας και επεξεργάζεται τον προϋπολογισμό και τα νομοσχέδια πριν να κατατεθούν στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η εκτελεστική εξουσία ή εκτελεστική λειτουργία στην πολιτική επιστήμη και το συνταγματικό δίκαιο είναι ο κλάδος της κυβέρνησης που ευθύνεται για την καθημερινή διαχείριση του κράτους. Αποτελείται από την κυβέρνηση και τη δημόσια διοίκηση. Σύμφωνα με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών, η εκτελεστική εξουσία δεν πρέπει να θεσπίζει νόμους (το οποίο είναι ρόλος της νομοθετικής εξουσίας) ούτε να τους ερμηνεύει (το οποίο είναι ρόλος της δικαστικής εξουσίας), αν και στην πράξη αυτός ο διαχωρισμός σπάνια είναι απόλυτος.

Της εκτελεστικής εξουσίας ηγείται ο ηγέτης της κυβέρνησης. Σε ένα προεδρικό σύστημα ο πρόεδρος της χώρας μπορεί να είναι και ηγέτης του κράτους, ενώ σε ένα κοινοβουλευτικό σύστημα είναι πολύ συχνά ο ηγέτης του μεγαλύτερου πολιτικού κόμματος στη νομοθετική εξουσία και συνήθως ονομάζεται πρωθυπουργός (όμως καγκελάριος στη Γερμανία και την

Αυστρία). Στη Γαλλία ο πρόεδρος και ο πρωθυπουργός μοιράζονται την εκτελεστική εξουσία και αυτό το σύστημα έχει αναπαραχθεί σε διάφορες πρώην γαλλικές αποικίες. Ο ηγέτης της κυβέρνησης βοηθείται από διάφορους υπουργούς, οι οποίοι συνήθως έχουν αρμοδιότητα σε συγκεκριμένο τομέα (π.χ. υγεία, εκπαίδευση, εξωτερικές υποθέσεις) και από μεγάλο αριθμό δημοσίων υπαλλήλων.

ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Ο ακριβής ρόλος της εκτελεστικής εξουσίας εξαρτάται από το σύνταγμα της χώρας. Δεν είναι απαραίτητο όλες οι πιο κάτω λειτουργίες να ασκούνται από την κεντρική εκτελεστική εξουσία, ιδιαίτερα σε ομόσπονδες χώρες όπου μπορούν να ασκούνται από την τοπική αυτοδιοίκηση (βλέπε πιο κάτω).

Οι δύο κύριες λειτουργίες της εκτελεστικής εξουσίας είναι:

- Να συλλέγει φόρους και δασμούς και να χρησιμοποιεί τα χρήματα για να πληρώνει τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων και τις άλλες κυβερνητικές δαπάνες.
- Να διασφαλίζει την εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια του κράτους, με αστυνομικές και στρατιωτικές δυνάμεις.

Η εκτελεστική εξουσία είναι επίσης υπεύθυνη για τη ρύθμιση πολλών (αν όχι όλων) των τομέων της οικονομίας, όπως:

- Το εργατικό δυναμικό (π.χ. με την επιβολή νόμων εργασίας)
- Τη γεωργία
- Τις μεταφορές
- Την παροχή ενέργειας
- Τη στέγαση και τις υποδομές
- Το εμπόριο γενικά (π.χ. με την επιβολή ελάχιστων προδιαγραφών και την έκδοση νομίματος)

Η εκτελεστική εξουσία δυνατό να παρέχει υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης. Στη χειρότερη περίπτωση, έχει ρόλο στη ρύθμισή τους. Μπορεί επίσης να λειτουργεί κρατική βιομηχανία και να προωθεί την έρευνα και τον πολιτισμό.

Εξωτερικές υποθέσεις

Σημαντικός συμβολικός ρόλος της εκτελεστικής εξουσίας είναι η εκπροσώπηση της χώρας στο εξωτερικό. Βάσει του διεθνούς δικαίου, την ευθύνη αυτή έχει ο ηγέτης του κράτους και ο επικεφαλής της κυβέρνησης, οι οποίοι αναθέτουν τις καθημερινές ευθύνες στον υπουργό εξωτερικών. Όσοι κατέχουν τέτοιες θέσεις έχουν διπλωματική ασυλία στο εξωτερικό όταν είναι εν ενεργεία, το οποίο σημαίνει ότι μπορούν να δικαστούν μόνο σε δικαστήρια της χώρας τους, (ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, σε διεθνή δικαστήρια).

Σχέση με νομοθετική εξουσία

Παρόλο που η νομοθετική εξουσία έχει την ευθύνη να εγκρίνει τους νόμους του κράτους, εντούτοις συνήθως δεν έχει τη δυνατότητα να τους εφαρμόσει, όσον αφορά το προσωπικό και άλλη υποδομή. Η αναγκαιότητα για την αποτελεσματική εφαρμογή των νόμων επιβάλλει τη συνεργασία μεταξύ νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας: η νομοθετική μπορεί να ψηφίσει «δωρεάν μπίρα για όλους», αλλά είναι η εκτελεστική που θα ρωτήσει «ποιος πληρώνει τον ζυθοποιό;».

Σε ορισμένες χώρες η εκτελεστική εξουσία έχει το δικαίωμα να ασκήσει βέτο σε μερικά ή όλα τα είδη νομοθεσίας, ή έστω να καθυστερήσει την έγκρισή τους επιμένοντας σε πιο αναλυτική συζήτηση των συνεπειών. Από την άλλη, η νομοθετική εξουσία επιβλέπει τις

ενέργειες της εκτελεστικής και μπορεί να αντικαταστήσει τον ηγέτη της κυβέρνησης ή συγκεκριμένους υπουργούς με ψήφο (μη) εμπιστοσύνης ή μομφή. Αν η νομοθετική εξουσία αρνηθεί να συνεργαστεί με την εκτελεστική, π.χ. αν αρνηθεί να ψηφίσει τον προϋπολογισμό του κράτους, τότε ο ηγέτης του κράτους μπορεί να διαλύσει το νομοθετικό σώμα και να προκηρύξει νέες εκλογές.

Η νομοθετική εξουσία συνήθως παρέχει στην εκτελεστική τη δυνατότητα άσκησης περιορισμένης νομοθετικής εξουσίας, κυρίως για έκδοση διαταγμάτων ή υπουργικών αποφάσεων για συμπλήρωση νομοθεσίας με τεχνικές λεπτομέρειες ή σημεία τα οποία δυνατό να αλλάζουν συχνά (π.χ. χρεώσεις για κυβερνητικές υπηρεσίες). Η εκτελεστική εξουσία μπορεί επίσης να εκδώσει νομοθεσία σε καθεστώς έκτακτης ανάγκης. Στις περισσότερες χώρες πάντως η δυνατότητα της εκτελεστικής εξουσίας να νομοθετεί οφείλει να απορρέει από συγκεκριμένη νομοθετική εξουσιοδότηση, να της το έχει επιτρέψει δηλαδή ρητά η νομοθετική εξουσία.

Σχέση με δικαστική εξουσία

Θεωρητικά, η εκτελεστική εξουσία υπόκειται στους νόμους (εκτός από την περίπτωση της δικτατορίας). Όμως η ακριβής δικαιοδοσία της δικαστικής εξουσίας για επίβλεψη στην εκτελεστική ποικίλλει από χώρα σε χώρα. Οι νόμοι που αφορούν την εκτελεστική εξουσία είναι γνωστοί ως διοικητική νομοθεσία, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι η εκτελεστική δεν υπόκειται σε άλλους νόμους, όπως για παράδειγμα τα ανθρώπινα δικαιώματα ή το πολεμικό δίκαιο. Σε κάποιες περιπτώσεις οι αποφάσεις της εκτελεστικής εξουσίας μπορούν να αμφισβητηθούν ενώπιον δικαστηρίου. Κατά κανόνα, η δικαστική εξουσία έχει την εξουσία να ανατρέψει αποφάσεις της εκτελεστικής κατά περίπτωση, ενώ η νομοθετική εξουσία επιβλέπει την εκτελεστική σε ένα πιο γενικό (και πολιτικό) επίπεδο.

Όπως συμβαίνει και με τη νομοθεσία, η δικαστική εξουσία δεν είναι σε θέση να εφαρμόσει τις αποφάσεις της χωρίς τη βοήθεια της εκτελεστικής (π.χ. αστυνομική δύναμη, φυλακές). Η εκτελεστική είναι επίσης υπεύθυνη να παρέχει τα δικαστήρια και τις απολαβές των δικαστών: αυτή η τεχνική διοίκηση του δικαστικού συστήματος αποτελεί ευθύνη του υπουργού δικαιοσύνης.

Σε μερικές χώρες η εκτελεστική εξουσία έχει την ευθύνη να παίρνει νομικά μέτρα για το δημόσιο συμφέρον, όπως ποινική δίωξη εγκληματιών ή προστασία εκείνων που δεν μπορούν να υπερασπιστούν το άτομό τους (π.χ. παιδιά ή άτομα με ειδικές ανάγκες). Σε άλλες χώρες αυτή την ευθύνη την έχει η νομοθετική ή η δικαστική εξουσία, αν και η εκτελεστική παραμένει υπεύθυνη για την καθημερινή διοίκηση (π.χ. παροχή γραφείων και πληρωμή απολαβών).

Στις περισσότερες χώρες υπάρχουν ασφαλιστικές δικλείδες που διασφαλίζουν την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας από την εκτελεστική, όπως η μη δυνατότητα της εκτελεστικής να καθαιρέσει κάποιον δικαστή. Παρόμοιες δικλείδες μπορεί να υπάρχουν και για άλλες κατηγορίες δημοσίων υπαλλήλων, ώστε να μπορούν να ασκούν τη λειτουργία τους χωρίς πολιτικές παρεμβολές. Από την άλλη, οι δικαστές και οι δημόσιοι υπάλληλοι δυνατό να μην έχουν το δικαίωμα να μετέχουν οι ίδιοι ενεργά στην πολιτική.

Τοπική διοίκηση

Τα διάφορα κρατίδια ή επαρχίες σε ένα ομοσπονδιακό σύστημα έχουν τη δική τους εκτελεστική, νομοθετική και δικαστική εξουσία επιπρόσθετα στα αντίστοιχα σώματα σε ομοσπονδιακό επίπεδο. Ακόμη και σε μη ομοσπονδιακά συστήματα, σχεδόν όλες οι χώρες έχουν κάποιου είδους τοπική διοίκηση, παρόλο που σε τέτοιες περιπτώσεις η εκτελεστική και (ιδιαίτερα) η δικαστική εξουσία είναι συχνά πολύ περιορισμένες. Η κατανομή εκτελεστικής εξουσίας ανάμεσα στην κεντρική κυβέρνηση και την τοπική διοίκηση ποικίλλει πολύ από

χώρα σε χώρα: για παράδειγμα, η αστυνόμευση και η εκπαίδευση είναι ευθύνες της τοπικής διοίκησης στο Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά της κεντρικής κυβέρνησης στη Γαλλία. Ένα ακραίο παράδειγμα είναι η Ελβετία, όπου η εθνικότητα είναι θέμα που άπτεται στον κάθε δήμο, ενώ σχεδόν σε οποιαδήποτε άλλη χώρα είναι ευθύνη της κεντρικής κυβέρνησης.

Η τοπική διοίκηση μπορεί να χρηματοδοτείται από τοπικούς φόρους (π.χ. φόρος ιδιοκτησίας), από κονδύλια της κεντρικής κυβέρνησης, ή από συνδυασμό των δύο. Επικεφαλής της τοπικής εκτελεστικής διοίκησης ενός δήμου είναι ο δήμαρχος, ενώ άλλοι όροι υπάρχουν για τους επικεφαλής σε άλλα επίπεδα τοπικής διοίκησης. Η τοπική εκτελεστική διοίκηση συνήθως επιτηρείται από εκλεγμένο συμβούλιο, το οποίο έχει την ευθύνη να θέτει τους τοπικούς φόρους (όπου αυτοί υπάρχουν, και σε περιορισμένο βαθμό) και να εγκρίνει τον προϋπολογισμό της τοπικής εκτελεστικής διοίκησης. Η κεντρική κυβέρνηση μπορεί επίσης να έχει ρόλο επίβλεψης, οποίος μπορεί να φτάνει μέχρι και στο σημείο να μπορεί να διαλύσει εντελώς την τοπική διοίκηση σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

Όπως αναφέρεται πιο πάνω, είναι σημαντική η κατανομή των ρόλων της τοπικής και της κεντρικής διοίκησης όταν γίνεται σύγκριση του ρόλου της εκτελεστικής εξουσίας σε διάφορες χώρες: η παροχή δημόσιας εκπαίδευσης αποτελεί εκτελεστική λειτουργία, είτε παρέχεται από την κεντρική κυβέρνηση (π.χ. Γαλλία), είτε από τα κρατίδια (π.χ. Γερμανία), είτε από τις σχολικές εφορίες (π.χ. ΗΠΑ).

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Η Δημόσια Διοίκηση επιμερίζεται στους εξής τρεις «πυλώνες» οι οποίοι όμως αποτελούν ένα ενιαίο οργανισμό:

1. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
3. ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

1. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Είναι ο πρώτος «πυλώνας» της Δημόσιας Διοίκησης.

Ασκείται από τον Πρόεδρο, τους Υπουργούς και τις Ανεξάρτητες Υπηρεσίες.

- **Πρόεδρος της Δημοκρατίας**
Είναι ο πρώτος ιεραρχικά, διοικητικός λειτουργός.
- **Υπουργικό Συμβούλιο**
Το Υπουργικό Συμβούλιο διευθύνει γενικά και ελέγχει τη διακυβέρνηση της Δημοκρατίας, συντονίζει και εποπτεύει τις δημόσιες υπηρεσίες, ελέγχει και διαθέτει την περιουσία της Δημοκρατίας και επεξεργάζεται τον προϋπολογισμό και τα νομοσχέδια πριν να κατατεθούν στη Βουλή των Αντιπροσώπων.
- **Υπουργεία/Τμήματα**
Κάθε υπουργείο έχει και ξεχωριστό οργανόγραμμα ανάλογα με τα καθήκοντά του και υποδιαιρείται σε τμήματα. Έχουμε 11 υπουργεία στα οποία επιμερίζεται η κεντρική διοίκηση.
 - 1) **Υπουργείο Άμυνας:** Είναι αρμόδιο για την εύρυθμη λειτουργία των στρατιωτικών σωμάτων ασφαλείας και άμυνας της Χώρας και είναι υπεύθυνο για την ασφάλεια και τάξη από πιθανούς εξωτερικούς κινδύνους. Σ' αυτό υπάγονται η Εθνική Φρουρά, ο Κυπριακός Στρατός και το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς.

- 2) **Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος:** Φροντίζει για την προαγωγή της γεωργικής παραγωγής και της κτηνοτροφίας και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Σ' αυτό υπάγονται το Τμήμα Γεωργίας, οι Κτηνιατρικές Υπηρεσίες, το Τμήμα Δασών, το Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων, το Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης, η Μετεωρολογική Υπηρεσία, το Τμήμα Αναδασμού, το Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών, το Τμήμα Αλιείας, η Υπηρεσία Μεταλλείων και η Υπηρεσία Περιβάλλοντος.
- 3) **Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως:** Εποπτεύει την απονομή δικαιοσύνης, φροντίζει για την καλή λειτουργία των δικαστηρίων και των φυλακών, εργάζεται για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος και είναι υπεύθυνο για την εσωτερική ασφάλεια και τάξη. Σ' αυτό υπάγονται το Τμήμα Φυλακών, η Αστυνομία, η Πυροσβεστική Υπηρεσία, ο Εθνικός Μηχανισμός για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, ο Οργανισμός Νεολαίας, το Κρατικό Αρχείο και το Ταμείο Επιδότησης Ενοικίων Εκτοπισθέντων και Παθόντων.
- 4) **Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού:** Είναι υπεύθυνο για το εσωτερικό και εξωτερικό εμπόριο, τη διοργάνωση και συμμετοχή του κράτους σε εκθέσεις προϊόντων, την οργάνωση της βιομηχανίας, την επίβλεψη των εργοστασίων και βιοτεχνιών, τη συνεργατική ανάπτυξη και την ανάπτυξη του τουρισμού ενώ εσχάτως του έχουν ανατεθεί τα θέματα ενέργειας. Σ' αυτό υπάγονται το Τμήμα Εμπορίου, η Υπηρεσία Βιομηχανίας, η Υπηρεσία Ανταγωνισμού και Προστασίας Καταναλωτών, το Τμήμα Συνεργατικής Ανάπτυξης, το Τμήμα Εφόρου Εταιρειών και Επίσημου Παραλήπτη, η Υπηρεσία Κυπριακής Χειροτεχνίας, ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, η Διεθνής (Κρατική) Έκθεση Κύπρου και το Τμήμα Ενέργειας.
- 5) **Υπουργείο Εξωτερικών:** Είναι υπεύθυνο για τις σχέσεις του κράτους με τις άλλες χώρες, για τις διάφορες συμβάσεις με άλλα κράτη και γενικά για την εξωτερική πολιτική της χώρας. Σ' αυτό υπάγονται όλες οι Διπλωματικές Υπηρεσίες και η Υπηρεσία Αποδήμων.
- 6) **Υπουργείο Εργασίας, Προνοίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων:** Αποστολή του είναι η συνεχής βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, της ποιότητας ζωής των εργαζομένων και του κοινωνικού συνόλου γενικότερα, καθώς και η προαγωγή της κοινωνικής δικαιοσύνης, με κύριους άξονες την κοινωνική συνοχή και την κοινωνική ενσωμάτωση. Σε αυτό υπάγονται: Τμήμα Εργασίας, Τμήμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Τμήμα Εργασιακών Σχέσεων, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, Ανώτερο Ξενοδοχειακό Ινστιτούτο, Ανώτερο Τεχνολογικό Ινστιτούτο, Κέντρο Παραγωγικότητας, Μονάδα ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου Κύπρου, Εθνικό Κέντρο Πληροφόρησης για Θέματα Εκπαίδευσης και Επαγγελματικής Κατάρτισης.
- 7) **Υπουργείο Εσωτερικών:** Φροντίζει για τις εσωτερικές υποθέσεις του κράτους γενικά, για τον τρόπο εσωτερικής διοίκησης και εποπτεύει τα όργανα αυτοδιοίκησης. Είναι υπεύθυνο για τη διοργάνωση εκλογών και τα θέματα προσφύγων. Σ' αυτό υπάγονται οι Επαρχιακές Διοικήσεις, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, το Τμήμα Αρχείου Πληθυσμού, Αλλοδαπών και Εκλογών, το Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, η Πολιτική Άμυνα, η Υπηρεσία Θήρας και Πανίδας, Η Υπηρεσία Προστασίας και Διαχείρισης Τουρκοκυπριακών Περιουσιών και η Υπηρεσία Μέριμνας και Αποκατάστασης Εκτοπισθέντων.
- 8) **Υπουργείο Οικονομικών:** Διαχειρίζεται τα οικονομικά του κράτους. Καταρτίζει τον Προϋπολογισμό, κατανέμει και εισπράττει τους φόρους, εγκρίνει τις αυξήσεις μισθών και διενεργεί γενικά όλες τις εισπράξεις και πληρωμές του κράτους. Σ' αυτό υπάγονται το

Τμήμα Τελωνείων, η Υπηρεσία Φόρου Προστιθέμενης Αξίας, η Στατιστική Υπηρεσία, το Τμήμα Κρατικών Αγορών και Προμηθειών, το Τυπογραφείο της Κυπριακής Δημοκρατίας, το Τμήμα Εσωτερικών Προσόδων, η Υπηρεσία Δημόσιας Διοίκησης και Προσωπικού, το Τμήμα Υπηρεσιών Πληροφορικής και η Κυπριακή Ακαδημία Δημόσιας Διοίκησης.

- 9) **Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού:** Είναι υπεύθυνο για τη μόρφωση των πολιτών, την οργάνωση και λειτουργία όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης και γενικά την ανάπτυξη των τεχνών και των γραμμάτων. Σ' αυτό υπάγονται οι Διευθύνσεις Δημοτικής, Μέσης, Τεχνικής, Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης, οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, οι Τεχνικές Υπηρεσίες, η Υπηρεσία Καθοδήγησης και Επαγγελματικού Προσανατολισμού, η Κυπριακή Βιβλιοθήκη, η Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, η Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, η Υπηρεσία Φοιτητικών Θεμάτων, η Υπηρεσία Εξετάσεων, τα Κρατικά Ινστιτούτα Επιμόρφωσης και τα Επιμορφωτικά Κέντρα.
- 10) **Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων:** Ασχολείται με θέματα που έχουν σχέση με τις συγκοινωνίες (δρόμοι, μεταφορές, άδειες αυτοκινήτων), τις επικοινωνίες και την εκτέλεση συναφών έργων (αεροδρόμια, λιμάνια, υδατοφράκτες κ.λ.π.). Επίσης είναι υπεύθυνο για τη διαφύλαξη και συντήρηση αρχαιολογικών χώρων και μνημείων. Σ' αυτό υπάγονται το Τμήμα Δημοσίων Έργων, το Τμήμα Αρχαιοτήτων, το Τμήμα Πολιτικής Αεροπορίας, το Τμήμα Εμπορικής Ναυτιλίας, το Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών, το Τμήμα Ηλεκτρομηχανολογικών Υπηρεσιών, η Αρχή Αδειών και το Τμήμα Οδικών Μεταφορών.
- 11) **Υπουργείο Υγείας:** Φροντίζει για τη δημόσια υγεία και γενικά την ιατρική περίθαλψη. Σ' αυτό υπάγονται το Τμήμα Ιατρικών Υπηρεσιών και Υπηρεσιών Δημόσιας Υγείας, το Τμήμα Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, οι Οδοντιατρικές Υπηρεσίες, οι Φαρμακευτικές Υπηρεσίες και το Γενικό Χημείο.
- **Ανεξάρτητες Υπηρεσίες**
Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, μεταγενέστερες νομοθετικές, διοικητικές και άλλες αποφάσεις και τέλος βάσει οδηγιών για την Ευρωπαϊκή Εναρμόνιση έχουν δημιουργηθεί ανεξάρτητες υπηρεσίες που δεν υπάγονται σ' οποιοδήποτε Υπουργείο.

- **Νομική Υπηρεσία**

Ο Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας προΐσταται της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας και ο Βοηθός Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας έπεται αυτού. Διορίζονται από τον πρόεδρο (άρθρο 112 του Συντάγματος), έχουν το δικαίωμα να ακούγονται από κάθε Δικαστήριο ή Δικαστή και προηγούνται ιεραρχικά οποιουδήποτε άλλου προσώπου ή Δικαστή. Υπηρετούν μέχρι το 68^ο έτος της ηλικίας τους. Ο Γ.Ε. είναι ο νομικός σύμβουλος της Δημοκρατίας, του Προέδρου της Δημοκρατίας, του Υπουργικού Συμβουλίου και των Υπουργών, έχει εξουσία κατά την κρίση του προς το δημόσιο συμφέρον να κινεί, διεξάγει, επιλαμβάνεται και συνεχίζει ή διακόπτει οποιαδήποτε διαδικασία ή διατάσσει δίωξη εναντίον οποιουδήποτε προσώπου στη Δημοκρατία για οποιοδήποτε αδίκημα.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μειώνει, αναστέλλει ή μετατρέπει οποιαδήποτε ποινή η οποία επιβλήθηκε από οποιοδήποτε Δικαστήριο στη Δημοκρατία κατόπιν σύμφωνης γνώμης του Γενικού Εισαγγελέα.

Όλες οι αγωγές οι οποίες εγείρονται από τη Δημοκρατία εναντίον οποιουδήποτε προσώπου, εγείρονται στο όνομα του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, και αγωγές εκ μέρους οποιουδήποτε προσώπου κατά της Δημοκρατίας, εγείρονται εναντίον του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας ως εναγόμενου, ο οποίος και εκπροσωπεί τη Δημοκρατία ενώπιον των Δικαστηρίων.

Όσον αφορά τα Διεθνή Δικαστήρια, όπως το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ο Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας ενεργεί ως αντιπρόσωπος της Δημοκρατίας σε όλες τις υποθέσεις στις οποίες αυτή είναι διάδικος.

- **Ελεγκτική Υπηρεσία**

Σύμφωνα με το άρθρο 115 του Συντάγματος, ο Γενικός Ελεγκτής και ο Βοηθός Γενικός Ελεγκτής διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Σύμφωνα με το άρθρο 116 του Συντάγματος, ο Γενικός Ελεγκτής, βοηθούμενος από τον Βοηθό Γενικό Ελεγκτή ελέγχει εν ονόματι της Δημοκρατίας όλες τις εισπράξεις και πληρωμές και όλους τους λογαριασμούς χρηματικών διαθεσίμων και άλλου ενεργητικού (περιουσίας και απαιτήσεων) ή άλλων υποχρεώσεων που αναλαμβάνει η Δημοκρατία ή που δημιουργούνται για λογαριασμό της. Για το σκοπό αυτό ο Γενικός Ελεγκτής έχει δικαίωμα να επιθεωρεί και να ελέγχει όλα τα σχετικά βιβλία, αρχεία και καταστάσεις, καθώς και τους τόπους όπου φυλάγεται το πιο πάνω ενεργητικό. Εκτός από τον έλεγχο των Κρατικών Λογαριασμών, ο Γενικός Ελεγκτής έχει την ευθύνη, σύμφωνα με τις πρόνοιες ειδικών νόμων ή διοικητικών διευθετήσεων, για τον έλεγχο των λογαριασμών των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (δημόσιες εταιρείες), των Αρχών Τοπικής Διοίκησης (δήμοι και κοινοτικά συμβούλια) και άλλων δημόσιων Οργανισμών και Ταμείων.

- **Κεντρική Τράπεζα**

Έχει ως καθήκοντα την εφαρμογή της νομισματικής, συναλλαγματικής (αυτή η υπηρεσία έχει μεταφερθεί στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα από την μέρα υιοθέτησης του ευρώ) και πιστωτικής πολιτικής του κράτους, την εποπτεία των εμπορικών τραπεζών, την κατοχή, διαφύλαξη και διαχείριση των επίσημων συναλλαγματικών αποθεμάτων της Δημοκρατίας, την άσκηση καθηκόντων της Τράπεζας ως Τραπεζίτη της κυβέρνησης και τη συμμετοχή ως μέλους σε διεθνείς νομισματικούς και οικονομικούς οργανισμούς. Ο Διοικητής είναι ο κύριος εκπρόσωπος της Τράπεζας σε κάθε σχέση της με άλλα πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένης της κυβέρνησης.

Ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας διορίζεται απευθείας από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για πενταετή θητεία, η οποία δύναται να ανανεώνεται (άρθρο 118 του Συντάγματος). Ο Διοικητής καταθέτει, εκ μέρους της Τράπεζας κατ' έτος, έκθεση για τη νομισματική πολιτική του προηγούμενου και του τρέχοντος έτους στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Επιπρόσθετα, ο Διοικητής δύναται να παρίσταται σε συνεδρίες του Υπουργικού Συμβουλίου όταν συζητούνται θέματα που άπτονται αρμοδιοτήτων της Κεντρικής Τράπεζας ή σε συνεδρίες εξ Υπουργών Επιτροπών. Ο Διοικητής προεδρεύει του Διοικητικού Συμβουλίου, της Επιτροπής Νομισματικής Πολιτικής και της Επιτροπής Προσωπικού της Κεντρικής Τράπεζας. Ο Διοικητής μετέχει, επίσης, ως Παρατηρητής στις συνεδρίες του Γενικού Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

- **Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας**

Είναι αρμόδια για τους διορισμούς, επικυρώσεις διορισμών, εντάξεις στο μόνιμο προσωπικό, προαγωγές, μεταθέσεις, αποσπάσεις και αφυπηρετήσεις δημοσίων υπαλλήλων, καθώς και για την άσκηση πειθαρχικού ελέγχου πάνω σ' αυτούς, περιλαμβανομένης της απόλυσης ή της αναγκαστικής αφυπηρέτησής τους. Η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας απαρτίζεται από ένα Πρόεδρο και τέσσερα μέλη που διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για εξαετή θητεία. Το άρθρο 124 του Συντάγματος όριζε ότι η επιτροπή διορίζεται από τον πρόεδρο και είναι δεκαμελής εκ των οποίων οι τρεις ήταν Τούρκοι.

- **Επιτροπή Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας**

Η Επιτροπή Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας, είναι ανεξάρτητο πενταμελές διοικητικό όργανο, το οποίο διορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο για εξαετή θητεία. Αρμοδιότητα της Επιτροπής, είναι η πρόσληψη διδακτικού προσωπικού στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση καθώς και η άρτια στελέχωση των σχολείων. Βασική αποστολή της Επιτροπής είναι, επίσης, η διεξαγωγή προαγωγών εκπαιδευτικών λειτουργών τόσο σε διοικητικές όσο και εποπτικές θέσεις στα σχολεία και στο Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Μια επιπρόσθετη αρμοδιότητα της Επιτροπής, είναι η άσκηση πειθαρχικού ελέγχου σε δημόσιους, εκπαιδευτικούς και διοικητικούς λειτουργούς.

- **Επίτροπος Διοίκησης**

Σύμφωνα με το άρθρο 5(Ι)(α) των περί Επιτρόπου Διοικήσεως Νόμων του 1991 μέχρι 2011, ο Επίτροπος Διοικήσεως έχει αρμοδιότητα να διερευνά παράπονα εναντίον οποιασδήποτε υπηρεσίας ή λειτουργού (ο όρος υπηρεσία ερμηνεύεται στο άρθρο 2 του Νόμου και σημαίνει, Δημόσια Υπηρεσία που υπάγεται στη Δημοκρατία και συμπεριλαμβάνει τη Δημόσια Εκπαιδευτική Υπηρεσία, την Αστυνομία, το Στρατό και την Εθνική Φρουρά, κάθε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου π.χ. Α.Η.Κ. και τις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης) που ασκεί εκτελεστική ή διοικητική λειτουργία, για το λόγο ότι, οποιαδήποτε ενέργειά τους, παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα ή ασκήθηκε κατά παράβαση των νόμων ή των κανόνων της χρηστής διοίκησης και της ορθής συμπεριφοράς προς τους διοικούμενους, εφόσον η ενέργεια αυτή επηρεάζει δραστικά, άμεσα και προσωπικά οποιοδήποτε πρόσωπο. Η παρέμβαση του Επιτρόπου Διοικήσεως και η έναρξη της διαδικασίας διερεύνησης υποθέσεων, γίνεται με τρεις τρόπους:

- 1) Με παράπονο που υποβάλλεται από πρόσωπο που έχει επηρεασθεί άμεσα και προσωπικά από τη διοικητική ενέργεια εναντίον της οποίας αυτό στρέφεται. Ο παραπονούμενος μπορεί να αποταθεί στον Επίτροπο Διοικήσεως μόνο μέσα σε χρονικό διάστημα 12 μηνών αφότου έλαβε γνώση των ενεργειών ή παραλείψεων για τις οποίες προσφεύγει στον Επίτροπο.
- 2) Με εντολή του Υπουργικού Συμβουλίου για οποιοδήποτε θέμα που αφορά στη λειτουργία οποιασδήποτε υπηρεσίας, προκειμένου να διαπιστωθεί ότι λειτουργεί εύρυθμα ή σύμφωνα με τους νόμους του κράτους.
- 3) Με αυτεπάγγελτη απόφαση του Επιτρόπου, σύμφωνα με την τελευταία τροποποίηση του Νόμου 1/2000, για θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος.

Από τον έλεγχο του Επιτρόπου Διοικήσεως εκπίπτουν, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, η Βουλή των Αντιπροσώπων, το Υπουργικό Συμβούλιο, το Ανώτατο Δικαστήριο και

κάθε υπαγόμενο σ' αυτό Δικαστήριο, ο Γενικός Εισαγγελέας, ο Γενικός Ελεγκτής, ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας και η Ε.Δ.Υ.

Παράλληλα, ο Επίτροπος δεν εξετάζει παράπονα που αφορούν:

- 1) Ιδιωτικές διαφορές μεταξύ πολιτών ή μεταξύ πολίτη και ιδιωτικής Διοίκησης.
- 2) Ενέργειες που πιστοποιούνται από τον αρμόδιο Υπουργό ότι αφορούν τις σχέσεις μεταξύ της Δημοκρατίας και οποιουδήποτε άλλου κράτους ή διεθνούς οργανισμού, ή την άμυνα, ή την ασφάλεια, ή την εξωτερική πολιτική της Δημοκρατίας.
- 3) Ενέργειες αναφορικά με τις οποίες εκκρεμεί οποιαδήποτε διαδικασία ενώπιον οποιουδήποτε Δικαστηρίου ή εξέταση ιεραρχικής προσφυγής ενώπιον οποιασδήποτε διοικητικής αρχής.
- 4) Πειθαρχικά ή ποινικά αδικήματα.
- 5) Θέματα γενικής κυβερνητικής πολιτικής.
- 6) Δραστηριότητες Υπουργού, ως μέλους του Υπουργικού Συμβουλίου.

Πέραν από τις πιο πάνω αρμοδιότητες, ο Επίτροπος Διοικήσεως λειτουργεί από την 1^η Μαΐου, 2004 και ως Αρχή Ίσης Μεταχείρισης και Αρχή Καταπολέμησης των Διακρίσεων για λόγους εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής. Η θέσπιση των Αρχών αυτών αποφασίστηκε στα πλαίσια συμμόρφωσης και εναρμόνισης με οδηγίες της ευρωπαϊκής Ένωσης (οδηγίες 2000/43/ΕΚ και 2000/78/ΕΚ). Για την άσκηση των πιο πάνω αρμοδιοτήτων έχουν θεσπιστεί δύο ειδικότερες νομοθεσίες ο περί Ίσης Μεταχείρισης (Φυλετική ή Εθνοτική Καταγωγή) Νόμος 59(Ι)/2004 και ο περί Ίσης Μεταχείρισης στην Απασχόληση και Εργασία Νόμος 58(Ι)/2004. Οι Νόμοι αυτοί τυγχάνουν εφαρμογής σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, περιλαμβανομένων δημοσίων φορέων και αρχών αυτοδιοίκησης, αλλά και οργανισμών δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου. Από το 2011, λειτουργεί και ως αρχή πρόληψης κατά των βασανιστηρίων.

- **Το Γενικό Λογιστήριο**

Το Γενικό Λογιστήριο της Κυπριακής Δημοκρατίας, ως ανεξάρτητη υπηρεσία, έχει επιτελικό ρόλο στη συνταγματική, νόμιμη και υπεύθυνη επίβλεψη και εποπτεία της διαχείρισης των χρηματοοικονομικών λειτουργιών του Δημοσίου για τη λήψη αποφάσεων που υποστηρίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή της οικονομικής και δημοσιονομικής πολιτικής. Σύμφωνα με το άρθρο 126 του Συντάγματος, ο Γενικός Λογιστής, βοηθούμενος από το Βοηθό Γενικό Λογιστή, διευθύνει και επιβλέπει, κάθε λογιστική εργασία που σχετίζεται με την είσπραξη και διάθεση χρημάτων, τη διαχείριση του ενεργητικού (περιουσία και απαιτήσεις), και των υποχρεώσεων που αναλαμβάνονται από τη Δημοκρατία ή για λογαριασμό της. Τηρουμένων των προνοιών του Συντάγματος, του περί της Διαχείρισης των εσόδων και δαπανών και του Λογιστικού της Δημοκρατίας Νόμου του 2002, ή οποιουδήποτε νόμου ή κανονισμού, διενεργεί την είσπραξη και διάθεση των χρημάτων της Δημοκρατίας.

Πρωταρχική ευθύνη του Γενικού Λογιστηρίου είναι:

- 1) Η διατήρηση ενός αξιόπιστου λογιστικού συστήματος με σκοπό τη διασφάλιση ορθολογικής δημοσιονομικής και οικονομικής διαχείρισης.
- 2) Η έγκαιρη και ορθή πληρωμή όλων των υποχρεώσεων του Κράτους.
- 3) Η ανάπτυξη των συστημάτων ελέγχου με στόχο την παροχή αξιόπιστων πληροφοριών που να υποστηρίζουν την αποτελεσματική οικονομική διαχείριση των πόρων του δημοσίου.

- 4) Η χρηματοοικονομική διαχείριση συγκεκριμένων πόρων που παραχωρεί στην Δημοκρατία η Ευρωπαϊκή Ένωση.
- 5) Η διασφάλιση ενός υγιούς συστήματος Δημοσίων Συμβάσεων, που να συνάδει με το Κοινοτικό Κεκτημένο, με γνώμονα τις αρχές της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης.

- **Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης**
(Πρώην Γραφείο Προγραμματισμού)

Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης και επανακαθορισμού της αποστολής και των αρμοδιοτήτων του, το Γραφείο Προγραμματισμού μετονομάστηκε σε Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης την 1^η Νοεμβρίου 2013 (Νόμος 127(1)/447).

Βασικά καθήκοντα της είναι τα εξής:

(α) Συντονισμός της υλοποίησης των Προνοιών του Μνημονίου Συναντίληψης επί συγκεκριμένων Οικονομικών Πολιτικών Προϋποθέσεων και συστηματική παρακολούθηση του κυβερνητικού προγράμματος: περιλαμβάνει όλα τα θέματα που αφορούν την υλοποίηση των προνοιών του Μνημονίου Συναντίληψης με τη τριόικα και τη συστηματική παρακολούθηση του κυβερνητικού προγράμματος για τη στρατηγική ΕΕ2020, καθώς και την εφαρμογή των Αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου, όπου χρειάζεται.

(β) Διαμόρφωση και συντονισμός της αναπτυξιακής προσπάθειας: επικεντρώνεται στην αναπτυξιακή προσπάθεια του κράτους, με την 1. Ετοιμασία βραχυπρόθεσμων και μεσοπρόθεσμων σχεδίων ανάπτυξης, 2. Το προγραμματισμό και αξιοποίηση των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων, 3. Την αξιολόγηση αναπτυξιακών έργων και επενδύσεων, και 4. Την ανάπτυξη του τομέα της Έρευνας και Καινοτομίας.

(γ) Συντονισμός της υλοποίησης των Ευρωπαϊκών Ταμείων και Προγραμμάτων: η Γενική Διεύθυνση θα εξακολουθήσει να ενεργεί ως η Εθνική Αρχή για την εφαρμογή της Πολιτικής Συνοχής, καθώς και η Διαχειριστική Αρχή για τα Επιχειρησιακά Προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής της ΕΕ και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας. Παράλληλα, θα εγκαθιδρύσει κέντρο παροχής ενημέρωσης για ενδιαφερόμενους πολίτες και επιχειρήσεις για όλα τα οριζόντια Ευρωπαϊκά Προγράμματα.

- **Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς**

Τα μέλη της επιτροπής διορίζονται από το Υπουργικό Συμβούλιο κατόπιν εισηγήσεως του Υπουργού Οικονομικών και η θητεία τους είναι πενταετής με εξαίρεση την θητεία του Αντιπροέδρου και δύο εκ των άλλων μελών που διορίζονται για πρώτη φορά, η οποία είναι τετραετής και τριετής αντίστοιχα για σκοπούς διατήρησης της συνέχειας στην σύνθεση της Επιτροπής. Η θητεία για όλα τα μέλη είναι ανανεώσιμη για πέντε πρόσθετα έτη.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς έχει, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- 1) Να εποπτεύει και ελέγχει τη λειτουργία του Χρηματιστηρίου και τις καταρτιζόμενες στο Χρηματιστήριο συναλλαγές.

- 2) Να εποπτεύει και ελέγχει τους εκδότες των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο τίτλων, τις ΕΠΕΥ (επενδυτικές εταιρείες) καθώς και τα αμοιβαία κεφάλαια.
- 3) Να διενεργεί έρευνες απαραίτητες για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της.
- 4) Να προβαίνει σε συλλογή πληροφοριών και να απευθύνει προς τούτο γραπτό αίτημα σε κάθε φυσικό πρόσωπο ή οργανισμό που τελεί υπό τον έλεγχο και την εποπτεία της, καθώς και σε κάθε άλλο φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή οργανισμό που θεωρεί ότι είναι σε θέση να παράσχει τις πληροφορίες.
- 5) Να χορηγεί άδεια λειτουργίας σε αμοιβαία κεφάλαια, σε επιχειρήσεις παροχής επενδυτικών υπηρεσιών περιλαμβανομένων Συμβούλων Επενδύσεων, ΕΠΕΥ και Χρηματιστών.
- 6) Να ανακαλεί τις άδειες για ειδικούς λόγους όπως ειδικότερα καθορίζεται σε Κανονισμούς που εκδίδονται δυνάμει του Νόμου της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς.
- 7) Να επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις και πειθαρχικές ποινές εναντίον Χρηματιστών, ΕΠΕΥ και Συμβούλων Επενδύσεων καθώς σε οποιοδήποτε άλλο νομικό ή φυσικό πρόσωπο που ενέχεται σε παράβαση της Χρηματιστηριακής νομοθεσίας.

- **Αρχή Ραδιοτηλεόρασης**

Η Αρχή απαρτίζεται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και πέντε Μέλη, πολίτες της Δημοκρατίας, οι οποίοι διορίζονται με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου. Ενεργεί ώστε να επιτυγχάνει αποτελεσματική ρύθμιση και έλεγχο στα θέματα λειτουργίας της ιδιωτικής ραδιοτηλεόρασης. Αποστολή της είναι να ρυθμίζει ευαίσθητα θέματα που συναρτώνται με το θεμελιώδες δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης, ώστε να εξυπηρετείται το δημόσιο συμφέρον.

- **Το Εφοριακό Συμβούλιο**

Το Εφοριακό Συμβούλιο είναι ένα ανεξάρτητο διοικητικό όργανο που έχει ως αρμοδιότητα τον έλεγχο των αποφάσεων του Διευθυντή του Τμήματος Εσωτερικών Προσόδων (ασχολείται με τα έσοδα του κράτους), και με την εξέταση ιεραρχικών προσφυγών οι οποίες υποβάλλονται εναντίον των αποφάσεων αυτών.

- **Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου**

Αποστολή της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου είναι η βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου των διαφόρων κρατικών υπηρεσιών της Κυπριακής Δημοκρατίας, η διασφάλιση της οικονομικής, αποδοτικής και αποτελεσματικής διαχείρισης των πόρων του κρατικού προϋπολογισμού και ο έλεγχος των προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- **Επιτροπή Ανταγωνισμού**

Αποκλειστική αρμοδιότητα έχει τη διασφάλιση ενός ανταγωνιστικού πλαισίου, που θα προσφέρει στον καταναλωτή αγαθά και υπηρεσίες σε καλύτερες τιμές, καλύτερη ποιότητα και εξυπηρέτηση. Η πολιτική του ανταγωνισμού επίσης, υποχρεώνει τις επιχειρήσεις να επιδιώκουν την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική αποτελεσματικότητα με την ταυτόχρονη δημιουργία κλίματος ευνοϊκού προς την καινοτομία και την τεχνολογική πρόοδο, με θετικά αποτελέσματα, όχι μόνο για τον ανταγωνιστή, αλλά και για τις ίδιες τις επιχειρήσεις και την οικονομία γενικότερα. Η Επιτροπή είναι πενταμελής και απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και τέσσερα μέλη, που διορίζονται με απόφαση του υπουργικού Συμβουλίου μετά από πρόταση του

Υπουργού Ενέργειας Εμπορίου Βιομηχανίας και Τουρισμού. Οι αρμοδιότητες της εκτείνονται σε όλο το φάσμα των αγορών.

- **Επίτροπος Ρυθμίσεως Ηλεκτρ. Επικοινωνιών και Ταχυδρομείων**

Ο διορισμός του Επίτροπου και του βοηθού του, έγινε το 2002, μετά από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου και η θητεία τους ως Επίτροπος και Βοηθός Επίτροπος αντίστοιχα διαρκεί έξι χρόνια. Ευθύνη τους η υλοποίηση του εκάστοτε πλαισίου πολιτικής της Κυπριακής κυβέρνησης στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και ταχυδρομείων για τη διασφάλιση των συμφερόντων των καταναλωτών.

Στόχος του Ε.Ρ.Η.Ε.Τ. είναι να προάγει στην Κυπριακή Δημοκρατία:

- 1) Την παροχή υπηρεσιών και δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών και ταχυδρομικών υπηρεσιών για το σύνολο του κοινού,
- 2) Τα συμφέροντα του καταναλωτή, ειδικά καθόσον αφορά την τιμή και την ποιότητα των παρεχόμενων ηλεκτρονικών επικοινωνιών και ταχυδρομικών υπηρεσιών,
- 3) Την εισαγωγή αποτελεσματικού ανταγωνισμού στην παροχή δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και ταχυδρομικών υπηρεσιών και
- 4) Τη δυνατότητα παροχής ή διαθέσεων μεγάλου εύρους εξοπλισμού και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

- **Γραφείο Επιτρόπου Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα**

Ο Επίτροπος Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα είναι υπεύθυνος για την εποπτεία της εφαρμογής του νόμου που έχει ως σκοπό την προστασία των πολιτών όταν αυτοί θίγονται από την παράνομη επεξεργασία (συλλογή, καταχώρηση, χρήση, ανακοίνωση κ.λ.π.) προσωπικών τους δεδομένων. Ο σχετικός νόμος δίνει ορισμένα δικαιώματα στους πολίτες στους οποίους ανήκουν τα δεδομένα, όπως το δικαίωμα ενημέρωσής τους ως προς το σκοπό της επεξεργασίας και το όνομα του υπεύθυνου επεξεργασίας, το δικαίωμα πρόσβασης, να γνωρίζουν δηλαδή αν δεδομένα που τον αφορούν τυγχάνουν ή έτυχαν επεξεργασίας, καθώς και το δικαίωμα αντίρρησης δηλαδή να ζητούν να διορθωθούν ή διαγραφούν δεδομένα που τους αφορούν.

- **Γραφείο Εφόρου Ελέγχου Κρατικών Ενισχύσεων**

Αποστολή του Γραφείου Εφόρου Κρατικών Ενισχύσεων είναι η αποτελεσματική εφαρμογή της νομοθεσίας για τον έλεγχο των δημοσίων ενισχύσεων, που προβλέπει ότι καμία δημόσια ενίσχυση δεν μπορεί να παρέχεται εάν δεν έχει εγκριθεί προηγουμένως από τον Έφορο. Ειδικότερα, ο Έφορος έχει εξουσία όπως, μεταξύ άλλων, διερευνά, αξιολογεί και εγκρίνει την παραχώρηση δημοσίων ενισχύσεων (εκ των προτέρων έλεγχος), ελέγχει την υλοποίηση και το τελικό αποτέλεσμα των παραχωρούμενων δημοσίων ενισχύσεων (εκ των υστέρων έλεγχος), ετοιμάζει και διατηρεί ενημερωμένο αρχείο δημοσίων ενισχύσεων και ετοιμάζει ετήσιες εκθέσεις που υποβάλλει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

- **Αναθεωρητική Αρχή Προσφορών**

Η αναθεωρητική Αρχή Προσφορών έχει αρμοδιότητα να εξετάζει Ιεραρχικές Προσφυγές εναντίον Πράξεων ή αποφάσεων της Αναθέτουσας Αρχής που παραβιάζουν οποιαδήποτε διάταξη του ισχύοντος δικαίου και προηγούνται της σύναψης συμβάσεων προμηθειών και έργων και δημοσίων συμβάσεων υπηρεσιών. Η

έναρξη της ισχύος του νόμου και κατά συνέπεια η έναρξη λειτουργίας της Αναθεωρητικής Αρχής Προσφορών έγινε την 1^η Απριλίου, 2004.

- **Υπηρεσία εποπτείας και Ανάπτυξης Συνεργατικών Εταιρειών**

Η Υπηρεσία Εποπτείας και Ανάπτυξης Συνεργατικών Εταιρειών είναι Κυβερνητική Υπηρεσία της οποίας προϊστάται ο Έφορος Υπηρεσίας Εποπτείας και Ανάπτυξης Συνεργατικών Εταιρειών. Ο Έφορος είναι υπεύθυνος για την εποπτεία καθώς και την προώθηση και ανάπτυξη του Θεσμού του Συνεργατισμού στην Κύπρο πάνω σε ορθολογιστικές βάσεις και μέσα στα πλαίσια της περί Συνεργατικών Εταιρειών Νομοθεσίας και των διεθνώς αναγνωρισμένων Συνεργατικών Αρχών. Με βάση τον εναρμονιστικό περί Συνεργατικών Εταιρειών Νόμο του 2003, ο Έφορος διορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο για περίοδο πέντε ετών, η οποία είναι ανανεώσιμη. Σήμερα υπό το φως της δανειακής σύμβασης με την τρόικα, η υπηρεσία αναζητεί το νέο ρόλο της σε ένα εξελισσόμενο περιβάλλον.

- **Αναθεωρητική Αρχή Προσφύγων**

Η Αναθεωρητική Αρχή Προσφύγων έχει εξουσία και αρμοδιότητα την εξέταση διοικητικών προσφυγών που ασκούνται από αιτητές κατά των αποφάσεων του Προϊσταμένου της Υπηρεσίας Ασύλου και του Διευθυντή του Τμήματος Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης σε σχέση με απέλαση προσώπων υπό διεθνή προστασία ή με καθεστώς προσωρινής διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους.

Η αναθεωρητική Αρχή αποτελείται από τον Πρόεδρο και δύο μέλη τα οποία διορίζονται από το Υπουργικό Συμβούλιο, για πενταετή θητεία η οποία μπορεί να ανανεώνεται για περαιτέρω πενταετείς θητείες, νοουμένου ότι ο πρόεδρος και τα μέλη της Αναθεωρητικής Αρχής δεν υπηρετούν πέραν της ηλικίας των 68 ετών.

- **Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας**

Η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας Κύπρου (P.A.E.K.) έχει εκτελεστικές εξουσίες και αρμοδιότητες στον Τομέα της Ενέργειας. Μεταξύ άλλων, η P.A.E.K., έχει εξουσία και αρμοδιότητα:

- 1) Να χορηγεί, ελέγχει, επιβάλλει, τροποποιεί ή ανακαλεί άδειες, περιλαμβανομένης όταν είναι αναγκαίο, της πρόσκλησης για υποβολή αιτήσεων για άδειες που εκδίδονται με βάση τον νόμο.
- 2) Να συμβουλεύει τον Υπουργό σε όλα τα θέματα που αφορούν τον ηλεκτρισμό.
- 3) Να διασφαλίζει όπως οι Κανόνες Μεταφοράς και Διανομής και οι Κανόνες Αγοράς Ηλεκτρισμού ετοιμάζονται και εγκρίνονται σύμφωνα με τα άρθρα 72 και 79, με βάση τον Νόμο, αντίστοιχα.
- 4) Να διασφαλίζει την επάρκεια σε ηλεκτρική ενέργεια για ικανοποίηση όλων των εύλογων αναγκών και απαιτήσεων για τον ηλεκτρισμό.
- 5) Να ρυθμίζει τις διατιμήσεις, χρεώσεις και άλλους όρους και προϋποθέσεις που εφαρμόζονται από τους αδειούχους για οποιεσδήποτε υπηρεσίες που παρέχονται σύμφωνα με τους όρους των αδειών τους.
- 6) Να καθορίζει, να δημοσιεύει και να επιβάλλει επίπεδα ποιότητας με τα οποία να συμμορφώνονται οι κάτοχοι αδειών.
- 7) Να καθορίζει τους κανόνες ή τις διαδικασίες σύμφωνα με τις οποίες εξετάζονται παράπονα που αφορούν τις υπηρεσίες που παρέχονται από τους κατόχους αδειών, περιλαμβανομένης, όπου το θεωρεί κατάλληλο, της διεξαγωγής έρευνας και της λήψης αποφάσεων για τέτοια παράπονα.

- **Οργανισμός Αγροτικών Πληρωμών**

Κυπριακός Οργανισμός Αγροτικών Πληρωμών (Κ.Ο.Α.Π.), ιδρύθηκε με βάση το Νόμο 64(Ι)/2003, και σύμφωνα με αυτόν αποτελεί ανεξάρτητο νομικό πρόσωπο που δεν υπάγεται σε οποιοδήποτε Υπουργείο ή τμήμα της Κυβέρνησης. Κύριο καθήκον του Κ.Ο.Α.Π. αποτελεί η εκταμίευση και η διαχείριση των κονδυλίων που δικαιούται η Κύπρος με την ένταξη της στην Ε.Ε. Στην πράξη, ο Κ.Ο.Α.Π. εφαρμόζει την Κοινή Αγροτική Πολιτική μέσω των πληρωμών που καταβάλλει. Επιπρόσθετα, στην αρμοδιότητα του Κ.Ο.Α.Π. ανήκει η διαχείριση όλων των άλλων ενισχύσεων που θα καταβάλλονται από εθνικούς πόρους για στήριξη της γεωργίας και της υπαίθρου.

- **Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής Κύπρου**

Η αποστολή της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής Κύπρου είναι η διαρκής παρακολούθηση, έρευνα, συστηματική ανάλυση και αξιολόγηση των θεμάτων και προβλημάτων που σχετίζονται με την επιστημονική έρευνα, πρόοδο και εφαρμογή των επιστημών της βιοτεχνολογίας, της βιολογίας, της ιατρικής, της γενετικής και της φαρμακευτικής καθώς επίσης την ανθρώπινη παρέμβαση στη βιολογική διαδικασία και στον ανθρώπινο γονότυπο και τη διερεύνηση των ηθικών, δεοντολογικών, κοινωνικών, ανθρωπιστικών και νομικών διαστάσεών τους.

- **Επίτροπος Περιβάλλοντος**

Τα καθήκοντα και αρμοδιότητες του Επιτρόπου Περιβάλλοντος, που ο διορισμός του άρχισε να ισχύει από την 1^η Μαρτίου 2008, περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, την παρακολούθηση, τη συλλογή στοιχείων, την ετοιμασία εκθέσεων και στατιστικών, την καταγραφή και την υποβολή Ετήσιας Έκθεσης στο Υπουργικό Συμβούλιο με τις παρατηρήσεις και τις εισηγήσεις του για την περιβαλλοντική πολιτική του Κράτους, επίσης υποβάλλει εισηγήσεις στη βουλή και σε Υπουργεία, για θέματα σχετικά με το Περιβάλλον σε σχέση με σημαντικές προτάσεις για την τροποποίηση σχετικών νόμων ή για έγκριση νέων νόμων σχετικών με την προστασία του περιβάλλοντος. Σε ειδικές περιπτώσεις, κατάφορων παραβιάσεων κατά του περιβάλλοντος, διεξάγει επιθεωρήσεις και διερευνά καταγγελίες. Τέλος ο Επίτροπος, σε συνεργασία με τα αρμόδια Υπουργεία ή άλλες υπηρεσίες ή φορείς, μεριμνά για την οργάνωση και προσφορά επιμορφωτικών και εκπαιδευτικών οικολογικών προγραμμάτων.

- **Επίτροπος Νομοθεσίας και Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού**

Ο θεσμός του Επιτρόπου Νομοθεσίας δημιουργήθηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπο Μακάριο το 1971. Οι αρμοδιότητες της Επιτροπής Νομοθεσίας σύμφωνα με αποφάσεις των εκάστοτε προέδρων και των Υπουργικών Συμβουλίων είναι:

- 1) Μελέτη και υποβολή εισηγήσεων για την απλοποίηση και γενικά τον εκσυγχρονισμό της Κυπριακής Νομοθεσίας,
- 2) Συνεχή παρακολούθηση της νομοθεσίας, με στόχο το συνεχή εκσυγχρονισμό της και την αποφυγή ασυμβατότητας με το Ευρωπαϊκό Κεκτημένο,
- 3) Κωδικοποίηση τμημάτων της Κυπριακής νομοθεσίας, σύμφωνα με τις εκάστοτε οδηγίες της Κυβέρνησης ή του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας,
- 4) Επισήμανση των υποχρεώσεων και ενεργειών που απορρέουν από νομοθετήματα και αφορούν το Υπουργικό Συμβούλιο, Υπουργό, Ανεξάρτητο Αξιωματούχο, Υπηρεσίες, Τμήμα, κ.τ.λ.,

- 5) Έκδοση συγκεκριμένων οδηγιών για συμμόρφωση,
- 6) Ετοιμασία και υποβολή σχετικού ενημερωτικού σημειώματος στο Υπουργικό Συμβούλιο,
- 7) Ετοιμασία Εκθέσεων, τις οποίες υποχρεούται να υποβάλλει η Δημοκρατία σύμφωνα με τις επικυρωθείσες από αυτή Συνθήκες Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων,
- 8) Υποβολή εισηγήσεων για εναρμόνιση της Νομοθεσίας και της διοικητικής πρακτικής της Δημοκρατίας προς τις Συνθήκες Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Η Επίτροπος Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού έχει τη θεσμική ευθύνη να προασπίζεται και να προαγάγει γενικά τα δικαιώματα των παιδιών και ειδικότερα το δικαίωμα τους να διαμορφώνουν και να εκφράζουν την άποψη τους σε κάθε θέμα που τα αφορά και αυτή να λαμβάνεται υπόψη σε συνάρτηση με την ηλικία και το βαθμό ωριμότητάς τους.

- **Εταιρεία Υδρογονανθράκων Κύπρου (ΕΥΚ)**

Η ΕΥΚ προήλθε από την συνένωση της ΔΕΦΑ και της ΚΡΕΤΥΚ. Η ΕΥΚ αναλαμβάνει την εμπορική διαχείριση των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων της Κυπριακής Δημοκρατίας που προέρχονται από τις Συμφωνίες Αναλογικού Καταμερισμού ως ακολούθως:

- Αναλαμβάνει, ενδεχομένως και από κοινού με τον Ανάδοχο Φορέα, την προώθηση και πώληση του μεριδίου υδρογονανθράκων που αναλογεί στη Δημοκρατία, ενώ για συμφωνίες πώλησης απαιτείται εκ των προτέρων έγκριση του Υπουργικού Συμβουλίου.
- Συμμετέχει ως παρατηρητής στις επιτροπές διαχείρισης που έχουν δημιουργηθεί ή θα δημιουργηθούν, σύμφωνα με τις πρόνοιες της κάθε Συμφωνίας Αναλογικού Καταμερισμού.
- Διαχειρίζεται το κατ' αναλογία μερίδιο που θα λαμβάνει η Δημοκρατία σε είδος επί των κερδών υδρογοναναθράκων, σύμφωνα με τις πρόνοιες της κάθε Συμφωνίας Αναλογικού Καταμερισμού.
- Συμμετέχει στο ιδιοκτησιακό καθεστώς του σχεδιαζόμενου Τερματικού Σταθμού Υγροποίησης Φυσικού Αερίου.
- Συμμετέχει στις διαδικασίες αξιολόγησης της εμπορευσιμότητας ανακαλύψεων υδρογοναναθράκων και συζητά με τον Ανάδοχο Φορέα τις πιθανές επιλογές για την ανάπτυξή τους, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η καλύτερη για τη Δημοκρατία ανάπτυξη, λαμβάνοντας υπόψη το ύψος της επένδυσης και τον χρόνο που απαιτείται για την ανάπτυξη.
- Να διαχειρίζεται τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα σε αγωγούς μεταφοράς φυσικού αερίου που κατέχει η Κυπριακή Δημοκρατία.
- Δύναται να επεκτείνει τις εργασίες της, ώστε να συμμετέχει ή να προβαίνει η ίδια σε δραστηριότητες έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων.

- **Επίτροπος Μεταρρύθμισης Δημόσιας Υπηρεσίας**

Πρόκειται για εντελώς νέο θεσμό, ο οποίος καθιερώθηκε το καλοκαίρι του 2013 και έχει ως αντικείμενο τον προγραμματισμό και υλοποίηση των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων που χρειάζεται η Δημόσια Υπηρεσία για εκσυγχρονισμό των δομών της και ταχύτερη και αποδοτικότερη υλοποίηση των στόχων της.

- **Επίτροπος Ισότητας**

Επίσης πρόκειται για πρόσφατο θεσμό που κύριο στόχο έχει την διασφάλιση της ισότητας ανδρών και γυναικών σε όλα τα επίπεδα και ιδιαίτερα στον τομέα της εργασίας.

- **Επίτροπος Εθελοντισμού**

Στα πλαίσια της πολιτικής για καλύτερη ρύθμιση και στήριξη του εθελοντικού κινήματος δόθηκαν στον Επίτροπο Εθελοντισμού οι εξής όροι εντολής:

- Εφαρμογή πολιτικών για την ενθάρρυνση ενεργούς συμμετοχής του πολίτη σε όλα τα επίπεδα.
- Δημιουργία εργαλείων όπως Δημόσιες Διαβουλεύσεις, ομάδες εργασίας, ερωτηματολόγια, διαδικτυακές συζητήσεις και έρευνες ώστε να ενδυναμώνεται και διευκολύνεται η καλύτερη επαφή μεταξύ κυβέρνησης και πολιτών.
- Συντονισμός όλων των εθελοντικών οργανώσεων, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Εκκλησίας.
- Στήριξη του έργου Εθελοντικών οργανώσεων και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ), με απόλυτο σεβασμό στην αυτονομία και ανεξαρτησία τους.
- Αξιοποίηση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων με την άντληση κονδυλίων.
- Αναγνώριση της μη τυπικής και άτυπης μάθησης στη βάση του Νομοθετικού πλαισίου του Εθελοντισμού που θα βοηθήσει επίσης στην καταπολέμηση της ανεργίας.

Όλες αυτές οι ανεξάρτητες υπηρεσίες έδωσαν μια νέα εκσυγχρονιστική πνοή στη δημόσια διοίκηση και την έκαναν πιο προσιτή στο πολίτη δημιουργώντας ταυτόχρονα τους απαραίτητους μηχανισμούς διαφάνειας και ελέγχου.

2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Είναι ο δεύτερος «πυλώνας» της Δημόσιας Διοίκησης.

Ασκείται από Νομικά Πρόσωπα και Οργανισμούς Δημοσίου Δικαίου, π.χ. Αρχή Τηλεπικοινωνιών Κύπρου, Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου, Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου, Αρχή Κρατικών Εκθέσεων κ.α. Αυτοί οι «Ημικρατικοί» και άλλοι οργανισμοί είναι εταιρείες κοινής ωφελείας, που παρέχουν ουσιώδεις υπηρεσίες και στους οποίους κυριότερος μέτοχος είναι το κράτος.

Σημειώνεται ότι, οι Ημικρατικοί και άλλοι Οργανισμοί είναι αυτόνομοι και η λειτουργία τους διέπεται από νόμους και βρίσκονται κάτω από τον έλεγχο των υπουργείων της εκτελεστικής εξουσίας.

Κοινά χαρακτηριστικά:

- Παροχή υπηρεσιών προς το δημόσιο συμφέρον
- Αρμοδιότητες καθορισμένες από οικεία νομοθεσία
- Κεφάλαια (τουλάχιστον αρχικά) παρέχονται ή είναι εγγυημένα από το κράτος
- Μικρός ή μεγάλος βαθμός λειτουργικής αυτονομίας
- Έλεγχος διοίκησης, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό από εκτελεστική εξουσία

Οι σημαντικότεροι οργανισμοί (κατά υπουργείο) είναι:

- **Υπουργείο Εργασίας, Προνοίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων**
Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού, Ίδρυμα Χρίστου Στέλιου Ιωάννου, ΑΞ.Ι.Κ.

- **Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού**
Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου (Α.Η.Κ.), Αρχή Κρατικών Εκθέσεων, Ίδρυμα Τεχνολογίας, Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (ΚΟΤ), Συλλογική Εταιρεία Κυπριακών Ελαιοκομικών Προϊόντων (Σ.Ε.Κ.Ε.Π.), Οργανισμός Κυπριακής Γαλακτοκομικής Βιομηχανίας (Ο.Κ.Γ.Β.), Συμβούλιο Αμπελοοινικών Προϊόντων (Σ.Α.Π.), Συμβούλιο Εμπορίας Κυπριακών Πατατών (Σ.Ε.Κ.Π.). [Τα τρία τελευταία βρίσκονται υπό κατάργηση].
- **Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων**
Αρχή Λιμένων, Συμβούλιο Εγγραφής και Ελέγχου Εργοληπτών, Επιστημονικό Τεχνικό Επιμελητήριο Κύπρου (Ε.Τ.Ε.Κ.), Ταμείο Ανέργων Κυπριακού Μουσείου.
- **Υπουργείο Υγείας**
Ίδρυμα Ερευνών για τη Μυϊκή Δυστροφία, Γενικό Σχέδιο Υγείας (ΓΕΣΥ).
- **Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος**
Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (Ο.Γ.Α.).
- **Υπουργείο Δικαιοσύνης**
Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου.
- **Υπουργείο Εσωτερικών**
Δήμοι, Κοινοτικά Συμβούλια, το Συμβούλιο Υδατοπρομήθειας, το Συμβούλιο Αποχετεύσεων, το Κεντρικό Σφαγείο, η Επιτροπή Υδάτων, το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (Ρ.Ι.Κ.), το Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων (Κ.Υ.Π.Ε.), ο Οργανισμός Ανάπτυξης Γης και τα Υδατικά Έργα.
- **Υπουργείο Οικονομικών**
Αρχή Τηλεπικοινωνιών Κύπρου (Α.Τ.Η.Κ.), Κεντρικός φορέας Ισότιμης Κατανομής Βαρών, Οργανισμός Χρηματοδοτήσεως Στέγης, Ταμείο Δημοσίων Δανείων, Ταμείο Επιτροπής Βοηθείας Παιδιών Κύπρου, Επιτροπή Σιτηρών, Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου (Χ.Α.Κ.) και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.
- **Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού**
Κυπριακός Οργανισμός Αθλητισμού (Κ.Ο.Α), Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου (Θ.Ο.Κ.), Σχολικές Εφορείες.

3. ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Είναι ο τρίτος «πυλώνας» της δημόσιας διοίκησης.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι δύο ειδών, τα Δημαρχεία και τα Κοινοτικά Συμβούλια. Και στις δύο περιπτώσεις, οι δήμοι και οι κοινοτικές αρχές εκλέγονται από τους πολίτες. Οι εξουσίες όμως, και τα καθήκοντα τους διέπονται βασικά, στην περίπτωση των Δημαρχείων από τον περί Δήμων Νόμο, στην περίπτωση των Κοινοτικών Συμβουλίων από τον περί Κοινοτικών Συμβουλίων Νόμο. Ορισμένα από τα καθήκοντα και υποχρεώσεις επιβάλλονται και από άλλους νόμους του κράτους.

Δημοτικά και Κοινοτικά Συμβούλια

Χαρακτηριστικά:

- 6 Επαρχίες, 30 Δημοτικά Συμβούλια, 352 Κοινοτικά Συμβούλια (εξαιρουμένων των 9 κατεχόμενων Δήμων και 120 κατεχόμενων Κοινοτήτων)

- Κατοχύρωση διοικητικής αποκέντρωσης και τοπικής αυτοδιοίκησης που βασίζεται στο Σύνταγμα και οικεία νομοθεσία
- Καθοδήγηση, υποστήριξη, συντονισμός και έλεγχος από Υπουργείο Εσωτερικών – Επαρχιακές Διοικήσεις
- Εκλέγονται απευθείας από το λαό
- Διοικούν τις τοπικές υποθέσεις
- Αυξημένη αυτονομία

Σήμερα υπάρχουν στη Κύπρο οι εξής δήμοι:

ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ
 ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΟΜΕΤΙΟΥ
 ΔΗΜΟΣ ΑΓΛΑΝΤΖΙΑΣ
 ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΟΥ
 ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΙΟΥ
 ΔΗΜΟΣ ΕΓΚΩΜΗΣ
 ΔΗΜΟΣ ΙΔΑΛΙΟΥ
 ΔΗΜΟΣ ΚΥΘΡΕΑΣ*
 ΔΗΜΟΣ ΛΑΚΑΤΑΜΙΑΣ
 ΔΗΜΟΣ ΛΑΤΣΙΩΝ
 ΔΗΜΟΣ ΜΟΡΦΟΥ*
 ΔΗΜΟΣ ΣΤΡΟΒΟΛΟΥ
 ΔΗΜΟΣ ΤΣΕΡΙΟΥ

ΔΗΜΟΣ ΛΕΜΕΣΟΥ
 ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
 ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΜΑΣΟΓΙΑΣ
 ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΩ ΠΟΛΕΜΙΔΙΩΝ
 ΔΗΜΟΣ ΜΕΣΑ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ
 ΔΗΜΟΣ ΥΨΩΝΑ

ΔΗΜΟΣ ΠΑΦΟΥ
 ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΟΣΚΗΠΙΟΥ
 ΔΗΜΟΣ ΠΕΓΕΙΑΣ
 ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΗΣ ΧΡΥΣΟΧΟΥΣ

ΔΗΜΟΣ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ*
 ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΝΑΠΑΣ
 ΔΗΜΟΣ ΑΚΑΝΘΟΥ*
 ΔΗΜΟΣ ΔΕΡΥΝΕΙΑΣ
 ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΟΝΟΙΚΟΥ*
 ΔΗΜΟΣ ΛΥΣΗΣ*
 ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙΟΥ
 ΔΗΜΟΣ ΣΩΤΗΡΑΣ

ΔΗΜΟΣ ΛΑΡΝΑΚΑΣ
 ΔΗΜΟΣ ΑΡΑΔΙΠΠΙΟΥ
 ΔΗΜΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΩΝ
 ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΑΡΩΝ
 ΔΗΜΟΣ ΜΕΝΕΟΥ – ΔΡΟΜΟΛΑΞΙΑΣ

ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ*

ΔΗΜΟΣ ΚΑΡΑΒΑ*
ΔΗΜΟΣ ΛΑΠΗΘΟΥ*

* Κατεχόμενοι Δήμοι

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Αντικείμενο εξέτασης της ενότητας αυτής είναι η οργάνωση της κυπριακής δικαιοσύνης και οι δικαιοδοσίες των δικαστηρίων που συμβάλλουν στην απονομή της.

Μελετώντας την ενότητα αυτή θα γνωρίσουμε το Ανώτατο Δικαστήριο, τα κατώτερα δικαστήρια και τις δικαιοδοσίες τους.

Στην ενότητα αυτή θα μελετήσουμε αρχικά τα Επαρχιακά Δικαστήρια τα οποία έχουν πολιτική και ποινική δικαιοδοσία, τα Κακουργιοδικεία τα οποία έχουν αποκλειστικά ποινική δικαιοδοσία, τα κατώτερα δικαστήρια εξειδικευμένης δικαιοδοσίας και το Ανώτατο Δικαστήριο.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Σύνταγμα της Κυπριακής δημοκρατίας καθιερώνει αυστηρό διαχωρισμό των πολιτειακών εξουσιών. Η κάθε μια από τις τρεις εξουσίες - Νομοθετική, Εκτελεστική, Δικαστική – είναι ανεξάρτητη και αυτόνομη στον τομέα της και αυτοτελής στη διασφάλιση της λειτουργίας της. Ο καθορισμός των κανόνων λειτουργίας αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα της κάθε εξουσίας.

Η δικαστική εξουσία η οποία εκδηλώνεται με την επίλυση των διαφορών που προκύπτουν από την εφαρμογή των κανόνων δικαίου ασκείται από το Ανώτατο Δικαστήριο και τα κατώτερα δικαστήρια τα οποία προβλέπονται από το νόμο.

Η άσκηση της δικαστικής εξουσίας διέπεται από τους διαδικαστικούς κανονισμούς και γενικά από θεσμικές ρυθμίσεις που αποτελούν αποκλειστικά αρμοδιότητα του Ανωτάτου δικαστηρίου.

A. ΑΠΟΝΟΜΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

- 1) Η δικαστική εξουσία είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση λειτουργίας κράτους δικαίου.
 - Επιλύει διαφορές μεταξύ πολιτών και ακόμα μεταξύ πολιτών και κράτους
 - Εφαρμογή ανθρωπίνων δικαιωμάτων
 - Έλεγχος νομιμότητας διοικητικών πράξεων
 - Έλεγχος της συνταγματικότητας των Νόμων
- 2) Η δικαστική εξουσία σχετίζεται με την απονομή της δικαιοσύνης. Σύμφωνα με το Άρθρο 30.2 του Συντάγματος η δικαιοσύνη απονέμεται από:
 - Αμερόληπτο και αρμόδιο κατά Νόμο Δικαστήριο,
 - Στα πλαίσια ανεπηρέαστης δημόσιας ακροαματικής διαδικασίας,
 - Μέσα σε εύλογο χρόνο,
 - Και τελειούται με αιτιολογημένη δικαστική απόφαση.

B. ΑΣΚΗΣΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Σύμφωνα με το Σύνταγμα η δικαστική εξουσία ασκείται από το **Ανώτατο Δικαστήριο** και από τα υπαγόμενα σ' αυτό **κατώτερα δικαστήρια**. Το Ανώτατο δικαστήριο καθιδρύθηκε το 1964 (Ν 33/64) και αποτελείται από τον Πρόεδρο και 12 Δικαστές. Σ' αυτό εναποτέθηκαν οι δικαιοδοσίες, εξουσίες και αρμοδιότητες που προνοεί το Σύνταγμα για το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και το Ανώτατο Δικαστήριο. Κατώτερα δικαστήρια εκτός των Επαρχιακών που ασκούν πολιτική και ποινική δικαιοδοσία και του Κακουργιοδικείου που ασκεί αποκλειστικά ποινική δικαιοδοσία, λειτουργούν επίσης και αυτά που ιδρύονται

σύμφωνα με ειδική νομοθεσία. Οι δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου και των κατώτερων δικαστηρίων είναι μόνιμα μέλη της Δικαστικής υπηρεσίας. Οι δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου διορίζονται από το Πρόεδρο της Δημοκρατίας και οι δικαστές των κατώτερων δικαστηρίων από το Ανώτατο Δικαστήριο.

Γ. ΚΑΤΩΤΕΡΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ – ασκούν πολιτική και ποινική δικαιοδοσία. Κάθε Επαρχιακό Δικαστήριο απαρτίζεται από Προέδρους Επαρχιακού Δικαστηρίου, Ανώτερους Επαρχιακούς Δικαστές και Επαρχιακούς Δικαστές. Λειτουργεί ένα Επαρχιακό Δικαστήριο σε κάθε διοικητική περιφέρεια της Κύπρου.

Πολιτική δικαιοδοσία – η πολιτική δικαιοδοσία της κάθε βαθμίδας δικαστή καθορίζεται από το ύψος της επίδικης διαφοράς, αποτιμούμενο σε χρήμα. Επαρχιακός Δικαστής εκδικάζει υποθέσεις το επίδικο θέμα των οποίων δεν υπερβαίνει τις ΛΚ25000, και του Ανώτερου Επαρχιακού Δικαστή τις ΛΚ50000. Ο Πρόεδρος Επαρχιακού Δικαστηρίου έχει απεριόριστη πολιτική δικαιοδοσία. Το Επαρχιακό Δικαστήριο εκδικάζει αστικές διαφορές, το επίδικο θέμα των οποίων προκύπτει εντός των ορίων του ή ο εναγόμενος κατά το χρόνο που προκύπτει το επίδικο θέμα διαμένει ή διεξάγει επάγγελμα εντός της επαρχίας για την οποία λειτουργεί το δικαστήριο.

Ποινική δικαιοδοσία – ανεξάρτητα από τη βαθμίδα τους στη δικαστική υπηρεσία όλοι οι Επαρχιακοί δικαστές έχουν ομοιόμορφη ποινική δικαιοδοσία. Εκδικάζουν αδικήματα που σύρουν ποινή μέχρι 5 έτη φυλάκισης και μπορούν με τη συγκατάθεση του Γενικού Εισαγγελέα να εκδικάζουν αδικήματα πέραν του ορίου αυτού, νοουμένου ότι και το Δικαστήριο ικανοποιείται ότι αυτό δικαιολογείται από τα περιστατικά της υπόθεσης. Η αρμοδιότητα του Επαρχιακού Δικαστηρίου να εκδικάζει ποινικά αδικήματα είναι τοπική, δηλαδή εκδικάζει αδικήματα που διαπράχθηκαν εντός της επαρχίας του.

ΚΑΚΟΥΡΓΙΟΔΙΚΕΙΟ – ασκεί αποκλειστικά ποινική δικαιοδοσία. Εκδικάζει κάθε αδίκημα που διαπράχθηκε εντός των ορίων της Δημοκρατίας. Κάθε Κακουργιοδικείο απαρτίζεται από τρεις Δικαστές, ένα Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου και δύο Ανώτερους Επαρχιακούς Δικαστές ή Επαρχιακούς Δικαστές, και τελεί υπό την προεδρία του Προέδρου Επαρχιακού Δικαστηρίου. Σήμερα λειτουργούν στη Κύπρο τέσσερα κακουργιοδικεία. Δικάζει υποθέσεις που σύρουν ποινή από πέντε έτη έως και ισόβια κάθειρξη.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ – εκδικάζει υποθέσεις που αφορούν οικογενειακές σχέσεις π.χ. διαζύγια, περιουσιακές διαφορές, καθορισμός διατροφής και γονικής μέριμνας. Στις διαφορές που αφορούν διαζύγια το Δικαστήριο απαρτίζεται από τρεις δικαστές, το Πρόεδρο και δύο Δικαστές του Οικογενειακού Δικαστηρίου. Σε κάθε άλλη υπόθεση το Δικαστήριο απαρτίζεται από ένα μέλος/δικαστή του Οικογενειακού δικαστηρίου. Σήμερα λειτουργούν δύο Οικογενειακά δικαστήρια, Λευκωσίας-Λάρνακας-Αμμοχώστου και Λεμεσού-Πάφου.

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ – εκδικάζει υποθέσεις τερματισμού απασχόλησης εργοδότησης και καθορισμού αποζημίωσης που καταβάλλεται στους εργαζόμενους. Για την εκδίκαση υποθέσεων το Δικαστήριο απαρτίζεται από ένα Δικαστή, το Πρόεδρο ο οποίος είναι νομικός και από δύο Παρέδρους, μη νομικούς οι οποίοι προέρχονται αντίστοιχα από την εργοδοτική και την εργατική πλευρά. Σήμερα λειτουργούν τρία τμήματα του δικαστηρίου αυτού.

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΛΕΓΧΟΥ ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΩΝ – επιλύονται διαφορές που αφορούν ελεγχόμενα υποστατικά και κατοικίες. Για την εκδίκαση υποθέσεων το δικαστήριο απαρτίζεται από ένα Δικαστή, το Πρόεδρο ο οποίος είναι νομικός και από δύο παρέδρους,

μη νομικούς οι οποίοι προέρχονται από εκπροσώπους των ιδιοκτητών και ενοικιαστών αντίστοιχα. Σήμερα λειτουργούν τρία δικαστήρια ελέγχου ενοικιάσεων, Λευκωσίας-Κερύνειας, Λεμεσού-Πάφου και Λάρνακας-Αμμοχώστου.

ΣΤΡΑΤΟΔΙΚΕΙΟ – εκδικάζει αδικήματα τα οποία διαπράττουν μέλη της Εθνικής Φρουράς. Απαρτίζεται από το Πρόεδρο ο οποίος είναι νομικός και από δύο στρατιωτικούς.

(Κάθε απόφαση κατώτερου δικαστηρίου υπόκειται σε έφεση στο Ανώτατο Δικαστήριο. Αποφάσεις του Οικογενειακού Δικαστηρίου υπόκεινται σε έφεση ενώπιον του Δευτεροβάθμιου Οικογενειακού Δικαστηρίου που απαρτίζεται από τρεις Δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου)

Δ. Η ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗ / ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο (άρθρα 133-151)

Με την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας ως ανεξάρτητου κράτους υπογράφηκε και τέθηκε σε ισχύ το Σύνταγμα.

Το Σύνταγμα της Δημοκρατίας (άρθρα 133-151) εγκαθίδρυσε το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο το οποίο αποτελείτο από ένα πρόεδρο που δεν μπορούσε να ήταν υπήκοος ή πολίτης της Δημοκρατίας ή του Βασιλείου της Ελλάδας ή της Τουρκικής Δημοκρατίας ή του Ηνωμένου Βασιλείου και των Αποικιών του και από ένα Έλληνα και ένα Τούρκο Δικαστή.

Δόθηκε σε αυτό ευρύτατη αποκλειστική δικαιοδοσία να αποφασίζει οριστικά και απεριόριστα πάνω στα θέματα που καθόριζε το Σύνταγμα που περιλάμβαναν κατά πόσο ένας νόμος ή μια απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων ή μέρος τους βρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνος προς οποιαδήποτε συνταγματική διάταξη.

Είχε επίσης αρμοδιότητα και αποκλειστική δικαιοδοσία να αποφασίζει οριστικά και αμετάκλητα για κάθε προσφυγή εναντίον απόφασης, πράξης ή παράλειψης οποιουδήποτε οργάνου, αρχής ή προσώπου που ασκούσε εκτελεστική ή διοικητική λειτουργία για το λόγο ότι είναι αντίθετη προς τις διατάξεις του Συντάγματος ή το Νόμο ή έγινε με υπέρβαση ή κατάχρηση της εξουσίας χωρίς να είχε δοθεί σε τέτοιο όργανο ή αρχή ή πρόσωπο. (άρθρο 146)

Ο πρόεδρος ή αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας από κοινού ή ξεχωριστά δικαιούνται να προσφύγουν σε αυτό σε περίπτωση που νόμος ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων ή διάταξη τους δημιουργούσε δυσμενή διάκριση σε βάρος μιας από τις δύο κοινότητες. (άρθρο 137)

Είχε επίσης αποκλειστική αρμοδιότητα να εκδικάζει αναφορές ή προσφυγές που αφορούσαν τη σύγκρουση ή αμφισβήτηση εξουσίας ή αρμοδιότητας που εγείρετο μεταξύ της Βουλής των Αντιπροσώπων και των άλλων εξουσιών ή και των Κοινοτικών συνελεύσεων καθώς και μεταξύ οποιωνδήποτε οργάνων τη Δημοκρατίας (άρθρο 139).

Σύμφωνα με το άρθρο 144 κάθε διάδικος είχε το δικαίωμα σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας ακόμα και της διαδικασίας εφέσεων να εγείρει ζήτημα συνταγματικότητας νόμου που το θεωρούσε ουσιώδες για τη διάγνωση της υπόθεσης του.

Ανώτατο Δικαστήριο (άρθρα 152-164)

Καθιδρύθηκε επίσης από το Σύνταγμα το Ανώτατο Δικαστήριο που αποτελείται από ένα ουδέτερο πάλι πρόεδρο με δικαίωμα να διαθέτει δύο ψήφους και δύο άλλους δικαστές Κύπριους πολίτες ένα Τούρκο και ένα Έλληνα. Σύμφωνα και πάλι με ρητή συνταγματική διάταξη ο Πρόεδρος του Ανωτάτου Δικαστηρίου δεν μπορεί να είναι υπήκοος ή πολίτης της Δημοκρατίας ή των εγγυητριών δυνάμεων.

Τόσο ο πρόεδρος όσο και οι άλλοι δικαστές από κοινού διορίζονται από τον πρόεδρο και αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας.

Το Ανώτατο Δικαστήριο σαν το Ανώτατο δευτεροβάθμιο Δικαστήριο της Δημοκρατίας είχε δικαιοδοσία να κρίνει και να αποφασίζει, σύμφωνα με τις διατάξεις του συντάγματος και των Νόμων κάθε έφεση εναντίον απόφασης οποιουδήποτε δικαστηρίου εκτός του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Το Ανώτατο Δικαστήριο είχε επίσης αποκλειστική δικαιοδοσία να εκδίδει τα εντάλματα της φύσης *habeas corpus*, *mandamus certiorari*, *prohibition* και *quo warranto*.

Περαιτέρω το Σύνταγμα πρόβλεπε την ίδρυση κατωτέρων δικαστηρίων δια Νόμου που θα ασκούσαν την πρωτόδικη δικαστική εξουσία με εξαίρεση εκείνης που εδίνετο από το Σύνταγμα στα κοινοτικά δικαστήρια και στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Ε. ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (Μετά το 1963)

Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και το Ανώτατο Δικαστήριο έπαυσαν να λειτουργούν λόγω της γνωστής διακοινοτικής σύρραξης που κατέστησε αδύνατη τη λειτουργία των δικαστηρίων με σύνθεση σύμφωνη με τις σχετικές διατάξεις του Συντάγματος. Με τη θέσπιση του **Περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλαι διατάξεις) Νόμου 1964 (Νόμος 33 του 1964)** εγκαθιδρύθηκε το Ανώτατο Δικαστήριο με τη δικαιοδοσία και τις εξουσίες με τις οποίες περιβάλλονταν ή μπορούσαν να ασκήσουν τα βάσει του Συντάγματος καθιδρυθέντα Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και Ανώτατο Δικαστήριο.

Η θέσπιση του **Περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλαι διατάξεις) Νόμου 1964 (Νόμος 33 του 1964)** αποτελεί νόμο σταθμό για την απονομή της δικαιοσύνης στην Κύπρο. Η συνταγματικότητα του 33 του 1964 κρίθηκε στη γνωστή υπόθεση *The Attorney General of the Republic v Mustafa Ibrahim and others (1964) C.L.R.* Το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε στην απόφαση αυτή ότι η θέσπιση και η εφαρμογή του Νόμου αυτού εδικοιολογείτο από το δίκαιο της ανάγκης.

Το δίκαιο της ανάγκης βασίζεται στο νομικό αξίωμα «*salus populi est suprema lex*» (η σωτηρία του λαού είναι ο υπέρτατος νόμος) και επιτρέπει τη λήψη μέτρων κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του Συντάγματος για να καταστεί δυνατή η διατήρηση και συνέχιση μιας βασικής λειτουργίας του κράτους. Το Δικαστήριο μέσα στη σημαντική και υπεύθυνη λειτουργία της μετατροπής της νομικής θεωρίας σε ζώντα νόμο, που εφαρμόζεται στα γεγονότα της καθημερινής ζωής για τη διατήρηση της κοινωνικής τάξης κατέληξε ομόφωνα στην πιο πάνω υπόθεση ότι το Δόγμα της Ανάγκης ενυπάρχει στις διατάξεις του γραπτού Συντάγματος.

ΣΤ. ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΕΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (Μετά το 1963)

Δικαιοδοσία ή αρμοδιότητα, σημαίνει την εξουσία την οποία έχει ένα δικαστήριο να αποφασίσει θέματα τα οποία παρουσιάζονται ενώπιον του ή να επιλαμβάνεται θεμάτων το οποία παρουσιάζονται σύμφωνα με δικονομικούς κανόνες ενώπιον του για απόφαση.

- Η κατ' έφεση Ποινική / Πολιτική δευτεροβάθμια δικαιοδοσία

Οι αποφάσεις των επαρχιακών δικαστηρίων και των κακουργιοδικείων υπόκεινται σε έφεση ενώπιον του Ανωτάτου δικαστηρίου όπως τούτο καθιδρύθηκε και λειτουργεί με το Νόμο 33 του 1964. Η κατ' έφεση δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου πηγάζει από το Σύνταγμα και τη συγκεκριμένη νομοθεσία που παρέχει το δικαίωμα ασκήσεως του ενδίκου αυτού μέσου, τηρουμένων πάντοτε των διαδικασιών που διέπουν το θέμα. Το Ανώτατο δικαστήριο δεν προχωρεί το ίδιο σε επανακρόαση μαρτύρων έστω και να υπάρχει εκ διαμέτρου αντίθετη μαρτυρία και με βάση αυτή το πρωτόδικο δικαστήριο προέβη στην αξιολόγηση και κατέληξε στα συμπεράσματα του, γιατί σε τέτοια περίπτωση το Ανώτατο Δικαστήριο υπεισέρχεται πλέον στο έργο του πρωτόδικου δικαστηρίου. Δεν επεμβαίνει στα συμπεράσματα του πρωτόδικου δικαστηρίου ως προς τα πραγματικά γεγονότα εκτός αν είναι ικανοποιημένο ότι τα συμπεράσματα δεν στοιχειοθετούνται από την προσαχθείσα μαρτυρία λαμβανομένη ως σύνολο. Δευτεροβάθμια Ποινική ή Πολιτική Δικαιοδοσία ασκείται από τριμελή τμήματα με τη δυνατότητα διεύρυνσης της σύνθεσης του Εφετείου όπου εγείρονται νομικά ζητήματα ιδιάζουσας σημασίας.

- **Αναθεωρητική Έφεση**

Οι αποφάσεις οι οποίες εκδίδονται στην άσκηση της πρωτοβάθμιας αναθεωρητικής δικαιοδοσίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου (βλ. πιο κάτω δικαιοδοσία αναθεωρητικού ελέγχου) υπόκεινται σε έφεση ενώπιον πενταμελούς τμήματος του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

Αναθεωρητική έφεση μπορεί να υποβάλει ο διάδικος εναντίον του οποίου εκδόθηκε η πρωτόδικη απόφαση. Το Ανώτατο Δικαστήριο όταν εκδικάζει Αναθεωρητική έφεση κατά απόφασης ενός από τα μέλη του, επανεξετάζει τη υπόθεση και το επίδικο θέμα εξακολουθεί να είναι η νομιμότητα της πράξης που προσβλήθηκε με τη προσφυγή. Όμως η επανεξέταση γίνεται με πενταμελή σύνθεση του Ανωτάτου Δικαστηρίου πάνω στα θέματα και σε όση έκταση τα μέρη έχουν περιορίσει τους λόγους στην ειδοποίηση της έφεσης.

Η κατ' έφεση δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου αποτελεί ισχυρό όπλο στα χέρια του πολίτη και του νομικού γιατί ελέγχονται οι αποφάσεις κατώτερων δικαστηρίων όσο και διοικητικών σωμάτων ή αρχών οργάνων τοπικής διοίκησης και προσώπων τα οποία ασκούν δημόσια καθήκοντα.

- **Δικαιοδοσία αναθεωρητικού ελέγχου**

Ελέγχεται η νομιμότητα των πράξεων αποφάσεων, και παραλείψεων οποιουδήποτε οργάνου, αρχής ή προσώπου το οποίο ασκεί εκτελεστική ή διοικητική λειτουργία. Ο έλεγχος ασκείται μετά από προσφυγή προσώπου (φυσικού ή νομικού) και νοουμένου ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις που τίθενται στο Άρθρο 146 του Συντάγματος για την έγερση της και συνεπώς στο να γίνει αποδεκτή στο Δικαστήριο και να εξεταστεί. Όπως έχει πιο πάνω λεχθεί οι αποφάσεις οι οποίες εκδίδονται στην άσκηση της πρωτοβάθμιας δικαιοδοσίας του υπόκεινται σε έφεση ενώπιον πενταμελούς τμήματος του. Διάδικος εναντίον του οποίου εκδόθηκε η πρωτόδικη απόφαση μπορεί να υποβάλει Αναθεωρητική Έφεση.

- **Δικαιοδοσία Συνταγματικού δικαστηρίου**

Το Ανώτατο Δικαστήριο ασκεί τον προληπτικό έλεγχο που μπορεί να ασκηθεί a priori πριν την έκδοση των νόμων με Αναφορά του Προέδρου της Δημοκρατίας βάσει του άρθρου 140 του Συντάγματος, και τον παρεμπόδιον ή κατασταλτικό, a posteriori, έλεγχο εφόσον κρίνεται απαραίτητο για την επίλυση της αναφυσίας διαφοράς στο πλαίσιο δικαστικής διαδικασίας.

Στην τελευταία περίπτωση η κρίση της συνταγματικότητας του νόμου αναλαμβάνεται μόνο εφόσον το συνταγματικό θέμα προσδιορίζεται ρητά και επακριβώς και νοουμένου ότι είναι αναπόφευκτη για την επίλυση της διαφοράς.

Ο προληπτικός έλεγχος εμποδίζει την έκδοση του νόμου και έτσι περιλαμβάνεται τυπικά στην διαδικασία της νομοθετικής λειτουργίας. Ασκείται από το Δικαστήριο, πριν την έκδοση του Νόμου σε αναφορά από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας.

Ο κατασταλτικός έλεγχος ασκείται μετά την τελειοποίηση του νόμου, με την έκδοση και δημοσίευση του.

Παρενθετικά υπενθυμίζεται ότι η διαδικασία προσβολής νόμου ως αντισυνταγματικού, με τον κατασταλτικό και παρεμπόδιοντα έλεγχο, διέπετο πριν το 1963 όπως έχουμε δει πιο πάνω με το άρθρο 144 του Συντάγματος.

- **Δικαιοδοσία έκδοσης προνομιακών ενταλμάτων**

Η εξουσία για έκδοση προνομιακών ενταλμάτων αποδόθηκε στην αποκλειστική εξουσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου με το άρθρο 155.4 του Συντάγματος.

Το Ανώτατο Δικαστήριο έχει αποκλειστική δικαιοδοσία να εκδίδει εντάλματα της φύσεως του Habeas corpus, mandamus, prohibition, certiorari και quo warranto.

Habeas corpus

Το ένταλμα habeas corpus σκοπεί στον έλεγχο της νομιμότητας της κράτησης του ατόμου.

Mandamus

Το ένταλμα Mandamus έχει προστακτικό χαρακτήρα. Εξουσιοδοτεί την έκδοση διαταγής προς κατώτερο δικαστήριο ή δημόσια αρχή να εκπληρώσει καθήκον (εκτός του πεδίου διοικητικών πράξεων) που επιβάλλει ο νόμος.

Prohibition και certiorari

Τα εντάλματα αυτά έχουν ως κύριο αντικείμενο την εξασφάλιση της λειτουργίας κατώτερων δικαστηρίων μέσα στα όρια της δικαιοδοσίας τους και σύμφωνα με τους θεμελιώδεις κανόνες απονομής της δικαιοσύνης.

Quo warranto

Ουσιαστικά με την έκδοση του εντάλματος αυτού, σκοπείται αμφισβήτηση του νόμιμου δικαιώματος ενός προσώπου να κατέχει μια δημόσια θέση και να ασκεί τα καθήκοντα και δικαιώματα τα οποία συνεπάγεται. Πρόκειται δηλαδή για την περίπτωση όπου κάποιος χωρίς νόμιμη εξουσιοδότηση σφετερίζεται για δημόσια θέση.

- **Δικαιοδοσία Ναυτοδικείου**
- **Δικαιοδοσία Εκλογοδικείου**
- **Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο**

Z. ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΛΟΣΙΩΝ ΤΟΥ

- Πρωτοβάθμια δικαιοδοσία ασκείται κατά κανόνα από ένα δικαστή.

- Δευτεροβάθμια Δικαιοδοσία ασκείται από τριμελή τμήματα με δυνατότητα διεύρυνσης της σύνθεσης του Εφετείου όπου εγείρονται νομικά ζητήματα ιδιάζουσας σημασίας.
- Δικαιοδοσία αναθεωρητικού ελέγχου ασκείται απευθείας από την ολομέλεια απαρτιζόμενη από τουλάχιστον επτά Δικαστές εφόσον κρίνεται πρέπον.
- Οι δικαιοδοσίες του Συνταγματικού Δικαστηρίου και του Εκλογοδικείου ασκούνται από την ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ – ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Είναι κοινά παραδεκτό πως με τη συμπλήρωση 50 χρόνων από την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας, το μοντέλο διακυβέρνησης του 1960 δεν είναι πλέον ικανό να ανταποκριθεί στις σύγχρονες απαιτήσεις ενός Ευρωπαϊκού κράτους, ούτε βέβαια και στις ανάγκες της σημερινής κοινωνίας. Το σημερινό μοντέλο έχει εξαντλήσει τα όριά του. Λίγο οι ανεφάρμοστες υποσχέσεις των εκάστοτε κυβερνώντων, λίγο το έντονα συντηρητικό πνεύμα που διέπει πολλούς Κυπρίους, λίγο οι γραφειοκρατικές και συντεχνιακές αντιδράσεις και λίγο η λογική της «προσωρινότητας» από την κατοχή που όμως 40 χρόνια μετά παύει από το να αποτελεί άλλοθι, έχουν οδηγήσει στην παρούσα κατάσταση. Οι όποιες ελπίδες κατά καιρούς δημιουργήθηκαν για γνήσιο και εις βάθος εκσυγχρονισμό, έχουν επί του παρόντος παραμείνει ατελέσφορες.

Οι παθογένειες που έχουν σωρευθεί, και για τις οποίες όλοι έχουμε ευθύνη, όχι μόνο συμβάλλουν στη στασιμότητα αλλά προάγουν και πολλαπλασιάζουν τα προβλήματα. Προάγουν τη γραφειοκρατία, την αδιαφάνεια, και την άνευ κόστους απόσχιση των όποιων πολιτικών ευθυνών. Ως εκ τούτου, επιγραμματικά, αναφέρω κάποιες εισηγήσεις που θεωρώ ότι είναι προς μια εκσυγχρονιστική και βελτιωμένη θεώρηση κάποιων πραγμάτων.

1. Μεταρρύθμιση της δημόσιας υπηρεσίας

Σε τέσσερις άξονες θεωρώ ότι θα πρέπει να κινείται η μεταρρύθμιση της δημόσιας υπηρεσίας:

- Ο πρώτος άξονας αφορά δράσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση της ικανότητας για στρατηγικό προγραμματισμό. Κάθε υπουργείο θα έχει την υποχρέωση να ετοιμάζει ετήσια σχέδια δράσης για υλοποίηση των στόχων του προγράμματος της εκάστοτε κυβέρνησης. Επιπλέον οι οργανισμοί και φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα θα υποβάλλουν στο Υπουργικό Συμβούλιο στρατηγικό και επιχειρησιακό σχέδιο, το οποίο να συμβαδίζει με την κυβερνητική πολιτική.
- Ο δεύτερος άξονας αφορά δράσεις καλύτερης αξιοποίησης, επιμόρφωσης και ενίσχυσης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της δημόσιας υπηρεσίας. Περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την αναθεώρηση του συστήματος αξιολόγησης των δημοσίων υπαλλήλων, την ανάπτυξη της στρατηγικής και ηγετικής ικανότητας και της ικανότητας χάραξης πολιτικής, των Διευθυντικών στελεχών, την ανάπτυξη δεξιοτήτων των δημοσίων υπαλλήλων στη διαχείριση έργων, την ανάπτυξη δεξιοτήτων των δημοσίων υπαλλήλων, μέσω διαδικτύου, καθώς και την αλλαγή κουλτούρας και συμπεριφοράς.
- Ο τρίτος άξονας αφορά δράσεις που θα βελτιώνουν τις σχέσεις κράτους-πολίτη. Μεταξύ άλλων, θα παρασχεθούν κίνητρα προς τον πολίτη για την αξιοποίηση των ηλεκτρονικών υπηρεσιών, ενώ θα καθιερωθεί και διαδικασία εμπιστευτικής αξιολόγησης των υπηρεσιών του δημοσίου από τους πολίτες.
- Ο τέταρτος άξονας αφορά δράσεις σχετικά με τις αρχές λειτουργίας και τις αξίες που πρέπει να διέπουν τη δημόσια υπηρεσία.

Ο στόχος της μεταρρύθμισης θα πρέπει να είναι η δημιουργία ενός κράτους που να τρέχει στους ρυθμούς της εποχής, ικανού να αντεπεξέλθει στις σύγχρονες απαιτήσεις. Η εφαρμογή των μέτρων εκσυγχρονισμού είναι μια επίπονη και δύσκολη διαδικασία, πλην όμως απολύτως αναγκαία.

Σε μια ευνομούμενη δημοκρατία δεν υπάρχουν αδιέξοδα. Αυτό που χρειάζεται πάνω απ' όλα είναι η αναγκαία πολιτική βούληση. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα πολιτικής βούλησης το οποίο αφ' ενός μεν με εντυπωσίασε αλλά αφ' ετέρου αν το καλοσκεφτεί κάποιος υπήρξε απλούστατο στη σύλληψη και εκτέλεσή του είναι το εξής: Στη δεκαετία του 1980 η τότε πρωθυπουργός της Αγγλίας Μ. Θάτσερ διόρισε μια τριμελή επιτροπή με στόχο να προβεί σε εισηγήσεις για εκσυγχρονισμό της δημόσιας υπηρεσίας. Η τριμελής αυτή επιστροφή

αποτελείτο από ένα πρώην Γ. Δ. Υπουργείου, ένα καθηγητή Δημόσιας Διοίκησης και ένα επιφανή ιδιώτη επιχειρηματία. Η επιτροπή αυτή λοιπόν εκτέλεσε το εξής απλούστατο πλάνο. Ανέθεσε σε ομάδες συμβούλων του ιδιωτικού τομέα να μελετήσουν και να καταγράψουν τις εισηγήσεις των προσφερόμενων υπηρεσιών προς το κοινό. Ο τρόπος μελέτης των πιο πάνω υπηρεσιών θα μπορούσε να γίνει είτε με τις παρατηρήσεις ως απλοί πολίτες που πήγαν να εξυπηρετηθούν (μυστικοί πελάτες) μέχρι την συνεργασία με το τμήμα του εσωτερικού ελεγκτή για να μελετήσουν εκ των έndon τον τρόπο λειτουργίας, τις διαδικασίες, τα έντυπα, τα αιτούμενα πιστοποιητικά κτλ. Αξιολόγησε επίσης τη συμπεριφορά των υπαλλήλων, τις ακολουθούμενες διαδικασίες τους έως και το αν ήταν τα κτήρια που στέγαζαν την υπηρεσία καθαρά ή επαρκώς φωτισμένα.... Με βάση τις παρατηρήσεις των απεσταλμένων, η κυβέρνηση τότε προχώρησε σε μαζικές βελτιώσεις και αναδιοργανώσεις, με αποτέλεσμα την θεαματική βελτίωση της Δημόσιας Υπηρεσίας σε όλους τους τομείς. Αυτό χρειάζεται σήμερα η Κύπρος. Ένα νέο «σχέδιο Θάτσερ»....

2. Καθορισμός στρατηγικής και συντονισμού για αποτελεσματικότερη συμμετοχή μας στην Ε.Ε.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Η συμπλήρωση δέκα χρόνων από την ένταξη μας, η εμπειρία από την πρώτη Κυπριακή Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ, καθώς και οι αποφάσεις του Eurogroup για την Κύπρο του περασμένου Μαρτίου, αποτελούν αφορμή για τους προβληματισμούς μου. Σε αυτούς καταγράφονται κάποιες εισηγήσεις που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην καθιέρωση ενός πιο συγκροτημένου τρόπου συμμετοχής μας στην ΕΕ, που θα διασφαλίζει πιο αποτελεσματικά τα συμφέροντα της Δημοκρατίας καθώς και την κάλυψη τυχόν κενών και παραλείψεων.

Είναι γεγονός, ότι η ένταξη μας το 2004 έγινε κάτω από ιδιόζουσες συνθήκες. Για τα υπόλοιπα εννέα Κράτη Μέλη, η ένταξη είχε μεν τον πολιτικό συμβολισμό της, αλλά είχε εκληφθεί εξ αρχής ως ευκαιρία για ενεργή συμμετοχή στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών πολιτικών, με απώτερο στόχο την αποκόμιση οφέλους και την προώθηση του εκσυγχρονισμού τους. Αντίθετα, η Κύπρος εντάχθηκε για καθαρά πολιτικούς λόγους έχοντας ως κύριο μέλημα την επίλυση του Κυπριακού. Δεν δόθηκε ως εκ τούτου από την αρχή η δέουσα σημασία στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων που συνεπάγεται η συμμετοχή μας στην ΕΕ. Το δημοψήφισμα του 2004 αποτέλεσε ένα ακόμα ανασταλτικό παράγοντα, εφόσον τα πρώτα χρόνια που ακολούθησαν την ένταξη, αναλώθηκαν στη διαχείριση του Κυπριακού και στην απόλειψη τυχόν αρνητικών συνεπειών.

Η Κυπριακή Προεδρία και οι αποφάσεις του Eurogroup αποτελούν σημεία αναφοράς σε σχέση με τη συμμετοχή μας στην ΕΕ.

Η Προεδρία ξεκίνησε δύσκολα λόγω της οικονομικής και πολιτικής συγκυρίας στην Κύπρο, την υποβολή αίτησης για οικονομική στήριξη μια βδομάδα πριν από την έναρξη της, αλλά και την ανησυχία που αιωρείτο στις Βρυξέλλες για μια προεδρία όπου το εθνικό θέμα θα ήταν στην πρώτη γραμμή. Η επιτυχής κατάληξή της οφείλεται στη συλλογική προσπάθεια και στο γεγονός ότι συμπεριφερθήκαμε αξιόπιστα.

Αντίθετα, οι αποφάσεις του Eurogroup ήταν το αποτέλεσμα μιας σειράς παραγόντων, όπως η καθυστέρηση υποβολής αιτήματος για οικονομική στήριξη, η προσπάθεια εξεύρεσης λύσεων εκτός ευρωπαϊκού πλαισίου και η αδυναμία έγκαιρης συνειδητοποίησης της σοβαρότητας της οικονομικής κατάστασης παρά τα μηνύματα που δίδονταν από τις Βρυξέλλες από το 2011. Όλα αυτά τα στοιχεία καλλιέργησαν μια εντύπωση αναξιοπιστίας.

ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΜΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Η εμπειρία έχει καταδείξει ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται στις Βρυξέλλες έχουν αντίκτυπο σε εθνικό επίπεδο. Είναι λοιπόν απαραίτητο να δίνεται η δέουσα προσοχή στις εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ακολουθούν, ως εκ τούτου, εισηγήσεις για αποτελεσματικότερη συμμετοχή μας στην ΕΕ.

1. Τακτική και σε βάθος παρακολούθηση των θεμάτων που απασχολούν τις Βρυξέλλες, είτε αυτό αφορά νομοθετικές προτάσεις, είτε γενικότερες εξελίξεις στην ίδια την Ένωση αλλά και τα Κράτη Μέλη.

Ιδιαίτερα σε σχέση με τις νομοθετικές προτάσεις, απαιτείται παρακολούθηση από το αρχικό στάδιο διαμορφωσης μιας πρότασης, καθώς και συνεπής προώθηση των θέσεων μας σε όλα τα επίπεδα (Ομάδα Εργασίας, Επιτροπή Μονίμων Αντιπροσώπων, Συμβούλιο Υπουργών, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο).

2. Προγραμματισμός και καθορισμός προτεραιοτήτων τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα, στη βάση των συμφερόντων της χώρας μας.

Σε ότι αφορά τον καθορισμό των βραχυπρόθεσμων στόχων, θεωρώ ότι καταλυτική μπορεί να είναι η συμβολή του νέου μηχανισμού διαβούλευσης. Είναι απαραίτητη η καθιέρωση διαβούλευσης μεταξύ Λευκωσίας και Μόνιμης Αντιπροσωπείας πριν από την έναρξη κάθε εξαμηνιαίας Προεδρίας, ώστε να καθορίζονται οι στόχοι και προτεραιότητες μας.

Σε ότι αφορά τους μακροπρόθεσμους στόχους, θεωρώ ότι δέκα χρόνια μετά από την ένταξή μας στην ΕΕ, έχουμε ενώπιον μας την κατάλληλη συγκυρία για να τεθεί η συμμετοχή μας σε ένα πλαίσιο το οποίο να θέτει κατά τρόπο συγκεκριμένο και οριζόντιο, τους ευρύτερους στόχους που επιθυμούμε να πετύχουμε ως Κράτος Μέλος (π.χ. επιθυμούμε περισσότερη εμβάθυνση ή όχι, ποια είναι η συμβολή μας στη γενικότερη ενεργειακή πολιτική της ΕΕ, πόσο «πράσινη» επιθυμούμε να είναι η οικονομία της Κύπρου κ.ο.κ.). Σε αυτή τη βάση, Υπουργεία και Υπηρεσίες θα μπορούν να καθορίζουν τις δικές τους στρατηγικές και στόχους, έχοντας επίγνωση των ευρύτερων στόχων μας.

3. Συντονισμός μεταξύ των Υπουργείων / Υπηρεσιών και μεταξύ Λευκωσίας – Μόνιμης Αντιπροσωπείας.

Παρά τη σαφή βελτίωση και την εξοικείωση από τη δυναμική που δημιουργήθηκε με την προετοιμασία και την άσκηση της Προεδρίας το 2012, συνεχίζουν να παρουσιάζονται κενά στο συντονισμό και τον καθορισμό των θέσεων της Δημοκρατίας.

Ο συντονιστικός ρόλος, τον οποίο ασκεί το Υπουργείο Εξωτερικών σε σχετικά ικανοποιητικό βαθμό, θα πρέπει να βελτιωθεί και να γίνει ακόμα πιο αποτελεσματικός τώρα που έχει αποφασιστεί και επίσημα η ανάληψη αυτού του ρόλου με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου.

Αυτό μπορεί να συμβάλει και στην αποφυγή προβληματικών φαινομένων που έχουν παρουσιαστεί στο παρελθόν, και που αφορούν κυρίως τον εσωτερικό συντονισμό αρμοδίων Υπουργείων και Υπηρεσιών, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για οριζόντια ζητήματα και θέματα μικτής αρμοδιότητας.

- **Ευρωπαϊκά Συμβούλια**

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας των συνόδων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου η Μόνιμη Αντιπροσωπεία δεν λαμβάνει πάντα οδηγίες και πολιτική καθοδήγηση, και ως αποτέλεσμα, αναγκάζεται πολλές φορές να περιοριστεί στη συνεισφορά των λειτουργιών της Αντιπροσωπείας. Η συνεισφορά των λειτουργιών της Μόνιμης Αντιπροσωπείας είναι μεν σημαντική αλλά δεν μπορεί να υποκαταστήσει την πολιτική καθοδήγηση και τον καθορισμό των εθνικών θέσεων, ο οποίος για ευνόητους λόγους θα πρέπει να αποφασίζεται στην πρωτεύουσα. Οι λειτουργοί της Μόνιμης Αντιπροσωπείας μπορεί να έχουν καλή γνώση των διαδικασιών και των δυναμικών στις διαπραγματεύσεις των διαφόρων θεμάτων, αλλά δεν είναι σε θέση να έχουν πλήρη εικόνα και να γνωρίζουν τις πρακτικές προεκτάσεις και επιπτώσεις εφαρμογής των ευρωπαϊκών πολιτικών σε εθνικό επίπεδο.

Σημειώνεται ότι μεγάλο μέρος των Συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου αντανάκλα τις σχετικές συζητήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στις ομάδες εργασίας και στις διάφορες συνθέσεις του Συμβουλίου Υπουργών. Οι θέσεις μας θα πρέπει, επομένως, να εκφράζονται και να είναι συνεπείς σε όλα τα επίπεδα, αλλά και να εξελίσσονται και να αναδιαμορφώνονται ανάλογα με τις συζητήσεις που έχουν προηγηθεί.

• **Ευρωπαϊκό Εξάμηνο**

Πρόκειται για σημαντικότατο θέμα, εφόσον η διαδικασία αυτή καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την οικονομική και την κοινωνική πολιτική που πρέπει να υιοθετούν και να εφαρμόζουν τα Κράτη Μέλη. Παρά τη συμμετοχή μας σε πρόγραμμα αναπροσαρμογής, η Κύπρος συνεχίζει να συμμετέχει εν μέρει στη διαδικασία ενώ, μόλις εξέλθει του προγράμματος, θα πρέπει να ανταποκρίνεται εκ νέου σε όλα τα στάδια του Εξαμήνου. Την κύρια ευθύνη έχει η Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης. Λόγω όμως της εμπλοκής διαφόρων Υπουργείων και Υπηρεσιών, παρατηρούνται κενά και υπάρχουν περιθώρια αποτελεσματικότερου συντονισμού στην εφαρμογή των σχετικών συστάσεων και την παρουσίαση των ενεργειών και θέσεων μας. Η δέσμευση του κράτους στη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη, εφόσον η ουσιαστική εμπλοκή με την Επιτροπή και η συμμόρφωση στις συστάσεις μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην οικονομική και κοινωνική σταθερότητα και ανάπτυξη.

• **Τομέας της ενέργειας**

Η αξιοποίηση των ενεργειακών μας αποθεμάτων και ο καθορισμός της εθνικής ενεργειακής μας πολιτικής, δημιουργούν νέες προοπτικές για αναβάθμιση της εικόνας και του ρόλου της Κύπρου εντός της ΕΕ, εφόσον οι αποφάσεις (όπως για παράδειγμα, στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, στην ενεργειακή διαφοροποίηση και στον τερματισμό της ενεργειακής απομόνωσης). Επισημαίνεται επιπλέον η πρόσφατη υιοθέτηση από την Ε. Επιτροπή **Πλαισίου 2030 για την Κλιματική Αλλαγή και την Ενεργειακή Πολιτική**. Θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη η βαρύτητα και η αυξανόμενη διασύνδεση των θεμάτων περιβάλλοντος και ενέργειας, που απαιτεί έγκαιρο καθορισμό των θέσεων και μια συνεκτική στάση της Κυπριακής Δημοκρατίας στους δύο αυτούς τομείς, από το επίπεδο της ομάδας εργασίας μέχρι και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.

4. Ρόλος της Μόνιμης Αντιπροσωπείας

Οι Μόνιμες Αντιπροσωπείες στις Βρυξέλλες, έχουν αναμφίβολα ουσιαστική σημασία και ευθύνη όσον αφορά την εκπροσώπηση και τη συμμετοχή των Κρατών Μελών στην ΕΕ. Στην περίπτωση της Κύπρου, λόγω του μικρού της μεγέθους αλλά και της απόστασης που χωρίζει τη χώρα μας από τις Βρυξέλλες, αυτός ο ρόλος αποκτά ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα.

Όπως απέδειξε και κατά την Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ, η Μόνιμη Αντιπροσωπεία μπορεί να αντεπεξέλθει στις προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει. Αυτό, όμως, προϋποθέτει:

- Σωστή στελέχωση της Μόνιμης Αντιπροσωπείας (αριθμητικά και ποιοτικά).
- Συνεχή διαβούλευση και αλληλοενημέρωση Λευκωσίας- ΜΑΕΕ.
- Καθοδήγηση και έγκαιρη αποστολή οδηγιών.
- Διακριτική ευχέρεια ΜΑΕΕ για αναπροσαρμογή οδηγιών. Η αποτελεσματική λειτουργία του μηχανισμού διαβούλευσης είναι ιδιαίτερα σημαντική σε αυτό το πλαίσιο ώστε να διασφαλίζεται άμεσα η στήριξη της πρωτεύουσας.
- Διάθεση του απαραίτητου εξοπλισμού για άμεση και συνεχή επικοινωνία με τη Λευκωσία, λαμβάνοντας υπόψη σημαντικές παραμέτρους όπως οι αυστηρές προθεσμίες, η ανάγκη τήρησης της εμπιστευτικότητας κτλ.

5. Παρουσία Κυπρίων στα θεσμικά όργανα

Η αξιοποίηση της παρουσίας Κυπρίων στα όργανα, θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί στοχευόμενα από την Κύπρο, ως μέσο αύξησης της επιρροής μας σε τομείς ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και ως μέσο ενίσχυσης των γνώσεων και προσβάσεων που θα επιτρέψουν να επωφεληθούμε περαιτέρω από τις δυνατότητες που προσφέρει η ΕΕ. Η Κύπρος αποτελεί το Κράτος Μέλος με τα χαμηλότερα ποσοστά παρουσίας στα όργανα. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι είμαστε το μόνο Κράτος Μέλος το οποίο δεν έχει πολίτη του σε διευθυντική θέση σε κάποια από τις Διευθύνσεις της Ε. Επιτροπής, ούτε Επικεφαλής σε κάποια αποστολή της ΕΕ σε Τρίτη χώρα. Σε αυτό το πλαίσιο εισηγούμαι:

- Την Καλύτερη αξιοποίηση του θεσμού των αποσπασμένων εθνικών εμπειρογνομόνων στην Ε. Επιτροπή. Αυτοί σε συνεννόηση με τα άλλα αρμοδια Υπουργεία και Υπηρεσίες, θα επικεντρώνονται στον εντοπισμό των θέσεων που μας ενδιαφέρουν, καθώς και στην ενθάρρυνση και προώθηση αξιόλογων υποψηφίων.
- Την τοποθέτηση διπλωματικού λειτουργού στο γραφείο του επόμενου Κύπριου Επιτρόπου. Η Κύπρος είναι το μόνο Κράτος Μέλος το οποίο δεν διαθέτει διπλωματικό λειτουργό σε γραφείο Επιτρόπου, η σημασία του οποίου είναι αδιαμφισβήτητη σε επίπεδο χρήσιμων επαφών, πρόσβασης σε σημαντική πληροφόρηση και έμμεση και διακριτική προώθηση των εθνικών θέσεων και συμφερόντων.

Εισήγηση: Υπό το φως των πιο πάνω κρίνω ως απολύτως απαραίτητη την δημιουργία Υπηρεσίας Συντονισμού Θεμάτων ΕΕ ή σχετικού υφυπουργείου. Ρόλος ακριβώς (σε συνεννόηση με όλους και κυρίως το Υπουργείο Εξωτερικών), να συνδράμει και να εγκύψει στα προβλήματα και κενά που έχω προαναφέρει. Ο Συντονιστής ή ο υφυπουργός θα μπορούσε να αποτελέσει κλειδί στην παραπέρα πορεία μας στα δρώμενα της ΕΕ, επ' ωφελεία ασφαλώς της Κύπρου.

3. Κινητικότητα και εναλλαξιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων

Η προώθηση της εφαρμογής της κινητικότητας και εναλλαξιμότητας δημοσίων υπαλλήλων εξυπηρετεί δύο σκοπούς. Αφενός η τοποθέτηση του προσωπικού γίνεται με βάση τις πραγματικές υπηρεσιακές ανάγκες και αφετέρου συνεισφέρει στην ενίσχυση των γνώσεων, δεξιοτήτων και εμπειριών των υπαλλήλων.

Ο θεσμός αυτός σήμερα προωθείται κυρίως με αποσπάσεις από μια υπηρεσία σε άλλη, που γίνονται από την Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας, ή αναθέσεις καθηκόντων εντός του ιδίου του Υπουργείου που γίνονται από τους Γενικούς Διευθυντές. Εντούτοις οι Προϊστάμενοι των Υπηρεσιών δε χρησιμοποιούν όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους για την επίτευξη του

πιο πάνω σκοπού, ή/και ενδεχομένως οι υπάλληλοι να διστάζουν στην ιδέα μετακίνησής τους ή ανάθεσης σε αυτούς διαφορετικών καθηκόντων.

Αναμφισβήτητα, οι συνεπαγόμενες αλλαγές από τη μετακίνηση σε μια νέα υπηρεσία με διαφορετικό εργασιακό περιβάλλον, τόσο από άποψη καθηκόντων όσο και από άποψη ανθρώπινων σχέσεων (νέοι συνάδελφοι και Προϊστάμενοι) ενδεχομένως να αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα, ωστόσο η αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών αποτελεί στοιχείο ενδυνάμωσης της προσωπικότητας του δημοσίου υπαλλήλου, κάτι που φυσιολογικά θα βελτιώσει την αποδοτικότητα του.

4. Τοπική αυτοδιοίκηση

Η σημερινή μορφή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Κύπρο σίγουρα ήταν ένας χρήσιμος, δημοκρατικός και αποτελεσματικός θεσμός εξυπηρέτησης του πολίτη, σε μια άλλη εποχή, με λιγότερες υποχρεώσεις και λιγότερες απαιτήσεις. Σήμερα, που η Κύπρος αποτελεί μέλος της ενωμένης Ευρώπης, στην εποχή όπου κυριαρχεί η τεχνολογία, η γνώση, και ο πολίτης έχει αυξημένες προσδοκίες, ο υφιστάμενος θεσμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης όπως τον γνωρίζουμε, δεν μπορεί να διαδραματίσει τον αναπτυξιακό ρόλο που ο Κύπριος Ευρωπαίος πολίτης προσδοκά να έχει. Ταυτόχρονα, καθίσταται ανεπαρκής να διαδραματίσει ακόμη και τον παραδοσιακό του ρόλο στην εξυπηρέτηση των πολιτών, ένεκα της οικονομικής κρίσης και της κάκιστης οικονομικής κατάστασης στην οποία βρίσκεται, αλλά και στην ύπαρξη δομών και νοοτροπιών, που δεν έχουν ως πρώτο μέλημα την εξυπηρέτηση των δημοτών αλλά των ιδίων (π.χ. ανέγερση αχρειαστών μεγαλοπρεπών μεγάρων, συμπεριφορές φεουδαρχών κτλ).

Η οργάνωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης κρίνεται επίσης ανεπαρκής και λόγω ελλιπούς διάρθρωσης, στελέχωσης και κακής προσφοράς υπηρεσιών. Το Κυπριακό μοντέλο τοπικής αυτοδιοίκησης έχει ξεπερασθεί από τα ίδια τα γεγονότα, την εξέλιξη των πραγμάτων και την ίδια τη ζωή.

Οι παρούσες συνθήκες απαιτούν εκ των πραγμάτων και για λόγους βιωσιμότητας, θεσμικές και οργανωτικές αλλαγές που να προάγουν την αποτελεσματικότητα και τον εξορθολογισμό των δαπανών. Εξάλλου, υπάρχει συμβατική υποχρέωση μέσω των προνοιών του Μνημονίου για επαναξιολόγηση και αναμόρφωση του ευρύτερου δημόσιου τομέα και της τοπικής αυτοδιοίκησης, με σκοπό να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότερη χρήση των κυβερνητικών πόρων, να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα της δημόσιας υπηρεσίας και να διασφαλιστεί η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών σε όλους τους πολίτες.

Σε πρόσφατη έκθεση Βρεττανών εμπειρογνομόνων που διενεργήθηκε κατόπιν παραγγελίας της Κυπριακής Κυβέρνησης, διασαφηνίζεται όπως στις υπό μνημόνιο χώρες όπου πραγματοποιούνται θεσμικές μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να περιλαμβάνουν και την τοπική αυτοδιοίκηση, κάτι το οποίο ληφθηκε υπόψη κατά την ετοιμασία της έκθεσης και κυρίως κατά την υποβολή των εισηγήσεων. Όπως διευκρινίζεται η υφιστάμενη κατάσταση δεν αποτελεί επιλογή για να παραμείνει ως έχει, γι' αυτό το λόγο προτείνονται:

Επιλογή 1: Η εισαγωγή νέας βαθμίδας τοπικής αυτοδιοίκησης (Επαρχιακά Συμβούλια) ως ενδιάμεση μορφή της κεντρικής κρατικής δομής των Επαρχιακών διοικήσεων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (δημαρχείων και κοινοτικών συμβουλίων). Αυτή η επιλογή προνοεί επιπρόσθετες δομές στην κρατική μηχανή με επιπρόσθετα κόστη.

Επιλογή 2: Μεγάλης κλίμακας αναδιάρθρωση των ΟΤΑ μέσα από συγχωνεύσεις, ώστε οι τοπικές αρχές να έχουν ίσο αριθμό (προφανώς κατοίκων που εξυπηρετούν) και δυνατοτήτων, τα σύνορα των οποίων θα καθοριστούν από ανεξάρτητο θεσμό προς αποφυγή μεροληπτικού εκλογικού καταμερισμού και κατηγοριών. Σε τέτοια περίπτωση θα είναι αναγκαία η δημόσια

διαβούλευση, αν και δεν υπάρχει λόγος, η διαδικασία για λήψη απόφασης να είναι περίπλοκη και χρονοβόρα.

Επιλογή 2Α: Μεγάλης κλίμακας συμπλεγματοποιήσεις δημαρχείων και κοινοτικών συμβουλίων, ώστε να εξασφαλιστούν εξοικονομήσεις από την παροχή υπηρεσιών, όμως κάτι τέτοιο θα παρουσιάσει προβλήματα περιπλοκότητας, διακυβέρνησης και λοδογοσίας.

Επιλογή 3: Πέντε Νέες τοπικές αρχές, οι οποίες να εκλεγούν από τις τοπικές αρχές με σύνορα που να ταυτίζονται με τις επαρχιακές διοικήσεις, και να περιλαμβάνουν τα δημαρχεία και κοινοτικά συμβούλια και οι οικονομικοί τους πόροι θα προέρχονται από τις υφιστάμενες επαρχιακές διοικήσεις και τις τοπικές αρχές, με μεταφορές από διάφορα κρατικά τμήματα σύμφωνα με τις νέες αρμοδιότητες. Η επιλογή αυτή θεωρείται ριζοσπαστική και με περισσότερα οφέλη.

Γίνεται ξεκάθαρο στην έκθεση περιφραστικά, αλλά και ευθέως ότι ουσιαστικά η πρόταση 3, θεωρείται η πιο κατάλληλη και αναγκαία, αφού όπως αναφέρεται και οι πολίτες θα επωφεληθούν από «ένα μηχανισμό μοντέρνο, ομοιόμορφο και αποδοτικό».

Σε αναμονή λοιπόν εξελίξεων αφού επί του παρόντος δεν φαίνεται να υπάρχει η συναίνεση των τοπικών αρχόντων σε καμμία από τις προτεινόμενες εισηγήσεις.

5. Δημιουργία Υφυπουργείων

Όπως καταδεικνύει η μέχρι σήμερα εμπειρία, ο περιορισμένος αριθμός των υπουργείων που επιφορτίζονται με σωρεία αλληλεπικαλυπτόμενων αρμοδιοτήτων οδηγεί σε αδυναμία του πολιτικού προϊσταμένου να παρακολουθεί και να υλοποιεί κυβερνητικές αποφάσεις. Οδηγεί επίσης στην ελλιπή ή αναποτελεσματική εκπροσώπηση της Κύπρου στους Ευρωπαϊκούς θεσμούς ακόμη και σε ζωτικούς τομείς, κάτι που δεν αρμόζει σε ένα Ευρωπαϊκό κράτος.

Μια ορθή ιδέα είναι πιστεύω η **δημιουργία αριθμού υφυπουργείων**, με στόχο την προώθηση πρωτοποριακών και καινοτόμων πολιτικών, αλλά και την αντιμετώπιση ορισμένων χρόνιων αναγκών και αιτημάτων της κοινωνίας (π.χ. υφυπουργείο έρευνας και καινοτομίας, υφυπουργείο ανάπτυξης, υφυπουργείο Ευρωπαϊκών θεμάτων).

Τονίζω ότι ο σκοπός της εισήγησής μου δεν είναι η δημιουργία επιπρόσθετης κρατικής γραφειοκρατίας ή νέων αξιωματούχων. Γενική αρχή που θα πρέπει να ισχύσει είναι ότι **δεν γίνονται νέες προσλήψεις**. Τα υφυπουργεία θα πρέπει να υποστηρίζονται από υφιστάμενα τμήματα και υπηρεσίες του Δημοσίου.

6. Δικαιοσύνη

Μια άλλη βασική παράμετρος είναι η αποκατάσταση του αισθήματος δικαίου και η ταχεία απονομή της δικαιοσύνης που συνιστούν βασικές αρχές λειτουργίας ενός σύγχρονου κράτους.

Η διαφύλαξη του δικαιώματος των πολιτών να απολαμβάνουν έννομη προστασία από τα δικαστήρια αποτελεί βασική προτεραιότητα ενός Ευρωπαϊκού κράτους που σέβεται τα δικαιώματα του πολίτη.

Είναι αδιανόητο σε μια δημοκρατία το κράτος να μην εφαρμόζει άμεσα τις αποφάσεις των δικαστηρίων. Όπως και είναι αδιανόητο το δίκαιο να απονέμεται με βραδύτητα ετών. Υπάρχουν δικαστικές υποθέσεις η εκδίκαση των οποίων εκκρεμεί στο Δικαστήριο για τρία και περισσότερα χρόνια, όταν το Συμβούλιο της Ευρώπης εισηγείται ότι «καμιά πολιτική δίκη δεν πρέπει να διαρκεί περισσότερο από δύο μέρες».

Προτείνω λοιπόν τη θεσμοθέτηση της **υποχρέωσης του κράτους**, όπως σε σύντομο και καθορισμένο χρονικό διάστημα **συμμορφώνεται πλήρως με τις ακυρωτικές αποφάσεις των δικαστηρίων** και τηρεί κάθε είδους υποχρέωσης του προς τους πολίτες, ιδίως αυτές που σχετίζονται με την προστασία των δικαιωμάτων τους.

Προτείνω επίσης συγκεκριμένες θεσμικές αλλαγές οι οποίες θα επιταχύνουν αποφασιστικά την απονομή της δικαιοσύνης όπως:

1. Η δημιουργία Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαστηρίου, με πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, αλλά και τριτοβάθμια δικαιοδοσία.
2. Όπου υπάρχει ανάγκη, η ενίσχυση τμημάτων της πρωτοβάθμιας δικαιοδοσίας προκειμένου να διεκπεραιώνονται το ταχύτερο δυνατό πολιτικές και ποινικές υποθέσεις.

Πρόσθετα εισηγούμαι τη δημιουργία **Δικαστηρίου διεθνών εμπορικών διαφορών**. Ένας τέτοιος θεσμός θα βοηθήσει στην ανάδειξη της Κύπρου ως κέντρου διεθνών διαιτησιών για επίλυση διαφορών εμπορικού και βιομηχανικού τομέα μεταξύ κρατών και εταιρειών.

7. Πολιτική ευθύνη και λογοδοσία

Η έννοια της πολιτικής ευθύνης και της πολιτικής λογοδοσίας έχει πλήρως καταρρακωθεί στις μέρες μας. Για να εμπιστευθούν οι πολίτες τους πολιτικούς θα πρέπει οι τελευταίοι να καταστούν περισσότερο υπόλογοι, τόσο γι' αυτά που κάνουν όσο και γι' αυτά που δεν κάνουν. Τα γεγονότα στο Μαρί, είναι ακόμη προσφατά στη μνήμη μας.

Προτείνω λοιπόν:

- Τη **θεσμοθέτηση των ευθυνών** του Προέδρου, των Υπουργών και των πολιτειακών αξιωματούχων για αστικές ευθύνες που τυχόν φέρουν.
- Τη **συγκεκριμενοποίηση των αδικημάτων** για τα οποία ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να διωχθεί ποινικώς.

Την ίδια ώρα θεωρείται εξαιρετικά σημαντικός ο εκσυγχρονισμός των προνοιών του Συντάγματος που αφορούν στην ασυλία των βουλευτών. Γι' αυτό εισηγούμαι:

- Να αναθεωρηθούν οι σχετικές πρόνοιες του Συντάγματος που αφορούν στη βουλευτική ασυλία, χωρίς με κανένα τρόπο να περιορίζεται η ελευθερία του λόγου των βουλευτών.
- Να αποτελεί κώλυμα για επανεκλογή του εκάστοτε Προέδρου της Δημοκρατίας ή όποιου άλλου έχει εκτελεστική εξουσία αν και εφόσον έχει συμπληρώσει δύο συνεχείς θητείες.
- Το ίδιο κώλυμα να ισχύει για τους βουλευτές.

Παράλληλα, για την πάταξη της διαφθοράς και την καθιέρωση κανόνων διαφάνειας στο δημόσιο βίο θεωρείται εξαιρετικά σημαντική η **ουσιαστική εφαρμογή του Πόθεν Έσχες**.

Γι' αυτό και προτείνω:

- Τη θεσμοθετημένη πλέον υποχρέωση των πολιτειακών αξιωματούχων, όπως δημοσιοποιούν τα περιουσιακά τους στοιχεία σε καθορισμένα χρονικά διαστήματα, και για σκοπούς αυστηρού και αντικειμενικού ελέγχου και αξιολόγησης των στοιχείων, να συσταθεί ειδικό σώμα ορκωτών λογιστών – ελεγκτών ως ανεξάρτητης αρχής ελέγχου.

8. Εκσυγχρονισμός κοινοβουλευτικών και εκλογικών διαδικασιών

- Εισηγούμαι τη δημιουργία θερινών τμημάτων στη Βουλή (όπως π.χ. στην Ελλάδα), για να μην διακόπτεται επί τρίμηνο το έργο της Βουλής, με όλα τα αρνητικά συνεπακόλουθα.
- Τέλος, προτείνω την θεσμοθέτηση του θεσμού των βουλευτών Επικρατείας καθώς και την καθιέρωση της οριζόντιας ψηφοφορίας. Με τον τρόπο αυτό θα δοθεί η ευκαιρία σε άτομα ευρύτερης αποδοχής, χωρίς προσβάσεις σε σκληρούς κομματικούς μηχανισμούς να αυξήσουν την δυνατότητα εκλογής τους.

Η ΝΟΜΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ

1. Ιεράρχηση κανόνων δικαίου

Στο Κυπριακό νομικό σύστημα, όπως και σ' αυτό των πλείστων δημοκρατικών χωρών του κόσμου, οι κανόνες δικαίου ιεραρχούνται ανάλογα με την τυπική τους ισχύ και το όργανο που τους θεσπίζει.

Έτσι έχουμε την ακόλουθη πυραμίδα:

- α. το εθνικό διεθνές δίκαιο,
- β. το Σύνταγμα,
- γ. το συμβατικό διεθνές δίκαιο,
- δ. τους νόμους της Βουλής, και
- ε. τη Δευτερογενή Νομοθεσία (Κανονισμούς Διατάγματα κ.λ.π.) που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση Νόμου.

Η ιεράρχηση των κανόνων του δικαίου εξυπακούει αυτόματα ότι οι κανόνες μιας κατώτερης βαθμίδας δεν μπορούν να προσβάλλουν, συγκρούονται ή αντιμάχονται τους κανόνες που βρίσκονται σε ανώτερη βαθμίδα της ιεραρχίας.

Οι έννοιες και όροι «αντισυνταγματικότητα» ή «παράβαση ή υπέρβαση νομοθετικής εξουσιοδότησης (ultra vires)» προσδιορίζουν προσβολή της πιο πάνω καθιερωμένης ιεραρχίας των κανόνων του δικαίου.

Γι' αυτό το λόγο, όλοι όσοι εμπλέκονται σε οποιαδήποτε νομοπαρασκευαστική διαδικασία, πρέπει να έχουν υπόψη τους την πιο πάνω ιεραρχία ώστε να αποφεύγουν κατά το δυνατό τη σύνταξη νομοθετημάτων με διατάξεις αντισυνταγματικές ή διατάξεις που συνιστούν υπέρβαση της εξουσιοδότησης που παρέχει ο σχετικός νόμος (ultra vires).

2. Νομοθετικά όργανα

Σύμφωνα με την αρχή της διάκρισης των κρατικών εξουσιών (Νομοθετική, Εκτελεστική και Δικαστική) η οποία υιοθετείται από το Σύνταγμα της Δημοκρατίας, η νομοθετική εξουσία ανήκει και ασκείται από τη Βουλή των Αντιπροσώπων (άρθρο 61 του Συντάγματος).

Παραταύτα έγινε δεκτό νομολογιακά ότι το Σύνταγμα δεν απαγορεύει στη Βουλή των Αντιπροσώπων να εκχωρεί ορισμένες από τις νομοθετικές της εξουσίες σε άλλα όργανα της Δημοκρατίας σύμφωνα με τις αποδεκτές αρχές του Συνταγματικού Δικαίου και τις αρχές που διέπουν τη θέσπιση δευτερογενούς νομοθεσίας.

Η δυνατότητα εκχώρησης νομοθετικής εξουσίας προβλέπεται μάλιστα με ρητή συνταγματική διάταξη (άρθρο 54(ζ) του Συντάγματος) η οποία παρέχει εξουσία στο Υπουργικό Συμβούλιο να προβαίνει στην «έκδοσιν κανονιστικών και εκτελεστικών των νόμων διαταγμάτων, ως οι νόμοι ορίζουν».

Έπεται ότι τα νομοθετικά όργανα της Δημοκρατίας μπορεί να διακριθούν σε δύο κατηγορίες:

- α. Το κατ' εξοχήν ή πρωτογενές νομοθετικό όργανο, που είναι η Βουλή των Αντιπροσώπων. Η νομοθεσία που ψηφίζει αποτελεί το Νόμο στη τυπική του μορφή, και
- β. τα ενδεχόμενα ή δευτερογενή νομοθετικά όργανα, τα οποία έλκουν τη νομοθετική τους αρμοδιότητα από ρητή εξουσιοδότηση που παρέχει σ' αυτά ο τυπικός Νόμος. Τέτοια όργανα μπορεί να είναι το Υπουργικό Συμβούλιο, υπουργός, τοπική αρχή ή οποιοδήποτε άλλο κρατικό ή δημόσιο όργανο. Με βάση τη ρητή αυτή εξουσιοδότηση, εκδίδουν κανονισμούς, διατάγματα, γνωστοποιήσεις, αποφάσεις κ.λ.π. που έχουν ισχύ νόμου.

3. Νομοσχέδια και προτάσεις νόμων

Η υλοποίηση της κυβερνητικής πολιτικής αναλαμβάνεται συνήθως από το καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργείο.

Στις πλείστες περιπτώσεις η υλοποίηση αυτή απαιτεί την τροποποίηση ή κατάργηση υφιστάμενου νόμου ή τη θέσπιση νέου. Συνεπώς απαιτείται η σύνταξη τροποποιητικού ή νέου νομοσχεδίου το οποίο, αφού εγκριθεί από το Υπουργικό Συμβούλιο, να κατατεθεί στη Βουλή για ψήφιση.

Σύμφωνα με το άρθρο 80 του Συντάγματος το δικαίωμα υποβολής νομοσχεδίων ανήκει στους Υπουργούς. Στους βουλευτές ανήκει το δικαίωμα υποβολής προτάσεων νόμου. Οι προτάσεις νόμου, όμως δεν επιτρέπεται να συνεπάγονται δαπάνες από τον προϋπολογισμό του κράτους.

Είναι αποδεδειγμένο ότι το μεγαλύτερο όγκο του νομοθετικού έργου της Βουλής αποτελούν τα νομοσχέδια που υποβάλλονται από τους Υπουργούς.

Από τη στιγμή που ο καθ' ύλην αρμόδιος Υπουργός αποφασίζει την υλοποίηση μιας πολιτικής μέσω τροποποίησης υφιστάμενης νομοθεσίας ή θέσπισης νέας, τίθεται σε λειτουργία η νομοπαρασκευαστική διαδικασία.

4. Στάδια νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας

Τη νομοπαρασκευαστική διαδικασία μπορούμε να τη διακρίνουμε σε δύο στάδια:

- α. το προπαρασκευαστικό στάδιο, που αρχίζει με τη σύνταξη των σχετικών οδηγιών και λήγει με την ολοκλήρωση του τελικού νομοσχεδίου (και την υπογραφή της αιτιολογικής έκθεσης) ή, εάν πρόκειται για κανονισμούς, με την ολοκλήρωση του σχεδίου κανονισμών, και
- β. το κυρίως στάδιο που αρχίζει με την κατάθεση του νομοσχεδίου στη βουλή και λήγει με την έκδοση (δημοσίευση) του σχετικού Νόμου ή των Κανονισμών στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας.

α. Προπαρασκευαστικό στάδιο

Στην Κύπρο δεν υπάρχει θεσμοθετημένη διαδικασία αναφορικά με το προπαρασκευαστικό στάδιο. Ωστόσο το κυρίως νομοπαρασκευαστικό στάδιο διέπεται λεπτομερειακά τόσο από τις διατάξεις του Κανονισμού της Βουλής των Αντιπροσώπων όσο και από ορισμένες διατάξεις του Συντάγματος.

Η προπαρασκευαστική διαδικασία διέπεται σχεδόν εξολοκλήρου από την πρακτική, η οποία όμως συχνά δεν είναι ομοιόμορφη.

Το βέβαιο είναι ότι στο στάδιο αυτό εμπλέκονται άμεσα δύο τουλάχιστον πρόσωπα, το καθένα με το δικό του πεδίο ευθύνης:

- Ο διοικητικός ή άλλος αρμόδιος λειτουργός του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργείου το οποίο αναλαμβάνει την προώθηση της σκοπούμενης να θεσπιστεί νομοθεσίας, και
- Ο νομικός λειτουργός της Νομικής Υπηρεσίας, στον οποίο θα ανατεθεί η σύνταξη ή η νομοτεχνική επεξεργασία του νομοθετήματος.

Η ποιότητα του νομοσχεδίου (ή του σχεδίου Κανονισμών) εξαρτάται απόλυτα από τη συνεργασία και την αλληλοκατανόηση που θα αναπτυχθεί μεταξύ τους καθ' όλη τη διάρκεια της σύνταξης ή επεξεργασίας του νομοθετήματος.

Ο αρμόδιος λειτουργός του Υπουργείου πρέπει να είναι σε θέση να παράσχει στο λειτουργό της Νομικής Υπηρεσίας από την αρχή περιεκτικές γραπτές οδηγίες που να περιέχουν ή επισημαίνουν τουλάχιστον τα εξής:

- Επαρκείς πληροφορίες για το ιστορικό του προβλήματος το οποίο σκοπεύει να θεραπεύσει η νομοθετική πρόταση (π.χ. διαβουλεύσεις που πραγματοποιήθηκαν, προτάσεις ad hoc επιτροπών, δικαστικές αποφάσεις κ.λ.π.),
- Τον κύριο στόχο ή στόχους της νομοθετικής πρότασης, με αναφορά στην ανάγκη πιθανών επιφυλάξεων ή μεταβατικών διατάξεων, καθώς και κατά πόσον η νομοθεσία θα δεσμεύει ή μη τη Δημοκρατία,
- Τα μέσα με τα οποία οι κύριοι στόχοι του νομοθετήματος θα επιτευχθούν (π.χ. οι μηχανισμοί που προβλέπονται να τεθούν σε λειτουργία, καθώς και οι εξουσίες και αρμοδιότητες που κρίνονται απαραίτητες να χορηγηθούν κ.λ.π.),
- Όλες τις γνωστές επιπτώσεις και δυσκολίες, είτε νομικές, κοινωνικές, είτε διοικητικές που πιθανόν να επιφέρει η νομοθετική πρόταση, καθώς και το αναμενόμενο κόστος της εφαρμογής της στο δημόσιο ή στους ιδιώτες.

Τα Υπουργεία υποβάλλουν συχνά στη Νομική Υπηρεσία έτοιμα προσχέδια για νομοτεχνικό έλεγχο. Δεν διαφωνώ με την πρακτική αυτή. Ωστόσο θα πρέπει να τονίσω ότι οι γραπτές οδηγίες που περιέχουν τα πιο πάνω πρέπει να παρέχονται στη Νομική Υπηρεσία γιατί είναι χρήσιμες στο νομικό λειτουργό και στη Νομική Υπηρεσία γενικότερα.

Από το λειτουργό της Νομικής Υπηρεσίας αναμένεται:

- Να ενημερωθεί και κατανοήσει πλήρως τις γραπτές οδηγίες που έλαβε,
- Να αναλύσει προσεκτικά τις διάφορες προτάσεις των εν λόγω οδηγιών σε σχέση με το υφιστάμενο δίκαιο, και να διακριβώσει τόσο τους πιθανούς κινδύνους για τους οποίους φέρει ιδιαίτερη ευθύνη (αντισυνταγματικότητα, αναδρομικότητα, αντίθεση με κανόνες διεθνούς δικαίου κ.λ.π.) όσο και την πρακτικότητα στην εφαρμογή τους,
- Να σχεδιάσει το σκελετό του νομοθετήματος, διαχωρίζοντας το σε «Μέρη» ή «Κεφάλαια» και άρθρα, με λογική, κατά το δυνατό, σειρά, και καθορίζοντας τις βασικές διατάξεις που θα περιλάβει σ' αυτό,
- Να συνθέσει το τελικό κείμενο του νομοθετήματος με τις απαραίτητες λεπτομέρειες που πρέπει να το συμπληρώνουν.

Βασικά βοηθήματα ή στηρίγματα του νομοπαρασκευαστή, είναι το Σύνταγμα, ο περί Ερμηνείας Νόμος (Κεφ. 1), οι καθιερωμένες αρχές της νομοσυντακτικής διαδικασίας και η σχετική νομολογία (αποφάσεις δικαστηρίων που σχετίζονται με θέματα ερμηνείας).

Μοναδικό του εργαλείο είναι ο γραπτός λόγος, με τον οποίο επιδιώκει να μετουσιώσει τις προτάσεις του Υπουργείου σε νομικό κείμενο.

Μέχρι να καταστεί τελικό το σχέδιο του νομοθετήματος ώστε να υποβληθεί στο Υπουργικό Συμβούλιο, ο νομοπαρασκευαστής δυνατό να ανταλλάξει αρκετά προσχέδια με το λειτουργό του Υπουργείου. Μετά την οριστικοποίησή του, αποστέλλεται στο ενδιαφερόμενο Υπουργείο μαζί με την αιτιολογική έκθεση υπογραμμένη από το Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας.

β. Κυρίως νομοπαρασκευαστικό στάδιο

Ο αρμόδιος καθ' ύλην Υπουργός μεριμνά για την κατάθεση στη Βουλή του νομοσχεδίου (ή του σχεδίου κανονισμών) σύμφωνα με το άρθρο 80 του Συντάγματος και τους Κανονισμούς 11 και 51 των Κανονισμών της Βουλής.

Στη συνέχεια το νομοσχέδιο παραπέμπεται στην αρμόδια ή αρμόδιες Κοινοβουλευτικές Επιτροπές για εξέταση και υποβολή σχετικής έκθεσης που κυκλοφορεί σε όλους τους Βουλευτές. (άρθρο 73(5) του Συντάγματος και 41 των Κανονισμών της Βουλής).

Ακολουθεί συζήτηση στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή ενώπιον της οποίας δικαιούται και πρέπει να εκπροσωπείται το αρμόδιο Υπουργείο για υποστήριξη του νομοσχεδίου και έκφραση απόψεων. (Κανονισμός 42 των Κανονισμών της Βουλής).

Μετά την ολοκλήρωση της συζήτησης και τη λήψη απόφασης επί του νομοσχεδίου, η Κοινοβουλευτική Επιτροπή ετοιμάζει έκθεση με τις θέσεις των μελών της την οποία ο Πρόεδρος παρουσιάζει ενώπιον της Ολομέλειας. (Κανονισμός 47Α).

Κατά τη συζήτηση στην Ολομέλεια της Βουλής επιτρέπεται η υποβολή τροπολογιών από Βουλευτές κατά κανόνα πριν από την κατ' άρθρο συζήτηση. (Κανονισμοί 53, 54, 55, 56, 57).

Μετά την κατ' άρθρο συζήτηση, ακολουθεί η τελική ανάγνωση και ψήφιση του νομοσχεδίου σε νόμο. (Κανονισμός 59).

Μετά τη ψήφιση από τη Βουλή, ο νόμος αποστέλλεται στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος έχει υποχρέωση εκδόσεως δια δημοσιεύσεως στην Επίσημη Εφημερίδα εντός 15 ημερών, εκτός αν στο μεταξύ ασκήσει το δικαίωμα αρνησικυρίας ή της αναπομπής του νόμου ή της αναφοράς στο Ανώτατο Δικαστήριο. (άρθρο 52 του Συντάγματος).

Νομοθεσία σχετική με τη νομοπαρασκευαστική διαδικασία:

- Άρθρα του Συντάγματος σχετικά με τη θέσπιση νομοθεσίας.
- Αποσπάσματα από το Σύνταγμα της Δημοκρατίας.
- Ο περί Ερμηνείας Νόμος.
- Ο περί Καταθέσεως στη Βουλή των Αντιπροσώπων των Κανονισμών που εκδίδονται με Εξουσιοδότηση Νόμου Νόμος.
- Ο Κανονισμός της Βουλής των Αντιπροσώπων.

Άρθρα του Συντάγματος Σχετικά με τη Νομοπαρασκευαστική Διαδικασία

3(2) Έκδοση νόμου δια δημοσιεύσεως του στις δύο επίσημες γλώσσες. Η έκδοση μόνο στην ελληνική γλώσσα κρίθηκε από το δικαστήριο δικαιολογημένη παρέκκλιση.

50 Δικαίωμα αρνησικυρίας κατά νόμων που αφορούν: α) εξωτερικές υποθέσεις, β) θέματα Άμυνας, γ) θέματα Ασφάλειας.

- 51 Δικαίωμα Προέδρου για αναπομπή οποιουδήποτε νόμου για επανεξέταση από τη Βουλή.
- 52 Υποχρέωση Προέδρου να εκδώσει με δημοσίευση στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας οποιοδήποτε νόμο εντός 15 ημερών από της κοινοποίησής του στο γραφείο του, εκτός αν προηγουμένως ασκήσει το δικαίωμα αρνησικυρίας ή αναπομπής, ή αναφοράς.
- 54(στ) Εξουσία Υπουργικού Συμβουλίου να προβαίνει στην επεξεργασία νομοσχεδίων προ της κατάθεσής των στην Βουλή των Αντιπροσώπων.
- 54(ζ) Εξουσία Υπουργικού Συμβουλίου να προβαίνει στην έκδοση κανονιστικών και εκτελεστικών διαταγμάτων κατά νομοθετική εξουσιοδότηση.
- 58(2)(β) Εξουσία υπουργού για σύνταξη διαταγμάτων ή κανονισμών που αφορούν το Υπουργείο του και υποβολή τους προς το Υπουργικό Συμβούλιο προς έγκριση.
- 61 Η νομοθετική εξουσία ασκείται από τη Βουλή. Ωστόσο δεν υπάρχει τίποτα στο Σύνταγμα το οποίο να εμποδίζει τη Βουλή στο να εκχωρεί τις εξουσίες της να νομοθετεί σε άλλα όργανα της Δημοκρατίας σύμφωνα με τις αποδεκτές αρχές του Συνταγματικού Δικαίου και του δόγματος της δευτερογενούς νομοθεσίας. Μάλιστα υπάρχει η ρητή διάταξη του άρθρου 54(ζ) που δίδει εξουσία στο Υπουργικό Συμβούλιο να προβαίνει στην έκδοση κανονιστικών και εκτελεστικών των νόμων διαταγμάτων ως οι νόμοι ορίζουν.
- 78(1) Οι νόμοι ψηφίζονται δι' απλής πλειοψηφίας των παρόντων και ψηφιζόντων βουλευτών.
- 80 Το δικαίωμα υποβολής προτάσεων νόμων ανήκει στους Βουλευτές και νομοσχεδίων στους Υπουργούς.
- 82 Έναρξη ισχύος των νόμων. Το άρθρο αυτό δεν απαγορεύει όπως δοθεί αναδρομικότητα σε ένα νόμο. Σκοπός είναι η δημοσίευση του νόμου και ο καθορισμός του χρόνου έναρξης της ισχύος του.
- 86-III Περί Κοινοτικών (δεν υφίστανται σήμερα). Οι εξουσίες που παρέχουν τα άρθρα αυτά μεταβιβάστηκαν δια νόμου, οι μεν νομοθετικές στη Βουλή, οι δε εκτελεστικές στο Υπουργείο Παιδείας που δημιουργήθηκε με τον περί Μεταβιβάσεως της Ασκήσεως των Αρμοδιοτήτων της Ελληνικής Κοινοτικής Συνελεύσεως και περί Υπουργείου Παιδείας Νόμο του 1965 (12 του 1965).
- 113(1) Ο Γενικός Εισαγγελέας, στα πλαίσια των συνταγματικών του καθηκόντων και αρμοδιοτήτων ως νομικός σύμβουλος της Δημοκρατίας, του Προέδρου, του Υπουργικού Συμβουλίου και των Υπουργών, είναι αρμόδιος για τη σύνταξη, νομοτεχνική επεξεργασία και έλεγχο των νομοσχεδίων και των σχεδίων δευτερογενούς νομοθεσίας που η εκτελεστική εξουσία του ζητά ή του υποβάλλει.
- 169(3) Διεθνείς Συμβάσεις: Συνθήκες, συμβάσεις και συμφωνίες με άλλα κράτη ή διεθνείς οργανισμούς, έχουν από την ημέρα δημοσίευσής τους στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας αυξημένη ισχύ έναντι οποιουδήποτε Νόμου της Δημοκρατίας, υπό τον όρο της αμοιβαιότητας.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

1. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ

Η διοίκηση στις ενέργειες της δεν δρα απεριόριστα και κατ' αρέσκεια. Οι δραστηριότητες της προσδιορίζονται και περιορίζονται από το Νόμο.

A. Κρίσιμο Νομικό Καθεστώς

Η νομιμότητα μιας διοικητικής πράξης κρίνεται με βάση το νομοθετικό καθεστώς που ίσχυε κατά το χρόνο της έκδοσης της, ανεξάρτητα αν αυτό ήταν διαφορετικό κατά την υποβολή της σχετικής αίτησης που εξετάστηκε.

Κατ' εξαίρεση, λαμβάνεται υπόψη το νομοθετικό καθεστώς που ίσχυε κατά το χρόνο της υποβολής της αίτησης όταν η διοίκηση έδειξε αδικαιολόγητη αργοπορία κατά την εξέταση της αίτησης.

B. Τήρηση της Διαδικασίας που Προβλέπει ο Νόμος

Κατά την άσκηση της διακριτικής της εξουσίας η διοίκηση οφείλει να ακολουθεί τον τρόπο ενέργειας που της επιβάλλει ο νόμος.

Γ. Αναδρομικότητα Διοικητικών Πράξεων

Οι διοικητικές πράξεις δεν μπορούν να έχουν αναδρομική ισχύ. Κατ' εξαίρεση από τον πιο πάνω κανόνα επιτρέπεται η αναδρομική ισχύς των διοικητικών πράξεων στις πιο κάτω περιπτώσεις:

- (α) Όταν επιτρέπει την αναδρομικότητα της πράξης ο νόμος.
- (β) Όταν η διοικητική πράξη εκδίδεται για να συμμορφωθεί η διοίκηση σε ακυρωτική απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου.
- (γ) Όταν η διοικητική πράξη ανακαλεί άλλη παράνομη πράξη της διοίκησης.
- (δ) Όταν η αναδρομική ισχύς επιβάλλεται από τη φύση της διοικητικής πράξης.
- (ε) Όταν η αναδρομική ισχύς επιβάλλεται για να αποκατασταθεί αδικία που έγινε σε βάρος διοικουμένου από παράλειψη οφειλόμενης ενέργειας της διοίκησης.

Δ. Αρμοδιότητα Διοικητικού Οργάνου

- Νόμιμη υπόσταση του οργάνου που εκδίδει μια πράξη.
- Το διοικητικό όργανο να είναι αρμόδιο καθ' ύλη και κατά τόπο.
- Η αρμοδιότητα που ανατέθηκε από το νόμο σε ένα όργανο δεν μπορεί να ασκηθεί από άλλο.
- Όταν ο νόμος αναθέτει την άσκηση μιας εξουσίας σε ένα όργανο, το όργανο αυτό δεν μπορεί να μεταβιβάσει ολικά ή μερικά την εξουσία του αυτή σε άλλο όργανο χωρίς να υπάρχει ρητή διάταξη του νόμου που να το επιτρέπει (Delegatus non potest delegare).

Ε. Συλλογικά Διοικητικά Όργανα

- Νόμιμη συγκρότηση
- Τήρηση της αρχής της αμεροληψίας.
- Να κληθούν νομότυπα και εμπρόθεσμα όλα τα μέλη στη συνεδρία.
- Συζήτηση και λήψη απόφασης ενώπιον των ίδιων μελών συλλογικού οργάνου.
- Λήψη αποφάσεων κατά πλειοψηφία και γραπτή διατύπωση τους.

2. ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ

Επιβάλλει στη διοίκηση ίση ή ομοιόμορφη μεταχείριση όλων των πολιτών που τελούν κάτω από τις ίδιες ή παρόμοιες συνθήκες.

Δεν υπάρχει ισότητα στην παρανομία.

Όχι απόλυτη και μαθηματική ισότητα.

3. Η ΟΡΘΗ ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Η διακριτική εξουσία πρέπει να έχει πάντοτε πηγή και όριο το νόμο και το σκοπό του.

Προϋποθέσεις ορθής άσκησης της:

- Αν ο νόμος παραχώρησε διακριτική εξουσία στη διοίκηση.
- Αν η διοίκηση άσκησε τη διακριτική της εξουσία.
- Αν η εξουσία ασκήθηκε μετά από επαρκή έρευνα όλων των σχετικών με την υπόθεση γεγονότων, σταθμίστηκαν όλα τα νόμιμα στοιχεία κρίσης και δεν υπήρξε πλάνη ως προς τα ουσιώδη πραγματικά γεγονότα της υπόθεσης.
- Αν η απόφαση δεν πάσχει από κατάχρηση ή υπέρβαση των άκρων ορίων της διακριτικής εξουσίας.

4. Η ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

Οι πράξεις της διοίκησης και ειδικότερα οι πράξεις διακριτικής εξουσίας πρέπει να είναι επαρκώς και δεόντως αιτιολογημένες.

Αιτιολογία σαφής, όχι γενική και αόριστη.

Κατά κανόνα η αιτιολογία πρέπει να περιέχει:

- Τα γεγονότα στα οποία βασίζεται η διοίκηση.
- Το σκοπό που επιδιώκεται από τη διοίκηση.
- Τον εφαρμοζόμενο στη συγκεκριμένη περίπτωση νομικό κανόνα.

5. ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Η διοίκηση πρέπει να ενεργεί σε κάθε περίπτωση ορθά και δίκαια (Fair play in action).

- Κανείς κριτής της δικής του υπόθεσης.
- Άκουσε την άλλη πλευρά.

6. ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Τα διοικητικά όργανα κατά τη άσκηση της διακριτικής τους εξουσίας πρέπει να ενεργούν σύμφωνα με το επικρατούν περί δικαίου συναίσθημα ώστε κατά την εφαρμογή των σχετικών νομοθετικών διατάξεων, στη συγκεκριμένη περίπτωση, να αποφεύγονται ανεπιεικείς και άδικες λύσεις.

Αρχή της καλής πίστης

- Δεν επιτρέπεται η διοίκηση να ενεργεί κατά τρόπο αντιφατικό και κακόπιστο ώστε να εξαπατά ή να ταλαιπωρεί τον πολίτη και έτσι να προσβάλλεται η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του προς αυτή.
- Δεν επιτρέπεται η αναδρομική αναζήτηση χρημάτων που η διοίκηση κατέβαλε παράνομα και που έλαβαν καλόπιστα οι πολίτες, όπως αποδοχές ή συντάξεις.

Αρχή αναλογικότητας

- Επιτάσσει ότι μεταξύ του συγκεκριμένου μέτρου που λαμβάνεται και του επιδιωκόμενου νόμιμου σκοπού πρέπει να υπάρχει εύλογη σχέση.
- Όταν η διοίκηση έχει να επιλέξει μεταξύ δύο ή περισσότερων εξ ίσου νόμιμων λύσεων οφείλει να προτιμήσει εκείνη που θα είναι λιγότερο επαχθής για τον πολίτη.

7. ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

Η διοίκηση δεν μπορεί να ανακαλέσει μετά την πάροδο εύλογου χρόνου μια απόφαση της έστω και παράνομη, που στο μεταξύ δημιούργησε δικαιώματα και γενικά ευνοϊκές για ένα διοικούμενο καταστάσεις.

Η ύπαρξη ευλόγου χρόνου κρίνεται από τις ειδικές περιστάσεις κάθε υπόθεσης.

Επιτρέπεται, εξαιρετικά, η ανάκληση των παράνομων διοικητικών πράξεων και μετά από παρέλευση εύλογου χρόνου αν εκδόθηκαν:

- Μετά από δόλια ενέργεια του ενδιαφερόμενου ή
- Για λόγους δημοσίου συμφέροντος.

Το δημόσιο συμφέρον δικαιολογεί την ανάκληση και νόμιμης διοικητικής πράξης, ακόμα και αν πέρασε εύλογο χρονικό διάστημα από τη έκδοση της.

Επίσης επιτρέπεται η ανάκληση μιας διοικητικής πράξης σε περίπτωση μεταβολής των πραγματικών συνθηκών πάνω στις οποίες στηρίχτηκε η έκδοση της.

8. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Το άρθρο 29 του Συντάγματος διασφαλίζει το δικαίωμα υποβολής εγγράφων αιτήσεων ή παραπόνων προς τις αρχές.

Η αρμόδια αρχή αφού αποφασίσει πάνω στην αίτηση ή παράπονο, γνωστοποιεί την απόφαση της, δεόντως αιτιολογημένη, σ' αυτόν που την ή το υπέβαλε αμέσως και σε κάθε περίπτωση μέσα σε προθεσμία που δεν υπερβαίνει τις 30 μέρες.

Βιβλιογραφία

Montesquieu, **“De l’ esprit des lois”**, βιβλίο XI, κεφ. 6.

The Attorney General of the Republic v. Mustafa Ibrahim and others

Ακαδημία Δημόσιας Διοίκησης, **«Διαλέξεις της Κυπριακής Ακαδημίας Δημόσιας Διοίκησης»**, 2012-2013.

Αντώνης Καρβούνης, **«Εισαγωγή στην Οργάνωση και Λειτουργία του Κράτους»**, Εκδόσεις Πατάκη, 2004.

Αποφάσεις Δικαστηρίων, C.T.O. v. HadjiDemetriou (1987) 3 C.L.R. 780, ΡΙΚ v. Καραγιώργη και άλλων (1991) 3 Α.Α.Δ. 159.

Αριστοτέλους, **«Πολιτικά»**, βιβλίο Δ.

Βάσου Γεωργίου, **«Η Δημόσια Διοίκηση στην Κύπρο»**, 2012.

Βενιζέλος Β. Ευάγγελος, **Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου Γ'**

Γεωργόπουλος Α. Κωνσταντίνος, **Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο**, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1991, 3^η Έκδοση,

Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, **Γενική Συνταγματική Θεωρία**, Τόμος Α', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004

Μαυριάς Γ. Κώστας, **Συνταγματικό Δίκαιο**, Δεύτερη Έκδοση κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα.

Νίκου Χαραλάμπους, **«Η δράση και ο έλεγχος της Δημόσιας Διοίκησης»**, 1995.

Ο Κανονισμός της Βουλής των Αντιπροσώπων

Ο Περί Απονομής της Δικαιοσύνης Νόμος Ν.33/64

Ο Περί Δήμων και Κοινοτήτων Νόμος

Ο Περί Δικαστηρίων Νόμος Ν.14/60

Ο Περί Ερμηνείας Νόμος

Ο Περί Καταθέσεως στη Βουλή των Αντιπροσώπων των Κανονισμών που εκδίδονται με Εξουσιοδότηση Νόμου Νόμος

Ομάδα Εκπαιδευτικών – Παιδαγωγών, **«Πολιτικοί Θεσμοί και Οργάνωση του Κράτους»**, Εκδόσεις Πελεκάνος.

Περί της Βουλής των Αντιπροσώπων Νόμος

Πολύβιου, **«Ιστορικά»**, βιβλίο VI.

Σαρίπολος Ν. Ν., Συνταγματικόν Δικαίον, Τόμος Α', 3^η Έκδοση επηυξημένη, Αθήνα, 1915,
Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας